

एन. शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रित जाल्लो ग्रामीण समाज
(N.Shivadas Hanchya Venchik Kathani Chitriti Zallo Gramin Samaj)

A Dissertation for
Course Code and Course Title: KON-650

Credits: 16

Submitted in partial fulfillment of Master's Degree
Master's In Konkani

By

MISS. VAIBHAVI VIJAY SINGH DESSAI

Seat Number: 22P0180037

ABC ID: 2060583 14817

PRN: 201904272

Under the supervision of

MS. SANIKA GAONKAR

SHENOI GOEMBAB SCHOOL OF LANGUAGES AND LITERATURE
DISCIPLINE OF KONKANI

Goa University

April 2024

एन. शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज
(N.Shivadas Hanchya Venchik Kathani Chitrith Zallo Gramin Samaj)

A Dissertation for

Course Code and Course Title:KON-650

Credits:16

Submitted in partial fulfillment of Master's Degree

Master's In Konkani

By

MISS. VAIBHAVI VIJAYSINGH DESSAI

Seat Number:22P0180037

ABC ID:206058314817

PRN:201904272

Under the supervision of

MS. SANIKA GAONKAR

SHENOI GOEMBAB SCHOOL OF LANGUAGES AND LITERATURE

DISCIPLINE OF KONKANI

Goa University

April 2024

Examined by:

Seal of the School

DECLARATION BY STUDENT

I hereby declare that the data presented in this Dissertation report entitled, “एन.शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज” (N.Shivadas Hanchya Venchik Kathani Chitrith Zallo Gramin Samaj) is based on the results of investigations carried out by me in the Sheno Goembab School Of Languages and literature (SGSLL), Goa University under the Supervision of Ms. Sanika Ashok Gaonkar and the same has not been submitted elsewhere for the award of a degree or diploma by me. Further, I understand that Goa University or its authorities will be not be responsible for the correctness of observations/experiment or other findings given the dissertation.

I hereby authorize the Goa University authorities to upload this dissertation on the dissertation repository or anywhere else as the UGC regulations demand and make it available to any one as needed.

Date:

Place: Goa University Taligao, Goa.

Vaibhavi Vijaysingh Dessai

Seat Number: 22P0180037

COMPLETION CERTIFICATE

This is to certify that the dissertation report “एन.शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज” (N.Shivadas Hanchya Venchik Kathani Chitrith Zallo Gramin Samaj) is a bonafide work carried out by Miss Vaibhavi Vijaysingh Dessai under my supervision in partial fulfilment of the requirements for the award of the degree of Master's Of Arts In Konkani in the Discipline Konkani Department at the Sheno Goembab school of languages and literature, Goa University.

Chelip
16/04/2024
Ms. Sanika Ashok Gaonkar

Anuradha Wagle
Prof. Anuradha Wagle

Dean, Sheno Goembab School Of
languages and literature

School/Dept Stamp

Date:

Place: Goa University Taligao, Goa.

प्रस्तावना

एन.शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज हो म्हजो विशय आसा.तातूंतल्यान हांव पुराय वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाजाचो अभ्यास केला.हांवे तांच्या चार कथा संग्रहांतल्या वेंचीक कथांचो अभ्यास केला. ते कथा संग्रह म्हणल्यार 'गळसरी' कथा संग्रह, 'महारुख' कथा संग्रह, 'भांगरसाळ' कथा संग्रह, आनी 'शिवकथा' कथा संग्रह . ह्या चारूय कथा संग्रहांतल्यान ग्रामीण समाज कसो आयला ते मुखार चित्रायला. प्रबंध तडीक व्हरतना पुराय मेळून सात प्रकरणां आंखल्यात. लेखकाच्यो चडश्यो कथा ग्रामीण जीण हाचेर आसपाविल्यो आसात तांची मानस्किता कशी तशेंच वेग-वेगळ्या वाठारांनी भोवून त्या वाठाराचो अभ्यास करातत, वास्तवीकता जाणून घेवपाचो प्रयत्न करता मागीर तातूंत फावो तसो कथानक घालून तांचो उल्लेख कथांनी करता. हे आमकां दिसून येतले.

मनीस हो समाजाचो महत्वाचो घटक. लोक समुहांत वावुरतना तो जायते फावटी आपल्या सभावाक आडो घालता.मनशाचें व्यक्तित्व हे समाजीक संबंदांचेर आदारून आसता. ताच्या व्यक्तीत्वाची जडण घडण आनी आविश्कार समाजीक जिणेतल्यानूच जावंक पावता. त्या समाजांतल्यो धर्मकल्पना, चाली-रिती तत्वां आचार- विचार, संकेत, मानस आदी गजालींतल्यान समाजाची जिणे पद्धत घडटा.

“ग्रामीण” हो शब्द मूळ संस्कृत भाशेंतल्या ग्राम ह्या शब्दा वयल्यान आयला. ‘ग्राम’ या शब्दाचो अर्थ गांव असो जाता. संस्कृत भाशेंत ग्राम ह्या शब्दा वयल्यान ग्रामण्य, ग्रामस्थ, ग्रामकन्या, ग्राम्य अशीं उतरां मेळटात. कोंकणीत आमकां गांव ह्या शब्दावयल्यान गांवकी, गावडो, गांवठी, गांवकार, गांवदेव, गांवधनी, गांवगिरे, गांवघर, गांवजेवण, गांवठण अशे जायतीं उतरां घोळणुकेत आसा.

लेखकाक कथे खातीर अमूकच एक विशय, अमूकच एक तरेचे वातावरण जाय अशें कांय ना. तांणी जिवितांत घेतिल्ले अणभव, नियाळिल्ले बरे- वायट प्रसंग, घडणूको हेच तांच्या कथांचे विशय जाल्यात. लेखकान फाटलो काळ घेवन ह्यो कथा रचल्यात. गांवगिऱ्या जिविता पासून, कुळवाड्याच्या संवसारा धरून उच्च वर्गीय समाजांतल्या प्रस्ना मेरेन तांच्यो कथा आसपावतात.

‘आलतडचो बापूय पलतडची धूव’ ‘गोंय मोडले आनी जुये घडलें’ ‘सारक्या कथांनी बाटाबाटीचो उल्लेख केला. तशेच कथांनी जी गोंयच्या लोकांची परिस्थिती दाखयल्या तातूंत थोडो भोव लेखकान स्वताचो अणभव मांडला आनी कथांक घटाय हाडपा पासत खासा साश्टीच्या कांय वाठारांचो उल्लेख करून तातूंत कल्पनीकता जोडलां. लोकांच्यो धार्मीक चाली रिती किते आनी त्यो तिगोवन दवरपा खातीर लोक कसो आपल्यो जबाबदाऱ्या सांबळटाल्यो हाचे वर्णन लेखकान बेस बरे रितीन तशेंच त्या त्या कथेंत फावो तशें केलां. देखीक: शिगम्या दिसा मांडार गांवच्या मेळाक नमन घालप, देवाक प्रसाद पाकळी लावप, सांगणें करप आनी हे सगळें करपाचो मान गांवकार दितालो आनी आजूय दिता. बदलत्या काळाक लागून ह्या चाली रिती भितर थोडो भोव बदल दिसतात. पूण त्यो पुराय तरेन बंद जाल्ल्यो दिश्टी पडना.

देवाचेर कुड्डो भावार्थ आशिल्ल्यान लोक स्वताच अंधश्रध्देक कशे बळी पडटात हाचे चित्रण लेखकान ‘गळसरी’ ‘मध्यान राती एक दिव्य पुरुश’ सारक्या कथांनी चित्रायलां आदल्या काळार प्रत्येकाक आपली जात-पात आनी धर्म व्हड दिसतालो. देखून जात-पात आनी धर्मा भितर भेद भाव निर्माण जातालो आनी आजूय तो भेद भाव दिश्टी पडटात खासा करून गोंयांत हाचे वर्णन लेखकान बेस बरे रितीन कथांनी सांगलां. शिक्षणाक लागून आनी बदलत्या काळाक लागून मनीस परिस्थिती वांगडा कसो बदलता हाचे चित्रण लेखकान बेस बरे रितीन चितारलां. ‘भाटकार’ आनी ‘भोळे’ ह्यो कथा एके सत्य गजालीचेंच बी घेवन

आकाराक आयल्या. पूण लेखकान 'भाटकार' कथेंत भाटकाराचे चित्रण चितारतना तातूंत कल्पनीकता जोडलां.

लेखकान भौसांतली बायल चितारल्या. तांणी तांची तरेकवार रूपां दाखयल्यांत. मांय, सून, चली, भयण तशेंच हेर सामान्य बायलांची रूपां दिसतात. बायलेची प्रतिमा पळयतना ती मुखेल पणान दोन रितीन दिसतात. पयल्या पांवड्यार 'मिराचो भावोजी' आनी 'खेत्र' कथांनी आपखोशयेन अनैतीक संबंद दवरपी उपरांत ताचें फळ भोगपी बायल दिसतात. जाल्यार दुसऱ्या पांवड्यार कोणाचीच परवा करिनासातना जबरदस्तीन अनैतीक संबंद दवरपाक तयार जावपी बायलां 'एक माड हुमटतना' आनी 'मर्णमुक्ती' सारक्या कथांनी दिसतात. हे जे लेखकान बायलांचे चित्रण केलां ते सत्याचेर उजवाड घालता. तशेंच असल्या वृत्तीचे फक्त दादलेच न्हय तर बायलांय आसता आनी हे सत्य आमकां आजूय समाजांत दिश्टी पडटात देखून लेखकान हाचो खासा उल्लेख कथांनी केल्लो पळोवंक मेळटा. बायल-दादल्याचो परस्पर संबंदूय बरे रितीन दाखयल्यात. तसोच बायल दादलो हांचे मदले ताणिल्ले संबंद जशे दिश्टी पडटात तशे मोगाचेय संबंद कांय कडेन दिसतात. कांय कथांचे कथाबीज बरी आसून लेगीत कथेंत फावो तसो तांचो विस्तार जायना. एकाद्या वाठाराचो उल्लेख करता पूण ताचो कथेंक फावो तसो विस्तार करिनासातना कथानक फुडें व्हरतात. लेखक एन. शिवदास हांचे कथा बरोवपाक विशय वेचतात ते समाजाचेच एका खयच्या गजालींचेर घडिल्ली कथा आसता. लेखक कथा रचतना कथेंत आपले वास्तव तशेच थोडी भोव कल्पानीक शक्ति वापरून आपली कथा रचता. मनाक येता तशी लेखक आपल्या पात्रांची नांवां रचतात. मात थोड्या कथांनी नांवां सारकी उच्चाराक कठीन आसता. कथेचे विशय मात लेखक समाजातले हेर विंगड विंगड विशय घेवन आपली कथा रचता.

उपकार

एन.शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज हो म्हज्या प्रबंधिकेचो विशय मुखार सादर करता आसतना म्हाका खूब खोशी भोगता. हे खोशयेच्या प्रसंगाक हांव सगल्यांत आदीं काळजासावन उपकार मानता ते म्हज्या मार्गदर्शक सहाय्यक प्राध्यापिका सानिका गांवकार हांचे विशयाकडेन पळोवपाची समाजीक संशोधन वांवरातले म्हत्वाचे बारकावे समजावन उर्बा जागवली. तांचे भोव मोलादीक मार्गदर्शन म्हाका लाबलें. केन्ना आपली म्हत्वांची कामां कडेन दवरून ताणीण म्हाका गरज लागता तेन्ना वेळ दिलो आनी अभ्यासा संदर्भात म्हत्वाच्यो सुचोवण्यो दिल्यो. तांच्या उत्तेजनाक लागून हो सोद वावर हांव पुराय करूंक पावलें हांव आदर व्यक्त करता.

हो सोद वावर पुराय करपाक म्हाका आदार दिल्ल्या म्हज्या विभागाच्या शिक्षकांचो आदर व्यक्त करता. तांणी वेळार काळार म्हाका वेवस्थीत मार्गदर्शक आनी कांय म्हत्वाच्यो सुचोवण्यो केल्ल्यो देखून हांव तांचे उपकार मानता. म्हज्या प्रकल्पा खातीर योग्य तें मार्गदर्शन केल्ल्या पासत हांव तांचे सदांच उपकारी आसतलें. तशेंच गोंय विद्यापिठांतल्या शणै गोंयबाब भाशा आनी साहित्य महाशालेची कोंकणी अध्ययन शाखेचे संचालक डॉ. हनुमंत चोपडेकार हांचेय हांव उपकार मानता. तशेच वेळ मेळटा तेन्ना डॉ प्रकाश पर्येकार शणै गोंयबाब भाशा आनी साहित्य महाशाळेचे उप अधिष्ठाते आनी कोंकणी अध्ययन शाखेचे प्राध्यापक हांकांय हांव मना काळजा सावन देव बरें करूं म्हणटां .

खरेपणान उपकार मानूंक जाय अशें काळजासावन दिसता ते म्हळ्यार लेखक एन. शिवदास जांच्यानी म्हाका प्रत्यक्षांत मुलाखत घेवपाक दिली तशेच म्हज्या प्रस्नांक फावो तशी जापो दिल्यो. तशेच वेळचे वेळार उमेद, स्फूर्त आनी आदार दिवपी म्हजो बापूय विजयसिंग देसाय आनी आवय विनया विजयसिंग देसाय तशेच भयण वृन्दा विजयसिंग देसाय आनी म्हजे

लागींचे इश्ट व इश्टीणी. ज्या लोकांचो म्हाका प्रत्यक्ष आनी अप्रत्यक्ष रूपान आदार घेवचो पडलो त्या सगळ्यांचे हांव मना काळजासावन उपकार आठयतां .

म्हज्या ह्या प्रबंधाक उपेगाक पडपी जायती पुस्तकां, नेमाळी, दिसाळी आदी संदर्भ साहित्य वापरूंक दिवपी गोवा कोंकणी अकादेमी (पणजी), गोंय विश्वविद्यालय ग्रंथालय (ताळगांव-गोंय), कृष्णादास शामा गोवा स्टेट सेंट्रल ग्रंथालय (पणजी गोंय). ह्या संस्थांची ग्रंथालयां, तांचे अधिकारी आनी कर्मचारी हया सगळ्यांचे खूब उपकार जाल्यात. ह्या सगळ्यांच्या मार्गदर्शनाचो फायदो म्हाका फुडाराकूय जातलो अशींच आस्त दवरून परत एकदा हांव सगळ्यांक देव बरें करूं म्हणटा.

थळ :गोंय विद्यापीठ

वैभवी विजयसिंग देसाय

ताळगांव,गोंय.

सारांश

प्रबंधाखातीर ‘एन.शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज’ ह्या विशयाचेर अभ्यास जाला. तातूंत हांवे तांच्या चार संग्रहांतल्या वेंचीक कथांचो अभ्यास केला. ते कथा संग्रह म्हणल्यार ‘गळसरी’ कथा संग्रह, ‘महारुख’ कथा संग्रह, ‘भांगरसाळ’ कथा संग्रह, आनी ‘शिवकथा’ कथा संग्रह ह्या चारूय कथांतल्यान ग्रामीण समाज कसो आयला ते मुखार चित्रायला. एन.शिवदास हांच्या साहित्याचेर गोंय विद्यापीठांत सुजाता कुकळकार हाणी ‘एन.शिवदास हांच्या वेंचीक कथांचो चिकित्सक अभ्यास’ 2016 वर्सा प्रबंधिकेचो अभ्यास केल्लो आसा.

विशय मतींत दवरूनूच कथां पुरतेच मर्यादीत रावन ही प्रबंधिका पुर्णतायेन मुखार व्हेल्या. ह्या विशयाक वेचून काडपा फाटले कारण म्हणल्यार गोंय विद्यापीठांत आयज मेरेन ह्या विशयाचो अभ्यास जांवक ना. तशेंच लेखक आपल्या कथा साहित्यांत कसले तरेचे विशय हाताळटा ते खोलायेन जाणून घेवपाचे आशिल्ले. जेन्ना लेखकाच्यो कथा वाचपाक लागले तेन्ना कळून आयलं की कांय कथांचे बीज खूब सुंदर आसा. लेखकाच्यो चडश्यो कथा ग्रामीण जीण हाचेर आसपाविल्यो आसात तांची मानस्कता कशी तशेंच वेग-वेगळ्या वाठारांनी भोवून त्या वाठाराचो अभ्यास करातत, वास्तवीकता जाणून घेवपाचो प्रयत्न करता मागीर तातूंत फावो तसो कथानक घालून तांचो उल्लेख कथांनी करता. ते आमकां दिसून येता.

सारगर्भ उतरां

एन.शिवदास, ग्रामीण, समाज, संघर्श, कथा, वेवसाय, अंधश्रद्धा, चाली रिती.

मांडावळ

एन.शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज

1.	विशय प्रवेश	1-7
1.1	विश्याची फाटभूंय	
1.2	सोद वावराचो हेतू	
1.3	मर्यादा आनी आवाठ	
1.4	परिकल्पनाची मांडणी	
1.5	सोद वावराची पद्दत	
2.	ग्रामीण समाज	8-23
2.1	ग्रामीण : संकल्पना आनी व्याख्या	
2.2	ग्रामीण स्वरूप	
2.3	ग्रामीण समाज	
2.4	ग्रामीण जीवन	
3.	लेखक एन.शिवदासाची वळख.....	24-36
3.1	जीण वळख आनी कार्य	
3.2	साहित्यीक वावर	
3.3	हेर साहित्यीक वावर	
3.4	साहित्यीक पुरस्कार	

4. एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें घटक37-54
 - 4.1 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें कथानक
 - 4.2 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें पात्रचित्रण
 - 4.3 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलो संघर्ष
 - 4.4 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें वातावरण

5. एन.शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज.55-78
 - 5.1 कथांनी आयिल्ले ग्रामीण जीवन
 - 5.2 कथांनी आयिल्लो ग्रामीण वेवसाय
 - 5.3 कथांनी आयिल्लो धार्मिक विचार आनी चाली रीती
 - 5.4 कथांनी आयिल्लो अंधविश्ववास
 - 5.5 ग्रामीण समाजातली बायल आनी दादल्याचो संबंद
 - 5.6 बदलतो काळ

6. एन.शिवदास हांच्या कथांची भाशीक खाशेलपणां.....79-94
 - 6.1 भास / निवेदनशैली
 - 6.2 संवाद
 - 6.3 ग्रामीण भास
 - 6.3.1 गाळ्यो
 - 6.4 म्हणी / वाकप्रचार
 - 6.4.1 म्हणी

6.4.2 वाकप्रचार

7. समारोप निश्कर्ष95-104

- आदारावळ

परिशिष्ट.....1-10

प्रकरण:पयलें

1. विशय प्रवेश
- 1.1 विशयाची फाटभूंय
- 1.2 सोद वावराचो हेतू
- 1.3 मर्यादा आनी आवाठ
- 1.4 परिकल्पनाची मांडणी
- 1.5 सोद वावराची पद्दत

विशय प्रवेश

1.1 विशयाची फाटभूंय

‘एन.शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज’ हो म्हज्या प्रबंधिकेचो विशय जावन आसा. ‘कथा, कविता, नाटक, निबंद ह्या सारकिल्ल्या साहित्य प्रकारांपरस जिणेचें वास्तव आनी व्हड चित्रण फिशालकायेन करूं येता असो एक प्रभावी साहित्य प्रकार म्हळ्यार कथा. कथनात्म परंपरा आशिल्ल्या ह्या साहित्य प्रकाराचीं पाळांमुळां खूप आदीं सावन पळोवक मेळटात. सांगप आनी आयकप ह्या तत्वाक धरून हो प्रकार आमचे कडेन लोकवेदाच्या माध्यमांतल्यान आयला. ताका लिखित रूप मेळत सावन आनी ताचो शास्त्रीय अभ्यास करपाची रीत सुरू जायत सावन ह्या साहित्य प्रकाराकडे पळोवपाची नदरूय बदलत वा विस्तारीत जायत गेली.’¹

कोंकणी साहित्यांतल्या वेग वेगळ्या साहित्य प्रकाराचो अभ्यास करतना वा विचार करतना कथा हो साहित्य प्रकार खूब महत्वाचो. काणी कथा म्हणटकूच कोणाकूय ती आयकुपाची उमेद जागी जाता. भुरगीं ते जाण्टयांक काणी कथा आयकुपाक खूब आवडटा. कोंकणी कथेन समाजांतल्या वेगवेगळ्या विशयांक वाचा फोडल्या आनी साहित्यीक नदरेन कथेन एक पांवडो गांठून आपलो साहित्यीक विकास केला. कोंकणी कथा अणकारीत जावन हेरा भासांनी पावल्या. कोंकणी कथा भारतीय कथा जाल्या हे कोंकणीं कथेचें जैत म्हणूंक जाय. आयची कथा नवें तंत्र घेवन फुलपाक लागल्या.

मौखीक साहित्याचो आनी खास करून काणयांचो आमचे कडेन इतिहास आसा. आमची संस्कृताय, दायज, परंपरा, चालिरीती, काळ हाची वळख विस्तारान आमकां साहित्यान घडयल्या. ग्रामीण वाठार आमच्या साहित्याचो आत्मो म्हणूंक जाय. काय आडवाद सोडल्यार

चडांत चड कथा वा दीर्घ कथा ग्रामीण वाठारांतलेच विशय घेवन फुल्ल्या आनी आपलें वेगळेपण तिणें दाखोवन दिलां. ग्रामीण जिणेचो आनी समाजीक तळमळ्यांच्या संघर्शाच्या तळाक वचून कोंकणी कथेन सोद घेतला, समाजीक विशयाक वाचा फोडल्या अशें महणल्यार अतिताय जावची ना. सर्वसामान्याचें सूख दूख, उमाळे, काम धंदे, चालीरिती, परंपरा, ताचें रहाणीमान, मानसिकता, विचारसरणी ह्या सगळ्यांचो मिलाफ आमकां अणभवपाक मेळ्ळा.²

आधुनीक कोंकणी कथेची सुरवात शणै गोंयबाब हांच्या 'म्हजी बा खंय गेली? हे तांचे' देवनागरींतले पयले कथेन जाली. उपरांत तांच्यो 'वासुशणेली पोपाय', 'पितुबाबालो तांब्यापटो', 'बाबुमामालो पणस' आनी 'खर्णवीर' अश्यो कथा मेळटात. ह्या कथांक ग्रामीण जिणेची फाटभूंय आसा. झाडां पेडां, फळां आनी सैमा विशीं लेखक संवेदनशीलतायेन तांच्यो भावना व्यक्त करता तशेंच त्या कथांनी त्या काळाच्यो वृत्ती, सभाव हांचेर उजवाड घातला आनी गोंयच्यो चाली रीती, परंपरा, श्रद्धा-अंधश्रद्धा दाखोवन दिल्यात. 1935 वर्सा जयवंत कुलकर्णी हांचो 'ऑवळां' हो मंगळूर आनी कारवार वाठारांतल्या बरोवप्यांचो संपादीत कथा संग्रह उजवाडा आयलो. 1956 वर्सा चंद्रकांत केणी हांचो 'भूयचाफीं हो संपादीत कथा संग्रह उजवाडा आयलो. गोंय मुक्ती उपरांत कोंकणी कथेक एक वेगळी दिका मेळ्ळी. ती चंद्रकांत केणी हांच्या नांवान तांचो पयलो कथा संग्रह 1964 वर्सा 'धर्तरी अजून जियेताली' उजवाडा आयलो. ह्या काळांत मुखेलपणान मीर्ग, 'साद, साळीक ह्या नेमाळ्यांनी कोंकणी कथेक महत्वाचें योगदान दिलें. जाल्यार मुंबय सावन महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांनी 'विद्या' नांवाच्या अंकांतल्यान कथेक पोसवण मेळ्ळी. कोंकणी कथेक 1970-80 हें दशक भांगराळे दशक मानतात. ह्या काळांत कथेचें एक नवें पर्व सुरू जालें. मुखेलपणान पुंडलीक नायक, दामोदर मावजो, मीना काकोडकार, शीला कोळंबकार सारक्या बरोवप्यांनी ह्या प्रकाराची सुरवात केली.³

कोंकणी कथेच्या इतिहासांत 1970-80 हें दशक महत्वाचें मानतात. कोंकणींतले महत्वाचे कथाकार म्हळ्यार एन शिवदास, चंद्रकांत केणी, पुंडलीक नायक, महाबळेश्वर सैल, दामोदर मावजो, देविदास कदम, मिना काकोडकार, हेमा नायक, गजानन जोग, शीला कोळंबकार, जयंती नायक, रामनाथ गावडे, वसंत सावंत, प्रकाश पर्यंकार आनी हेर कितल्याशाच लेखकांनीं कथा ह्या साहित्य प्रकारांत महत्वाचें योगदान दिला. ह्या बरोवप्यांनी कोंकणी कथेक भारतीय पांवडो मेळोवन दिला आनी तिका गिरेस्त केल्या.

कोंकणी कथेच्या प्रवासांत ग्रामीण विशयाचो वांटो खूब महत्वाचो आसा. ग्रामीण जीवन कथेंत पडबिंबीत जाल्लें दिश्टी पडटा. गांवचें राहणीमान, चालिरीती, परंपरा, संस्कृताय, वेवसाय मानसिकता आनी तांचो एक वेगळो घुस्मटमार, संघर्श कथेंतल्यान अभिव्यक्ती जावन कोंकणी साहित्याची गिरेस्तकाय वाडली हातूंत दुबाव ना. ग्रामीण जिणेचें चित्रण करतना सैम हो खूब महत्वाचो घटक. सैमाच्या आदारान ही जीण फुलतना दिश्टी पडटा आनी तो सैम, माती आनी मनशाचें नातें आमकां प्रखरपणान कोंकणी ग्रामीण कथेन आयिल्लें वाचूंक मेळटा.⁴

कोंकणी ग्रामीण कथा म्हणटकूच ज्या लेखकांनी ग्रामीण वाठार आपले लिखणेंतल्यान अभिव्यक्ती केलो. पुंडलीक नायक, मीना काकोडकार, महाबळेश्वर सैल, दामोदर मावजो, शीला कोळंबकार, एन. शिवदास अश्या लेखकांक ग्रामीण कथेचे शिल्पकार म्हणचे पडटलें. त्या काळाचें चित्रण आनी वर्णन करून आमकां त्या इतिहासीक दायजाची वळख ह्या बरोवप्यांनी करून दिली. ग्रामीण जिणेचें तें खेरीत जगप आनी तातूंत मेळपी तें सूख हे ग्रामीण जिणेचें खाशेलपण तांच्या साहित्यांत अणभवपाक वाचपाक मेळटा.

1.2 सोद वावराचो हेतू

एन. शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज हो म्हज्या प्रबंधिकेचो विशय जावन आसा. विवेचीत कथांचो आदार घेवन ग्रामीण सामाज कथांनी कशेतरेन चित्रीत जाला हाचो अभ्यास करप गरजेचो दिसता. कोंकणी साहित्यांत ह्या वावरा संबंदान आयज मेरेन एन. शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज ह्या विशयाचेर खोलायेन वावर जांवक नाशिल्ल्यान असो सोद वावर करपाक बरोच वाव आसा. तशेच लेखक एन. शिवदास हांची वळख जातली. कथांतल्यान ग्रामीण समाज दर्शनांचेर खोलायेन सोद वावर करपाच्या हेतान ह्या वेंचीक कथांचो अभ्यास करपाचो हेतू आसा. सैम, समाज, संस्कृतायेचें रूप एन.शिवदास हांच्या कथांनी कशें आयलां तें पळोवक मेळटा. तशेंच ग्रामीण जीण, ग्रामीण चाली रीती , परंपरां ,लोकसंस्कृताय हाची जाणीव जातली.एन. शिवदास हांच्या कथांनी आयिल्या भाशीक खाशेलतायेचो अभ्यास करपाक मेळटलो. तशेच ग्रामीण मानसीकता , अंधश्रध्दा , वेवसास हाची जाणीव जातली. हे सगळे मुखेल हेतू मतीत दवरून हो सोद वावर करपाचो मोख हावेन दवरला.

1.3 मर्यादा आनी आवाठ

प्रबंधिकेखातीर लेखक एन शिवदास हांचे चार कथा संग्रह अभ्यासाखातीर घेतल्यात. प्रबंधिकेखातीर अभ्यास करतना घेतिल्या चार कथा संग्रहातल्यान वेंचीक कथांचो अभ्यास जाला.जो विशय निवडला त्याच विशयाक धरून हांवे पुराय वेचीक कथांचो अभ्यास केला.एन. शिवदास हांचे कथा संग्रह 'शिवकथा', 'भांगरसाळ', 'महारुख', आनी 'गळसरी'. ह्या कथा संग्रहांतल्यान वेंचीक कथांचो अभ्यास जाला.प्रबंधिकेखातीर लिपयांतर आनी अणकारीत

पुस्तकांचो वापर करूंक ना. तशेंच प्रबंधिकेखातीर ग्रामीण समाजाक धरून पुराय वेंचीक कथांचेर अभ्यास जाला.

1.4 परिकल्पनाची मांडणी

एन. शिवदास हांच्या कथांची वळख जातली. साहित्यकार एन. शिवदास हाणी कोंकणी कथा ह्या साहित्य मळार दिल्ल्या योगदानाची वळख जातली. खंयची कथा ग्रामीण जीवन दाखयता तांचेर अभ्यास जातलो. ग्रामीण समाज कितें हाची जाणीव जातली. तशेंच एन. शिवदास हांची म्हाका खोलायेन वळख जातली.

1.5 सोद वावराची पद्दत

एन. शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज ह्या विशयाचेर अभ्यास करता आसतना एन. शिवदास हांचें चार कथा संग्रह (शिवकथा, महारूख, गळसरी, भांगरसाळ). आनी तांचें हेर साहित्य आसात ते वाचून काडलें. प्रबंधिकेखातीर समाज शास्त्रीय नदरेन सगळ्या विशयांचेर वा गजालींचेर अभ्यास जाला. तशेच जेन्ना कथेंतल्या पात्रांचो अभ्यास जाला तेन्ना तांच्या मानसिकतायेचो खोलायेन अभ्यास करतना मानसशास्त्रीय समिक्षा पद्दत हाचो वापर केला. तशेच कथेंतलें वातावरण सांगता आसतना वर्णनात्मक समिक्षा पद्दतीचो वापर केला. सोद वावराखातीर प्रत्यक्षांत लेखक एन. शिवदास हांची मुलाखत घेतल्या. तांच्या कथा संग्रहांनी गळसरी, महारूख, शिवकथा आनी भांगरसाळ. तांच्याभायर हेर पुस्तकांनी लेखानी नेमाळ्यानी 'जाग बिंब' अनन्य, गोवा पुरी सारक्या माध्यमातल्यान तांची चडांत चड म्हायती एकठांय केल्या. लेखका संदर्भांत जे कितें मेळटा तांचो आदार घेवन ही प्रबंधिका अभ्यास करून पुराय केल्या.

संदर्भ वळेरी

1. मावजो, दामोदर “कथा एक नियाळ, कोंकणी भास,साहित्य आनी संस्कृती.
वेरेकार,श्याम, सरदेसाय माधवी, म्हाळशी कमलाकर(संपा. मंडळ), कोंकणी भवन,
शंकर भांडारी मार्ग, विद्यानगर, मडगांव, गाय: कोकणी भाशा मंडळ 2003, 224.
2. नायक,नरेश.कोंकणी ग्रामीण कथेक मुखेल कथाकारांचे योगदान, पेपर सादरीकरण.
3. मावजो, दामोदर “कथा एक नियाळ, कोंकणी भास,साहित्य आनी संस्कृती.
वेरेकार,श्याम, सरदेसाय माधवी, म्हाळशी कमलाकर(संपा. मंडळ), कोंकणी भवन,
शंकर भांडारी मार्ग, विद्यानगर, मडगांव, गाय: कोकणी भाशा मंडळ 2003, 224.
4. नायक,नरेश.कोंकणी ग्रामीण कथेक मुखेल कथाकारांचे योगदान, पेपर सादरीकरण.

प्रकरण:दुसरें

2. ग्रामीण समाज

2.1 ग्रामीण : संकल्पना आनी व्याख्या

2.2 ग्रामीण स्वरूप

2.3 ग्रामीण समाज

2.4 ग्रामीण जीवन

2.ग्रामीण समाज

2.1 ग्रामीण : संकल्पना आनी व्याख्या

ग्रामीण ही संकल्पना समजून घेतना पयलीं ' गांव' ही संकल्पना समजून घेवची पडटा. 'गांव' ह्या उतराचो अर्थ गांव, गांव वा गांवाची रचणूक, ताचीं खाशेलपणां समजून घेतल्यार 'ग्रामीण' ही संकल्पना स्पश्ट जावंक शकता. हालीं गांवगिऱ्या जिणेंत जायते बदल घडल्यात.गांव पंगडांत शेतकार, आलुतेदार, बालुतेदार, दलीत, आदी लोकांचो आस्पाव आशिल्लो. हे सगळे घटक गांव पातळेचेर एकामेकांक संबंदीत आनी एकामेकांक आदारून आशिल्ले. शेत हो गांवाचो मुखेल वेवसाय, उत्पन्नाचो मुखेल स्रोत. शेतकाराची लागवड करपी. ताचे खातीर शेतकी आनी घरगुती वस्तू आनी साधनां तयार करपी सुतार, लोहार, म्हार, शेट, मेस्त, कुंभार, म्हालो, मडवळ आदी.गांव पातळेचेर मनरिजवणेचें काम करपी जोशी, पिंगला आदी जाती. गांवच्या जिणेंत तांच्या सगळ्यांक खूब म्हत्वाची सुवात आशिल्ली. शेतकाराक शेतवडींतल्यान येणावळ मेळटाली तेन्ना तो सगळ्या घटकांक एक खाशेलो वाटो वा सुवात दितालो, ताका कार्की (कार्य करपी)अशें म्हण्टाले. तांच्या वावराचें आनी श्रमाचें घरांत येवपी येणावळीचें थोडोशो वाटो तांका दिताले. हे जात-वेवसायीक पयलीं हे रेंवाचेर आपलें पोट भरताले. हाचो अर्थ शेत केंद्रस्थान आशिल्लें आनी ताचे भोंवतणी हेर घटक आशिल्ले. अशी गांवाची रचणूक परिवर्तनापयलींच्या काळांत अस्तित्वांत आशिल्ली."

अशे तरेन गांवगिरो म्हळ्यार गांव, गांवांकी ह्या सगळ्या घटकांचो. गांवगिऱ्या वाठारांतल्या ह्या लोकांच्या राबित्याच्या/जिणेचें सैमाक लागींपण, चालीरिती आनी परंपरा, लोक समजुती, आदिमपण, शेतवडीचेर आनी सैमाच्या घटकांचेर व्हड विस्वास, शेतवडीक 'आवय' मानून

जार्तीत विभागणी, स्पर्शक्षमता-अस्पृश्यताय पाळप, तरी लेगीत परस्पर आदार आदी खाशेलपणां आसतात.

‘गांव’ हे संकल्पनेंत शेती, बांय, न्हंयो, व्हाळ, झाडां, वेगवेगळीं पिकां म्हत्वाचीं आसात. पूण हांगा मनशावांगडाच गोरवां, बोकड्यो, कोंबयो, गाढवां, सुर्णी, किडी-मुयो, सुकर्णी, सोरोप, हीं सगळें जीव म्हत्वाचें. ह्या सगळ्यांतल्यान हांगाच्या मनशाची जियेवपाची आनी विचार करपाची पद्दत खूब वेगळी आसतात .

बदलत्या काळावांगडा ह्या गांवगिऱ्या जिणेंत वेगवेगळे बदल घडले. स्वातंत्र्या उपरांतच्या काळांत बालुतेदारी पद्दत फाटीं सरली. लोकशाय वेवस्था आपणावप, शिक्षणाचो प्रसार, यंत्रयुगाचो आगमन. मशीन यूग आनी उद्देगीकीकरणाक लागून गांव पातळेचे वेवसायीक आनी रेंवकारांचे वेवसाय दलदलींत आशिल्ले. बेकारी वाडली, गरिबी आनी रिणाची वाड जावंक लागली. गांवांतल्यान शारांनी स्थलांतर सुरू जालें. फुडें जागतीकी करणा उपरांत ही परिस्थिती नेटान वाडली. शेतकारांची आत्महत्या सुरू जाली. गांवांतल्या लोकांचो शोशण जावपाक लागले. बदलत्या काळावांगडा ह्या गांवगिऱ्या जिणेंत वेगवेगळे बदल घडले. दुकळाक लागून शेताच्या पिकावळेक अपेस आयलें.

ग्रामीण व्याख्या

प्रमोद मुनघाटे: “ग्रामीण साहित्याचे केंद्र ग्रामव्यवस्था आहे आणि ग्रामव्यवस्थेचा केंद्रबिंदू शेतकरी आहे. खेड्यातील इतर आलुतेदार - बलुतेदार हे या केंद्राच्या परिघात येतात असे मानले तर ग्रामीण साहित्य एका अर्थी शेतकरी साहित्यच ठरते.”¹²

“ग्रामीण साहित्याचें केंद्र ग्राम वेवस्था आसता आनी हे ग्राम वेवस्थेचो केंद्र म्हणजे शेतकार. खेड्यांतले भाटकार- मुंडकार ह्यो परिघांत येतात अशें मानलें जाल्यार ग्रामीण साहित्य एका अर्थान 'शेतकार साहित्य'च थारता."

मधु कुलकर्णी: “ग्रामीण जीवनातील सुख-दुःखे, चढउतार, स्थितिगती यांचा आविष्कार करणाऱ्या साहित्याला ग्रामीण साहित्य असे म्हटले जाते.”³

"ग्रामीण जिणेंतलीं सुख दुख्खां, चड- उतार, स्थिती- गती हांचो आविश्कार करपी साहित्याक 'ग्रामीण साहित्य' अशें म्हणटात.

प्रभाकर बागले: “ज्या साहित्यात ग्रामीण संवेदना अविष्कृत झालेली असेल आणि शहरी संवेदनेचा अभाव असेल तर ते ग्रामीण साहित्य”.⁴

“ज्या साहित्यांत ग्रामीण संवेदना आविष्कृत जाल्ली आसता आनी शारी संवेदनेचो अभाव आसता तें ग्रामीण साहित्य.”

गो.मा. पवार: “ग्रामीण जीवनाचे, मनाचे चित्रण करणारे साहित्य ते ग्रामीण साहित्य म्हणता येते... ग्रामीण संवेदनशीलता ज्या लेखनातून प्रत्ययाला येत असेल ते अस्सल ग्रामीण साहित्य होय”.⁵

"ग्रामीण जिणेचें, मनाचें चित्रण करता तें साहित्य म्हणजे 'ग्रामीण साहित्य' अशें म्हणू येता. कथा, कविता, कादंबरी, ह्या साहित्य प्रकारांक ह्याच अर्थान हें विशेशण लावपाक जाता. ग्रामीण संवेदनशीलता ज्या लेखनांतल्यान प्रत्ययाक येता तें अस्सल 'ग्रामीण साहित्य'."

श्रीराम गुंदेकर: " ग्रामीण साहित्य म्हणजे ग्रामीणांनी ग्रामीणांचे अस्सल जीवनदर्शन घडवणारे देशी वळणाचे साहित्य".⁶ग्रामीण साहित्य म्हळ्यार ग्रामीणांनी ग्रामीणाचे तश्याक तशे जीवनदर्शन घडोवन दाखोवपाचें साहित्य .

गो. म. कुलकर्णी :“ज्यात आजचे वा कालचे ग्राम जीवन, त्याचे मनोव्यापार, सांस्कृतिक संवेदन सखोलपणे आणि सर्वांगीण स्वरूपात व्यक्त होते असे म्हणता येईल ग्रामीण साहित्य विचारात प्रादेशिकतेचे घटक येणे अपरिहार्य... आवश्यकही ठरते. त्याखेरीज त्या - त्या प्रदेशाचे व्यक्तिमत्त्व साकार होणार नाही.”⁷

नागनाथ कोतापल्ले: “ग्रामीण साहित्य हे व्यक्तिकेंद्रित तर असतेच, पण त्या व्यक्तिमनाच्या जडणघडणीस कृषिकेंद्रित संस्कृती, या संस्कृतीने निर्माण केलेले लोकमानस या संस्कृतीसाठी निर्माण झालेला गावगाडा किंवा तत्सम कृषिउपयोगी समाजरचना इत्यादी घटक जबाबदार असल्याने या व्यक्तिमत्त्वाला केंद्रस्थानी ठेवून लिहीत असताना उपरोक्त घटक सहजपणे ध्वनित होत जातात आणि त्यातूनच ग्रामीण साहित्य आकार घेत जाते.”⁸

आनंद यादव: “संकुचित अर्थाने 'ग्रामीण साहित्य' या शब्दप्रयोगातील 'ग्रामीण' हा शब्द वापरलेला नाही. ते ग्रामीण समाजव्यवस्थेशी, एकूणच भारतीयांच्या 'ग्रामीण जीवनाशी' निगडित आहे. या समाजव्यवस्थेत ब्राह्मणांपासून तो अस्पृश्य आदिवासीपर्यंतची सर्व जाती जमातींची समाजरचना अभिप्रेत आहे ... 'ग्राम' व ग्रामाच्या लगत बाहेर राहणारे पूर्वास्पृश्य, तसेच रानावनांत राहणारे आदिवासी, भारतीय आणि त्यांचे जीवन हेही ' ग्रामीण ' या विशेषणाला अभिप्रेत आहे. या सर्वांची संवेदना ज्यात व्यक्त होते, ते ' ग्रामीण साहित्य' असा 'ग्रामीण साहित्य' या शब्दप्रयोगाचा.”⁹

'ग्रामीण' आनी 'प्रादेशीक' ह्यो दोनूय संज्ञा तशो समान अर्थीच आसात. ल्हानसो फरक मानपाचो जालो जाल्यार 'प्रादेशीक' ही संज्ञा 'ग्रामीण' हे संज्ञे परस चड व्यापक आसा.

2.2 ग्रामीण स्वरूप

ग्रामीण समाज म्हणटा आसतना आमी गांव ह्या संकल्पनेक विसरपाक फावना. ग्रामीण जीणेचे स्वरूप स्पश्ट करता आसतना, गावांत जे कितें घडटा वा चालू आसता ते सगळे ग्रामीण जिवीतात आस्पावतात. एकंदर ग्रामीण समाजाचे स्वरूप म्हणटा आसतना आमकां गांवात जाल्ले उदयोग वेवसाय हाचेर भर दिवची पडटा.

गांव म्हणल्यार गांवांत वेग वेगळ्या समाजाचो लोक रावतात. वेगळ्या धर्माचे लोक एका गांवांत राविल्यान गांवात सण परबो आदी परंपरीक चाली रिती आदी सगळे वेग वेगळ्या तरेन लोक आपल्या रितीनी मनयतात. तर जेन्ना ग्रामीण स्वरूप म्हणटा तेन्ना गांवांत जे किते चलता, ते सगळे गांवाच्या नेमा प्रमाण जाल्ले आसता. गांवची भास, राहणीमान, भेस, गांवांत रावपी लोक, तांच्या चाली रिती, धर्म आदी हे सगळे घेवन गांव घडटा आनी तो घडत आसा.

गांव वा ग्रामीण म्हणटा तेन्ना गांवांत आशिल्ली सैमीक ओड आमकां पळोवपाक मेळटा देखीक: माड, दोंगर, न्हंय, दर्या, तळी आदी निर्सगाच्या गोपांत बसून पुराय गावांक एक सोबाय हाडटा. संवसारांतले चडशे लोक गांवगिऱ्या समाजांत रावतात. शारी समाजांतल्या लोकांपरस तांचें जिवीत फाटींफुडें आशिल्ल्याचें दिसून येता. साबार तरेचे समाजीक, सांस्कृतीक, अर्थीक आनी राजकी समस्या आयज जायत्या गांवकारांक सोंसचे पडटात. अशे परिस्थितींत गांवगिऱ्या लोकांचे प्रस्न समजून घेवप आनी ते सोडोवपाचो यत्न करप गरजेचें. ते खातीर गांवगिऱ्या समाजाच्या अभ्यासाचेर लक्ष केंद्रीत करून गांवगिऱ्या जिणेंतल्या वेगवेगळ्या घडणुकांचो आनी प्रक्रियांचो खोलायेन अभ्यास करपाची गरज आसा.

गांवगिरो आनी नागरी समाज, पारंपारीक ग्रामीण समाज गांव कुटुंब संघटना, जाती वेवस्था, बालुतेदारी पद्दत, गांवगिरे अर्थीक जिणे, गांवगिरे मनरिजवण, गांवगिरे धर्म, गांवगिरे वर्ग रचणूक, ग्रामीण पुनर्रचना आनी भूंय सुदारण, भूदान चळवळ, ग्रामीण शिक्षण, पंचायत राज आदी मदले फरक हें. गांवगिऱ्या समाजांतल्या समाजीक, अर्थीक, शिक्षणीक, धर्मीक, संस्कृतीक, शारिरीक, अभौतिक जीण आसता. ग्रामीण समाजांतल्यो राजकीय संस्था, ताचें फुडारपण, समाजीक जिणेचेर आसता.¹⁰

2.3 ग्रामीण समाज

गोंयचो समाज गोंयची जातीय वेवस्था, समाज, गोंयच्या हिंदू धर्मांतल्यो वेगवेगळ्यो जाती आनी पोटजाती बदल भाश्य करता. देखीक :म्हार, खारवी, धनगर आदी.

क्षत्रिय समाज हातूंत मराठा, देसाय आनी हेर क्षत्रिय वंशाचे लोक आसपावता. राणे हे राजपूत वंशाचें. गोमंतक मराठा समाज/देवदासी हातूंत देवळाकडे संस्कृतशील संलग्न आसलेली सकयली जामात आसा. देवळांत निवळ करप, दिवो लावप ही कामा करपी ती "भावीण". देवळांत देवाफुड्यान आनी उत्सवा दिसा देवाच्या मिरवणुकीफुड्यान गाता आनी नाच करता तांका "कलवंत" अशें म्हणटा. वयल्या दोन जातीतलें पुरुश वर्ग देवळानी वाद्द वाजयता आनी देवळातली हेर कामा करतात ताका देवळी अशें म्हणटा. हे लोक गावच्या शिगमो, धालो हातूंत भाग घेता. पूण तांका वागळे स्क्कतीक अस्तित्व ना. शास्त्रीय संगीत, नृत्य या जातीतले लोक शिकता.

कुळवाड समाज कुळगर/शेतकाम करपी ही जात फोंडा, सत्तरी, केपें अश्या तालुक्यानी ग्रामीण भागान पळोवपाक मेळटा. धालो सारकीलो उत्सव ही जात मनयतात. लोक देवता पुजप, मंत्र तंत्र, घाडि देवदेवस्की ह्या सारकील्लें प्रकार ह्या जातींत चलना. सत्तरींत "रणमालें" हो

नृत्यनाट्याचो प्रकार हे कुळवाडी लोक करतात. ग्रामीण भागांत रावपी लोक खूब कश्टी आनी चालीरितीक जपपी. कुळागरांत काम करप हे तांचे मुखेल काम आसून संस्कृतिक दृष्टीत खास गौमंतकीय अशी जाता.

म्हार समाज म्हार ह्या जातीक ग्रामरचनेंत स्थान आसून खूबकडे तांकां ग्रामसंस्थेत जमीन वेगळी करून दिल्या. बाह्र बाजोवप, उत्सव आसतना दिवो धरप ह्या सारकिल्ली कामां ते करता. तांकां "ब्हडल्या घरचे" अशें म्हणटात. ते बांबूच्यो वस्तु करता.

कुंभार समाज मातयेची आयदनां करपी लोक म्हळ्यार कुंभार. मयें, जांबावले, सत्तरी, पेडणें, मांद्रे आदी वाठारानी कुंभारवाडे आसात. गोंयांत धर्माप्रमाण हिंदू आनी क्रिस्तांव अश्यो जाती आसात. ते कयलां, नळे, मडक्यो, बुडकुले, पणट्यो आनी हेर जायत्या तरांचीं मातयेची आयदनां करपाचो वेवसाय वंशपरंपरेन करीत आयल्यात. गोंयांतलो दिवचल हो म्हाल सोबीत मातयेचीं आयदनां करपाक भोव फामाद आसा. मयेंतलो कुंमारवाडो हो मुर्यो करपाक फामाद आसा पूण ते हालीं साराक हो वेवसाय चड प्रमाणांत करिनात.

खारवी समाज खारवी ही जमात म्हळ्यार न्हये देगेर रावपी आनी नुस्तें धरपी कोळी आसा. तांची सांस्कृतीक जीण वेगळी आसा. पूण बाकिच्या जाग्यांचेर कलात्मक आविश्कारान वेगपण आसलेली काळी गीतां, कोळी नाच असलें प्रकार गोंयांत ना. काणकोणंत पागी आनी गबित ह्य नांवाचे कोळी लोक आसा.

धनगर समाज धनगर ही जमात दोंगरावयलो सपाट जागो पळोवन थंय आपल्यो झोपट्यो बांदून रावता. काणकोण, सांगे, सत्तरी ह्या तालुक्यानी धनगरांच्यो वस्ती आसा. पयलीच्या तेपार धनगर दोन-दोन वर्सांनी आपलो जागो बदलून ऐका दोंगरा वयल्यान दुस-या दोंगरार वतालें. फाटल्या

सुमार तीस वर्सा पासुन तांचे कुटूंब ऐकिच कडेन रावता. बोकड्यो आनी म्हशीं पोसप हो तांचो मुखल वेवसाय जावन आसा.

तशेंच रान पिकाचे उत्पादन, कंदमुळा पिकोवप ही कामा ते करतातले. सकयले जातिचे पुण सांस्कृतिकदृश्टी पासुन वेगळी अशी जमात. धनगरांच्यो मुखेल तीन जाती आसात. जातूंतली गवळी ही कृष्ण देवाक मानपी आनी पुरायपणान शिवराक रावताली. धनगर, बीरुदा हया देवाक मानपी तशेंच ते कोंबडी खायनासलो आनी सोरो पी नासले. धनगराच्यो ह्यो दोन जाती गोंयांत आसपावता. कुरबुचड ही मेड्यो पोसपी आनी सगळ्यान व्हडली जात आसुन ती फकत घाटमाथ्यार रावतात.

धनगराचे न्हेसप सारके सादे कंबरेक लंगोट, खांदार कामळ, तकलेक विशिश्ट मुंडासो, केन्नांय आंगार जाकिट, मनगटार धातुचे कडे, हातान बडी, कानांत बिगबाचळी. हे दादल्यांचे न्हेसण. धनगरांच्यो बायल्यो णववारी कापड घट्ट कास मारुन मांड्यो उक्त्यो दिसता अशें न्हेसता. गळ्यांत मण्याची माळ, उजव्या हातीच्या कोफराक चांदिची वाकीच हो अलंकार, ठसठशीत आडवो कुकुम, हातांत धातुची कांकणा इतलें अलंकार घालता.

कुणबी समाज कुणबी समाज हांच्या मदी दोन जाती आसात. पयली म्हळ्यार वेळीप समाज आनी दुसरी गांवकार. वेळीप हे देवाची कामा करतात आनी गांवकार गांवचो मुखेली. हया समाजाचो लोक काणकोण तालुक्यांत दोंगरी वाठारान चड प्रमाणांत राविल्ले पळोवपाक मेळटा. कुळबी समाजाच्यो हेर समाजा भशेन वर्सा पध्दतीन परबो आसात. त्यो ह्या भशेन जावन आसात. वर्सा सुरवेक येता ती परब म्हळ्यार आसडी परब. ह्या दिसा कुळबी समाजाचे लोक सकाळी उटुन न्हावन-धुवन देवाक वात लायतात.

परबो

आसाडी परब ह्या दिसा कुणबी समाजाचे लोक सकाळी उठून न्हावन-धुवन देवाक वात लायतात. त्या दिसा पुराय घरचो तशेच गांवचो लोक नुस्ते खायनात. देवाची पुजा करून देवाक खास करमला पानाचेर वाडी दवरतात. इतलेच न्हय तर सगळे लोक करमला पानाचेरूच जेवतात. ह्या घरांनी तोरी दाळीचे गोडशे, तांदळाचे वडे, चण्या भाजी दर एक घरांत करतात.

नाग पंचम चडशे लोक ही परब करतात. जे लोक नागदेवाक मानतात तेच ही परब मनयतात. नाग देवाक दुदाचो निवेद दाखयतात. त्या दिसा पातोळी करतात.

सुता पुनव ती सुता पुनव-दुसऱ्या समाजाचो लोक सकाळीं न्हावन-धुवन देवाक वात-जोत लावन जानवें आपल्या आंगाक घालता. पुण ह्या समाजाचे लोक दनपरां जानवे घालता. जर तीथि प्रमाण ग्रह बी सारके ना जाल्यार ते जानवे सकाळी घालतात. हे जानवें दुसऱ्या दिसा दादले आंगाचे काडून माडाक घालता. आनीक चेडवां केळीक घालपाची प्रथा ताच्या समाजात आसा. त्या दिसा निमतान दर एका घरांत मुगाचे गोडशे, तांदळा पीठाचे वडे, खीर करून भाव-भयणीचें तोंड गोड करतात.

नव्या पुनव चवथीच्या पयल्या दिसा ही नव्या परब मनयतात. ह्या दिसा घरांतलो एक व्हड मनीस गांवच्या लोकां वांगडा वचून शेतांतल्यान कणसां हाडटा. आनी ती कणसां घेवन येतकच घरांतली व्हड बायल ताका आरत दाखोवन घरांत घेता. ही कणसां मागीर तो पुरसाक, तांदळाच्या मडकेक, चुलीक, गाडयेक बांदतात. हातुंतली कांय कणसां ते गोडशे करपाक वापरतात. तशेंच ह्या दिसा देवाक निवेद केळी पानाचेर दवरतात आनी केळी पानाचेर जेवतात.

चवथ चवथी पयली दिस गणपती ज्या कडेन पुजतात, थंय ते रंग-बिरंगी रानटी वनस्पतींची आनी फळांबळींची माटोळी बांदतात. चवथी दिसा तांच्या सोयऱ्यांच्या हातीन गणपती हाडतात. आनी तो हाडून कांय वेळ तुळशी कडेन दवरतात. मागीर ताका बगूळ व्हाळून भितर घरांत घेतात. गणपतीक दनपराचो निवेद दाखोवन वाडेकार भजन करतात. घरचोच मनीस गणपतीची पुजा करता ते भटाक बी आपयनात. चवथीक सिते चंवर आनी रामा पानां हीं म्हत्वाची आसतात. तशेच चिट्याची फुलां विसरजना खातीर जायच पडटा. गुडुलो चवथीच्या आठ दिसा उफरांत ही परब येता. गांवच्या नव्या जोडप्यां खातीर ही उमेदीची परब. घरच्या नव्या न्हवऱ्यान च्या बी पिवचे पयली गांवच्या बांयचेर वचून आळवाच्या

गोयचें वेवसाय

शेती वेवसाय शेतांत घालचे पयली भाताचें बीं एक दीस पयलीं रातचें उदकांत फुगत घालपाक जाय. दुसऱ्या दिसा तें बीं उदकांतलें काडपाक जाय आनी पांटल्यान नाजाल्यार साकान घट्ट बांदून दवरूंक जाय. वारो लागपाक जायना आनी दिसाक तीन फावटी तें बीं शिंपपाक जाय. मागीर तिसऱ्या दिसा ताका कोंब येता. तें कोंब आयिल्लें बीं मागीर शेतांत पेरतात. पयलीं शेत बरे भशेन दोन तीन फावटी कसोवपाक जाय, मागीर सारें मारपाक जाय. ताचे उपरांत बीं घालतात आनी ताचेर गुठो मारतात. बियांक कोंब येव मेरेन शेत राखप गरजेचें. शेत दोन तरांनी करतात. वायगण आनी सरदे.

नुस्तेंमारी वेवसाय दक्षीण कोंकण, कारवार, केरळ, गोंय ह्या भागांनी नुस्तेंमारी करपी जातीक थळावे बोली भाशेंत खारवी वा गाबीत म्हणटात. गोंयांत तांकां नुस्तेकार अशेंय म्हणून वळखतात. खारव्यांक तांच्या वेवसाय प्रमाण व्हडेकार लेगीत म्हणटात. दुर्भाट, बेतूल, काणकोण, कायसूल, शिवोले, आगशे ह्या वाठारांनी नुस्तें व्हड प्रमाणांत मेळटालें. देखून ह्या

वाठारांनी खारव्यांची चड वस्ती आशिल्ली. तारी, फडते हीं तांचीं आडनांवां. ते खेरीज, चोडणे अश्या तरांचीं गांवाच्या नांवां वयल्यानूय तांची आडनांवां बाटीबाटीच्या वेळार पडिल्लीं. खारवी वा गाबीत समाजाची वसणूक चड प्रमाणान कोलवाळे, आमोणें, गुडे शिवोले, कुंभारजुवें, आगशे, आदी ह्या वाठारांनी दिश्टी पडटा. दादले नुस्तें रांपतात जाल्यार बायलां नुस्तें विकतात.

मेस्तपण करप हो गोंयांतलो खूब पोरणो वेवसाय. च्यारी, सुतार ह्या आडनांवान लोक चडशे मेस्तपण करतात. मेस्तपण दोन तरांनी आसात. एक लाकडांचें मेस्तपण करपी आनी दुसरे लोखंडाचीं आवतां करपी. लाकडाच्यो वस्तू करप आनी लोखंडा पसून आवतां आनी शास्त्रां करप हो तांचो मुखेल वेवसाय. हे जातींतले लोक कारगीर आशिल्ल्यान कांय कडेन मेस्तपण करतां करतां मातयेच्यो मुर्ती लेगीत करतना दिश्टी पडटात. आयज बाजारांत सगले कडेन आवतां मेळटा आसलें तरी पूण मेस्तान केल्ले मेस्तवत आनी आवतां जितलीं तिगपी आनी घट्ट आसतात तितलीं बाजारांत मेळपी नासतात असो लोकांचो समज आसा. देखून दर गांवांत मेस्तांचीं घरां मुजरात पडटाली. पूण आतां ती कमीपणान आमकां दिसतात.

वयर दिल्ल्या कांय वेवसाया भायर गोंयांत दुसरे वेवसाय आसात. ते म्हळ्यार चामारपण, म्हालेपण, म्हारपण, गवळीपण, मडवळकी, वेळीप, गंवडी, दर्जीपण. हे वेवसाय आयज पसून गोंयांत चालू आसात पूण कमीपणान ते दिसतात. दर एकलो आपलो वेवसाय साबांळपाचो प्रयत्न करीत आसा.

2.4 ग्रामीण जीवन

ग्रामीण म्हळ्यार गांवातले, ग्रामीण लोकांचो दिसपट्टो वेव्हार. ह्या सगळ्याचो आस्वाद आमकां गांवांत घेवपाक मेळटा. गांवांत ल्हव ल्हव मनीस घडत वता. गांवातले मनीस ग्रामीण वाठार

अणभवलेले, ग्रामीण विशयाचेर निगडीत आसतात. प्रत्येक जाण कितेंतरी नवीन करपाचो यत्न करता. गांवांत कसलो उत्सव आसा जाल्यार गांवच्या एखादेया माडाच्या पिराड्याचे वा केळीच्या सोळपा पासून तयार केल्यो वस्तू घेवन त्या वाड्याची सजावट आसता.

गांवांत लोकांक खाणां जेवणा आसतात ती अशी सकाळच्या च्या वांगडानासण्याची भाकरी आनी चटणी, तशेंच सुक्या बांगड्याची किसमूर, जेवणाक नुसत्याचे हुमण, आंब्याड्याची चटणी, मिरसांगो, बिमलाचे तोणाक, घरचे लोणचे, पापड आदी सांगल्यारूच तोणान उदक सुट्टा. आयज ग्रामीण म्हणटाना खूबसो बदल दिसता. खंय भायर सरपाक जाय जाल्यार लेगीत चलत वचचे पडटाले. गाडयांची सोय नाशिल्ली. नळ्यांची घरां, घरामुखार आंगण, आंगणात बाय, घरांत शेणाच्यो जमनी, घरांतली सगली कामा करपाक हाताचीच मशिना करची पडटाली.

गांवांत जन्मल्ले आमी भुरगेपणासावनच कुटुंबांत कितें पडटा तें खावन-पिवन, भुरग्यां-भुरग्यांमदी झगडून केन्ना केन्ना मारून घेवन, आवयन-बापायन तापयलें मारलें जाल्यार बाप्पा-मावशे म्हऱ्यात, काका-काकी म्हऱ्यात धांवत वचून, एकमेकांच्या घरांनी, आंगणांनी केन्ना लिपच्यांनी कुटूऱ्यानी, केन्ना फातरांनी, केन्ना विटी-गोंज्यांनी, केन्ना खोले ss करून केन्ना सोर्डींनी, उपरांत केन्ना, हुतूतूतू (कबड्डी कबड्डी) नी, खोऽखोऽनी खेळ ग्रामीण जीणेचे अस्तित्व गरज म्हूण मुद्दम आपोवन हाडून 'मास्तर' म्हूण नेमून कोणायचें तरी पडवेर वा देवळांच्या अगरशाळांनी मराठी शाळा चलयताल्यो आनी पोटापाण्याची वेवस्था करताली.

सकाळी फांतोडेर उठोवन आदि चुलीतलो कोळशे, आंब्याचो डीग, एरंडाच्यो देटान थोंड धुताली. लोकांच्या घरांनी आदल्या तेपार घडयाळ्या नाशिल्ली कोंब्याचो आवाजाचेरूच सगळीजाणा उठून सकाळची सगळी कामां करताली, झाड लोट करून, धुवून, शेण सारोवन, रांगोळी दारासमोर घालून, खावपाक, जेवपाक जाय म्हण चूल पोटीवपाक सुरवात

करताली.फातरी, वायन, रगडो हाचेर अळ्यान वाटून जेवताली. ग्रामीण जिणेत कितेय खावपाक जाय जाल्यार घरांत करून खाताले देखीक चकऱ्यो , लाडू, फोव, शेव, चुरमुल्यो आदी . आनी नुस्ते तर न्हंयत मेळटाले ते ताज्जे खावप जाताले.'''

सगली कितेंय ना कितें काम करताली. ना तर पिकयिल्ले भात दिवन, आपल्याच परसातल्या माडांचे नाल दिवन गांवांत बुटयांनी विकपाक आयिल्ले नुस्ते घेवप, सणा परबांक आनी लग्नकारणाक लागतल्या बारा बलुतेदारांचेय पिकावळीचेर भागोवप, पावसांत मळानी पिकयल्लो आनी गिमात शेतांनी पिकयल्ल्यो मिरसांगो विकून आनी काजू बियांतेंपार काजूबियों विकून पसऱ्यावेले (किराणा म्हालाच्या) सामकें गरजेचेच कितेय हाडप.

शेतांनी लोक भाजयो करताले, फळफळावळ पिकयताले, कुमेरी शिनून कोळपो (भात) करताले, कोळयांनी तोरी करताले, गोडे नाचणे पिकयताले. वरी पिकयताले. मळानी जमीन कसून कुळीद करताले, शेतामेरांनी हुडीद घालताले, कांदे तर करतालेच करताले (चुली आसतना कांदयाच्या सुकिल्ल्या पात्यांक फातयो घालून कितलेशेच कांदे चुलीवयर हुमकळत दवरताले. शेतकार कोबी, फुलावर, गड्डे, बटाटे, तमाट लेगीत करताले. मळानी हळसान्दे शेतांनी चंवळ्यों करताले. मळानी तवशी, मोगी (चिबडा) पिकताली, दुदी (घरदुदि, कोंकणदुदी, आदि) जाताले, पडवळीं- घोसाळी, वायंगी, भेंडे, कणगां जाताली. वटबा सोला, भिंडा सोला, पापड, लोणचे घराच करतालें. गावांत आंबे (चड घोंटा), पणस (पणस रसाळ, बरकय-कापो) जाताले, केळी तर आसतालीच. मात हे विकप म्हणटात तें चुकून आसता.चार आंबळ्यों खळाक घालपाक, दोणात चेपण्याक घालपाक अशा लेकांक व्हरून दिवप, अळंबीं मेळल्यार तातुतली चार अशा लोकांक दिवप ही गांवची पारंपारिक रीत आशिल्ली. लग्ना कारणा, सण-परबो, कुटुंबाच्या मुखेल घरामुखावेल्या मुखेल अंगणात लग्नानी भट ब्राम्हाणाच्या मंत्रां परस बायलाच्या

होवयांच्या काळजां हालोवन सोडपी आवाजाक चड प्राधान्य आसताले जल्मी, पुरीस, तुळस, देव, देवचार सैमाक देव मानून पुजपाची .¹²

तशेच गांवच्या बायलांचो भेस न्हेस्वण म्हळ्यार काश्टी आसताले आनी दादले मनीस धोती न्हेसताले. गावांत कोण बरो ना जालो जाल्यार ताका गांवठी वखदा दिवन बरो करताले देखीक जोर वा थंडी जायत जाल्यार कसाय करून त्या मनशाक पिवयताले . तशेच वोकोक वा भायरा सुटल्यार कसकस वाटून खावयताले. ग्रामीण जीवन जगपाक खूब सोपे आसा . पूण आताचो लोक सगळो आळशी जाल्या कारणान कश्ट करून पोट भरपाक कोणाक ग्रामीण जीण जगपाक जीव येना. आताच्या काळांत तर सगळे वेगेन मशीनाच्या आदारान कामां जाल्या कारणान मनीस आळशी जाला. आनी ग्रामीण जीण जगपाक फाटी पडला. .

संदर्भ वळेरी

1. डॉ यशवंते,राजीव,ग्रामीण साहित्य चळव :स्वरूप व भूमिका, स्वरूप प्रकाशन, औरंगबाद,11 फेब्रुवरी 2010 .
2. संपादक-ईश्वर नंदपुरे,साहित्य ग्रामीण आणि दलित,(डॉ. प्रमोद मूनघाटे यांचा 'ग्रामीण कथेची समीक्षा' हा लेख), प्रथम आवृत्ती, 5 सप्टेंबर 2002.
3. गो. म. कुलकर्णी :मराठी ग्रामीण साहित्य परिसर आणि प्रवाह, मेहता पब्लिशिंग हाऊस-पुणे, प्रथमावृत्ती 1999 .
4. बागले, प्रभाकर.साहित्य आणि संस्कृतीक संवेदन, मेहता पब्लिकेशन पुणे,7ऑगस्ट 2014 .
5. प्रा.ना.ग.पवार/अविनाश वरोकर,भारतीय समाजक्रांतीचे जनक, पृ.67, पद्मगंधा प्रकाशन, द्वितीय आवृत्ती, 21 फेब्रुवारी 2004 .

6. गुंदेकर, श्रीराम. ग्रामीण साहित्य-चिंतन आणि चर्चा, पृ.2, स्वरूप प्रकाशन, डिसेंबर 2005.
7. गो. म. कुलकर्णी : मराठी ग्रामीण साहित्य परिसर आणि प्रवाह, मेहता पब्लिशिंग हाऊस-पुणे, प्रथमावृत्ती 1999 .
8. कोत्तापल्ले, नागनाथ: ग्रामीण साहित्य स्वरूप आणि शोध, स्वरूप प्र.प्र.आ, औरंगाबाद. 2007.
9. यादव आनंद: ग्रामीण साहित्य स्वरूप आणि समस्या, मेहता पब्लिशिंग, द्वि.आ. 1984 .
10. पाटील, मोहन. ग्रामीण साहित्य आणि संस्कृती दुसरी आवृत्ती. सिडको औरंगाबाद, ऑगस्ट 2008.
11. गांवस, गोपीनाथ. मठी, ग्रामीण लोकजीण आनी विसकीत पारंपारीक तंत्रगिन्यान (डॉ प्रकाश पर्येकर), गोपीनाथ गावस, सालेली सत्तरी, गोंय. 2022.
12. वयलोच संदर्भ
13. कोंकणी विश्वकोश खंड 2, 1997, खंड 3, 1999, खंड 4, 2000
14. <https://gom.m.wikipedia.org/w/index.php?search=%E0%A4%B8%E0%A4%AE%E0%A4%BE%E0%A4%9C&title=Asearch&profile=advanced&fulltext=1&ns0=1>
15. <https://gom.m.wikipedia.org/w/index.php?search=%E0%A4%B8%E0%A4%A3&title=%E0%A4%B5%E0%A4%BF%E0%A4%B6%E0%A5%87%E0%A4%B6%3Asearch&profile=advanced&fulltext=1&ns0=1>

प्रकरण:तिसरें

3. लेखक एन.शिवदासाची वळख

3.1 जीण वळख आनी कार्य

3.2 साहित्यीक वावर

3.3 हेर साहित्यीक वावर

3.4 साहित्यीक पुरस्कार

3.लेखक एन.शिवदासाची वळख

3.1 जीण वळख आनी कार्य

एन. शिवदासांचे मूळ नांव शिवदास सोनू नायक साहित्यांत वेगळी वळख जाय आशिल्ली म्हण लेखकान स्वताच आपले नांव बदलून एन. शिवदास दवरलें.कोंकणीतले नामनेचे कथाकार, तशेंच नामनेचे लेखक जावन आसा. तांचो जल्म 17 मार्च 1949 ह्या दिसा नागेशी बांदोड्या गांवांत जालो. ते ल्हान आनी आवय भरिल्ल्या दिसांची आसतनाच बापूय स. सोनू नायक हो संवसाराक अंतरलो. उपरांत भयण विमल जल्माक आयली. घरची परिस्थिती गरीब आशिल्ल्यान आवयक खूब कश्ट करचे पडटालें. बापाय फाटल्यान काका विठू नायक आनी जगन्नाथान ह्या बापोल्यांनी तांच्या बापायच्यो हेर जबाबदाऱ्या पार पाडल्यो. आवय अशिक्षीत पूण बापोल काका थोडो भोव शिकिल्ल्यान तांणी ताका शिक्षणांत हातभर लायलो आनी लेखकाक गांवांत सुरु जाल्ल्या पुर्तुगेज शाळेत घातलो, थंय तो शिकलो पूण घरांत सहित्यीक वातावरण नाशिल्ल्यान ताका बरोवपाची ओड तेन्ना लागली ना. पूण बामण भुरग्यां कडेन इश्टागत जाली आनी तो वेग वेगळ्या कोंकणी कार्यावळींनी आनी जनमत कोल सारक्या चळवळींत पावल दवरपाक पावलो.¹

एन. शिवदासले मुळावे शिक्षण पयली मराठींत नागेशी श्री भवानी शाळेत तिसरी मेरेन जाले. उपरांत पुर्तुगेज भाशेंतले मुळावे शिक्षण गांवांतूच जाले. फोंड्या आल्मेदा हायस्कुलांत तो आठवी ती धावी मेरेन शिकलो. कॅपे महाविद्यालय कला आनी विज्ञान मिरामार, हांगा दोन वर्सा शिकलों. मागीर नोकरी मेळ्ळील्ल्यान तांणी बी.ए.ची पदवी इंग्लीश विशयांतल्यान चौगुले कॉलेजजीत मेळयली. तशेंच इंग्लीश विशयांतल्यानच एम्.ए.ची पदवी बॉम्बे युनिवर्सिटीतल्यान पणजी केंद्र विभागांत मेळयली. तशेंच तांका डी.ए.ड आनी पत्रकाराचें शिक्षण लाबलां.

पयली नोकरी लेखकाक शिरोडयां सरकारी प्राथमीक शाळेत सुमार 1974-75 वर्सा मेळ्ळी. दोन वर्सा उपरांत इंग्लीश शाळेत सेंट मेरी हाय स्कुलांत वार्का फोंड्या मेळ्ळी. सरकारी नोकरेक आसताना सामाजीक विशयांचेर बरोवपाक मेळना आसलें म्हूण 1979 वर्सा लेखकान ती नोकरी सोडली आनी त्याच वर्सा सांता क्रुज हाय स्कुलांत कालापुर्वा शिकोवपाक लागलो. थंय तांणी 1979-1981 वर्सा मेरेन शिकयलें. मागीर तो दिवार हाय स्कूल दिवाडे शिकोवपाक लागलो. थंय तीन चार वर्सा शिकयल्या उपरांत ताका फोंड्या आल्मेदा हाय स्कुलांत शिकोवपाक संद मेळ्ळी थंय बरीच वर्सा शिकयली. आनी निमाणेकडेन लेखक रोजरी शाळेत फातोड्या शिकोवपाक लागलो आनी 2009 वर्सा निवृत्त जालो. लेखक थंय वेग वेगळे विशय शिकयतालो.देखीक: कोंकणी, इंग्लीश, इतिहास, भुगोल.

फाटलीं कितलिशींच वर्सा जालीं लेखक बरयता आनी आजूनय बरयत आसा. सुरवातिच्या काळांत तांच्यानी कविता बरल्यात. उपरांत कथा, कादंबरी, नवलिका, नाटकां, नाटकुलीं आनी बालसाहित्य हे साहित्य प्रकार हाताळ्यात. वेग वेगळ्या नेमाळ्यांनी आनी वर्तमानपत्रांनी तर तांचे काम चालूच आसा. बरोवपां वांगडाच तांच्यानी वेग वेगळ्या तरेच्यो चळवळी फाटीक लावन घेतल्यात. कविता तांच्यो उण्या प्रमाणांत रचल्यात.तशेंच लेखक शिवदास जरी सहजतायेन म्हणपा सारके लेखन करपी आसलो तरी, तांच्यांतलो कथाकार होच सगळ्यांत प्रभावी अशें म्हणचे पडटा म्हण तांच्यो कथा खूब गाजल्यो. तांका कथा बरोवपाक खूब आवडटा. आनी चडात चड कथा तांच्यो वास्तवाक धरून बरयल्यो आसता.'२

3.2 साहित्यीक वावर

एन.शिवदासान शाळेत आसतनाच साहित्य बरोवपाक सुरवात केली. 1964-65 ह्या शिक्षणीक वर्सा तांच्यांनी आल्मेदा हाय स्कूल ह्या शाळेच्या नेमाळ्या खातीर कविता आनी लेख बरयले.

तशेच 1965 वर्सा शाळेच्या वार्षीक सुवाळ्या खातीर तांच्यानी हिंदींत एकांकी बरयल्ली. 'मों की पुकार'. पूण तेन्ना बरोवप मराठींत आसलें. देखून लेखकानूय मराठींत बरोवपाक सुरवात केल्ली. आनी ते प्रमाण 'अठरा वर्षा पुर्वी' ही कथा बरयली. फोंडेच्यान लोकमान्य विद्यालयांत शिकोवपी घैसास नांवाचो एक शिक्षक लेखकाचे वळखीचे आसलो. ती कथा घेवन तो तांच्या म्हय्यांत गेलो. ताणें ती वाचली आनी तांबडीच करून परत दिली आनी सांगले, ताका मराठी बरोवंक जमना मागीर तीच कथा लेखकान परत एकदां उतरावन काडून 'राष्ट्रामताक' धाडून दिली आनी छापुन आयली. पूण तो मेरेन लेखकाक मराठीतल्यान स्वताक फाव तसो उक्तावंक शकना हाची तांकां जाण जाल्ली. देखून ते मागीर कोंकणीतल्यान बरोवंक लागले.³

साहित्यीक बरपावळ म्हणटा तेन्ना "कविता, नाटक, कथा, कादंबरी, निबंद अनी लेख हे साहित्याचे विंगड विंगड प्रकार जावन आसात. लेखक एन. शिवदासान साहित्यकार म्हूण फक्त एखादोच प्रकार हाताळलो ना वा एकाच प्रकारा पुरतें आपले क्षेत्र मर्यादीत दवल्लें ना. तर सगळ्या क्षेत्रांत तांणी आपल्या लेखनाची तांक दाखयल्या. तशें पुस्तक रुपान लेखकाचे साहित्य कमी उजवडाक आयला तरी पूण कांय गाजिल्ली पुस्तकां आमकां मेळटात, ती म्हळ्यार भागदड 2006, oh!बाबूश 2014, आनी महाजन 2015 सारकी कादंबरी, 'गळसरी', 'शिवकथा', नकलामी', 'म्हारुख', आनी भांगरसाळ सारके कथाझेले आनी बाबू सारके बालसाहित्य. तशेच कविता संग्रह निबंद आमकां पळोवपाक मेळटां .

आतां मेरेन चार कथा संग्रह उजवाडा आयल्यात. तातुंतलो पयलो कथासंग्रह 'गळसरी' 1981 वर्सा उजवाडा आयिल्लो. दुसरी आवृत्ती 26 जानेवारी 2016 ह्या दिसा उजवाडा आयला. 'गळसरी' ह्या कथा संग्रहांत गोंयचो सैम, समाजीक अन्याय, समाजाक फटोवप, भाटकार मुंडकार वादविवाद, म्हाजनांचीं भौसांक देव-देंवचारांच्या नांवांन लुटप-फटोवप,

चिकानां करप, दुबळेपणाचो गैरफायदो घेवप, शिक्षित मनशांनी अशिक्षकांक नाडप, तेंच वांगडा मोग, भोग – यातना, शृंगार आनी सृजनशीलता सारकें गूण तांच्या गळसरी कथा संग्रहांत पर्जळटा.

दुसरो कथा संग्रह 'नकलामी' 1995 वर्सा उजवाडा आयला. ह्या कथा संग्रहांत तरणे पिराये मनाक एक वेगळीच उमळाशीक आनी खोशी करपी दादल्या बायलेच्या संबंदांचे एक आगळे वेगळे कथानक आसा. गोंयच्या गांवगिऱ्या जिवाचो यथार्थ दर्शन घडोवपी कथा आसा. हांतूंत विशयाकडेन पुरायेन भिडपाची आनी वाचकाक अंतर्मुख करपाची ताची कळाशी दिसता.

तिसरो कथा संग्रह 'म्हारुख' 1999 वर्सा उजवाडा आयला. कथां झेल्यांत वट्ट एकवीस कथा आसात. चडांत चड कथा गांवगिऱ्या वाठाराकडेन संबंद आशिल्ल्या व्यक्तींच्यो, तांचे जिणेच्यो आसात. शारांकडेन वा त्या भागांतल्या व्यक्तींकडेन, घटनांकडेन संबंद आशिल्ल्योय कथा आसात. भासशैली त्या त्या वाठाराप्रमाण, पात्रांप्रमाण, व्हांवती, वाचपाक आडखळ येना आसली. थोडे भितर गोंय, गोंयकार, गोंयकारपणाची झलक दाखोवपी कथा. म्हारुख कथा संग्रहांत आस्पावल्यात.

चवथो कथा संग्रह 'भांगरसाळ' 2003 वर्सा उजवाडा आयला. 'भांगरसाळ' ह्या कथा संग्रहांत वट्ट 25 कथां आस्पावल्यात. स्त्री पात्रांवरींच पुरूश पात्रांचेंय चित्रण कथाकारान गरजे प्रमाण केलां. पुरूश व्यक्तीरेखी लेखकान आपल्या कथांनी हाडल्यात. कथांनी अभिव्यक्त जाल्ले जिवीत मातशे पोरन्या काळाचो संस्कृतीक आनी समाजीक विशय घेवन कथा चित्रीत जाल्या. तशेच लेखकान अंधश्रद्धा आनी धर्मीक भेदभावांचेर खरपणांत विचार मांडल्यात.

पांचवो कथा संग्रह 'शिवकथा' 26 जानेवारी 2016 वर्सा उजवाडा आयला. ह्या कथा झेल्यांत 22 कथा आसात. ह्या कथा संग्रहांत समाजीक अन्याय आनी समाजाक फटोवप, चिकानां करप,

मनशाचो गैरफायदो घेवप, शिक्षीत मनशान अशिक्षीतांक फटोवप, बुदवंतान नाडपेन्नां करप, भाटकारान मुंडकाराक फटोवप म्हाजनांनी लघुजनांक देव देवतांच्या नांवान लुटप, हे सारके विशय कथांनी आस्पावल्या.

तांच्यो तीन कादंबऱ्या उजवाडा आयल्यात. लेखक मराठी तशेच कोंकणी भाशेत बरयताले तेन्ना पयली कादंबरी मराठी भाशेत बरयल्या ती 'भगदाड' 2006 वर्सा उजवाडा आयला हे

'भगदाड' कादंबरेत एक खाजन शेतीचें चित्र उबें केला. गोंयांत खाजन शेतीक जोरगती वेळार पडिल्ली (?) वा जाणून बुजून मुद्दाम घाल्ली 'खांवटी' (भगदाड) हो हे कादंबरीचो मुख्य विशय आनी गांवच्या लोकांचो एकवट घडोवन सत्ते आड आवाज उठोवपी आनी भगदाड प्रक्रिया पुरायपणान बंद करपाक लावपी गरिबांचो रक्षणकर्ता शाळेचो मास्तर 'स्वरूप गावडे' हे कथेचें मुख्य पात्र. दिवाडी न्हंयचे देगेर आशिल्ली लांबची लांब शेतजमीन म्हणल्यार खाजन शेती. गोंय मुक्ती उपरांत कुळकायद्याक लागून सरकारा कडल्यान मेळिल्ल्या आयत्या पयशांक लागून कश्टकरी समाज शेतां रोवपाचें सोडून सोऱ्याचे आनी वायट व्यसनांच्या नादाक कसो लागता हाचें वर्णन हे कादंबरींत दिसून येता. गांवगिऱ्या वाठारांत आशिल्ल्या खाजनशेतीचें, गांवचे, लोकवृत्तीचें तेच प्रमाण गांवचे शाळेचे वर्णन इतल्या सजीवपणान केल्या की सगळो गांव दोळ्या मुखार उबो रावता. जिलेटीनाचो स्फोट करून बांदाक 'खांवटी' घालून पुराय शेतजमनीर बुडटी हाडप आनी नुस्तें धरप हो नवीन धंदो कसो सुरू जाता आनी हें करतना गांवचे कांय फुडारी, कंत्राटदार, ठेकेदार, दलाल धरिल्ले ते शेतकी मंत्र्या मेरेन सगळेजाण कशें गुंतल्यात हाचें चित्रण केल्या. धरिल्ल्या नुस्त्यांची शेतकी मंत्र्याच्या न बंगल्यार शेतकरी संघटनेच्या अधिकाऱ्यां - वांगडा सोऱ्याची पार्टी आनी तेच पार्टीत मुद्दाम जावन फोडिल्ल्या बांदाची दुरुस्ती करपा खातीर

कोट्यांनी रुपयांचे 'बजेटहेड' कशें न पास जाता हे विदारक सत्य लेखकान हे कादंबरींतल्यान उजवाडाक हाडला.'⁴

दुसरी कादंबरी *oh ! बाबूश* मार्च 2004 ह्या वर्सा उजवाडा आयिल्ली ही ताची पयली कोंकणी भाशेत कादंबरी आनी हे कादंबरेत पुराय राजकारणाचो विशय आस्पावला. आनी कादंबरेत बाबूश हो एक भाटकाराचो पोस्को पूत आसता . ताचेर पुराय कादंबरी अवलंबीत आसा.

तिसरी कादंबरी 'म्हाजन' 2015 वर्सा उजवाडा आयल्यात. हे कादंबरेत सामाजीक अन्यायपिडीत सोशीत तमाम दीन-दुबळ्या, गरीब, नेणार, अशा हिंदू भौसाक' ओपिल्ली ही कादंबरी आसा. म्हाजन आनी म्हार समाजा मदी जातीक लागून भेद भाव आमकां हे कादंबरेत दिसता. म्हाजन ह्या उच्चवर्गीय समाज - आनी तत्कालीन भौजनसमाजा मदलो संघर्श, म्हाजनांचे प्रति केल्लें बंड, कादंबरेतल्यो स्त्री व्यक्तिरेखा दिश्टी पडटा.

'म्हारांगणालें शुद्धीकरण' दलीत-म्हार समाजाक स्वताक मोटे हिंदूतले वयले घटक म्हणत आपल्या सकयल्या हिंदूक उणाक म्हणपी आनी मानपी, म्हार समाजातल्या नामनेच्या गवय कलाकाराक, अर्थात चेडो परवाराक गांवातल्या नवदुर्गेच्या देवळाच्या चौकार बसून आपल्या गायन कलेची मैफल सादर करपाक, कडक विरोध करतात, तेन्ना हे वयले महाजन घटक, म्हार जातीतल्या हिंदु आशिल्ल्या चेड्या परवाराक देवळा चौकार गायन करपाक मान्यताय दिवचेपरस देवळातली मूर्त आनी देवळाचो चौक खणून उडवप परवडलें. इतलो तीव्र मनाविखार भरिल्ले विखाळे हे वयले वर्गातले हिंदू घटक पूण गवय चेडो परवार तांगेले कर्मकांड शुद्धकीरणाची धजा उडयत बारा बिरेस्तार आनी तेरा शुक्रार करून उडयत आपली मैफल देवळा चौकार तंबूरो घेवन बसून करपाक शेकी जैतिवंत कसो जाता ते ह्या कादंबरेत बेस बरें चित्रीत केला.

एन. शिवदासान भुरग्यां खातीर बरयल्ली पुस्तकां मेळटात. एक 'बाबू' पयली आवृत्ती 1983 वर्सा उजावाडा आयल्या. ह्या बालसाहित्यांत लेखकान स्वताचे अनुभव माडिल्ले आमकां पळोवपाक मेळटात. 'झरो जालो महासागर' हो तांचे दुसरे बालसाहित्य जे 1995 वर्सा उजावाडा आयला. ह्या बाल साहित्यांत भुरग्यांखातीर काण्यो आस्पावल्यात. तशेंच 'हांव पांचवी पास' पयली आवृत्ती 31 डिसेंबर 2007 वर्सा उजवाडा आयल्या.

चार नाटकां लेखकाची पुस्तकरूपान आयिल्ली मेळटात. पयले नाटक 'पिसांट' 1979 वर्सा उजवाडा आयलां. एन. शिवदासाचें लिखाण चड करून समाजातल्या सत घडणुकांचेर आधारील्लें आसता. 'पिसांट' हे नाटकय बी अके सत घडणुकेचेर आसा. प्रत्येक बापायक आपल्या वाडील्ल्या चलयेची चिंता आसता. त्याखातीर खंयचोय बापुय चलयेचे गुण आनी दोश चड-कमी प्रमाणांत लिपोवन चलयेक बऱ्या घराण्यांत लग्न करून दिवंक सोदता. तशेंच चलयेक लग्न केले म्हण्टकच आवय-वापूय आपल्या जापसालदारकीतल्यान सुटलीं असो समज करतात. हाचो परिणाम चलयेच्या फुडाराचेर आनी जिवीताचेर जाता. ह्या नाटकांतल्यान चलयांच्या आवय-बापायन अशे तरेचो समज करून घेवचो न्हय हेंच लेखक एन. शिवदास समाजाक सांगुक सोदता.

दुसरे नाटक 'फोरेन जांवय' 1983 वर्सा उजवाडा आयले. तिसरें नाटक 'बंड' 1985 वर्सा उजवाडा आयलां. "ह्या नाटकांत गोंयच्या सूटके झुजा खातीर झुजिल्लो दिपाजी राणे काळजाचो कसो थाव घेता ताचेर आधारीत आसात. चवथे नाटक 'गोड गोड काणी शाली जाली राणी' हे नाटक 17 मार्च 2010 वर्सा उजवाडा आयिल्लें आमकां मेळटा. ह्या नाटकांत लेखकान विनोद घालून ते नाटक विनोदी शैलीचे प्रकारान बरयल्ले आमकां मेळटा. हाचे भायर तांचे 'द प्रिन्स' ह्या आनीक एक नाटकाचो उल्लेख ह्या पांचवी पास ह्या बालसाहित्याच्या पुस्तकांत जाल्लो मेळटा.

कविता संग्रह 'सार्थ दुख्खार्थ' 2011 वर्सा उजवाडा आयल्या. स्तंभलेखन धर्मायण 2013 वर्सा पयली आवृत्ती उजवाडा आयिल्ली आसा. 'सार्थ-दुख्खार्थ' ह्या संग्रहांत दुख्खाच्यो कविता समर्थपणान वेगवेगळ्या भावविचारांचे प्रगल्भतेन भाश्य केल्ल्यो अश्यो कविता आमकां दिसता. वेगवेगळे संदर्भ घेवन आयिल्ल्यो खूब पोरण्यो कविता ह्यो चडश्यो सामाजिक आशय विशयाच्यो तर तरणेपणावयल्यो प्रेम कविता, चळवळींतल्यो प्रेरक कविता तर केन्ना केन्नाय सामाजिक अन्यायावेल्यो कविता, कांय भिडपी तर कांय पिडपी, तिडक हाडपी, अश्यो समीश्र भावभावनांच्यो सरभरस कविता ह्या कविता झेल्यात आसा. 'चिंतन शिल्प' कवितासंग्रह 2023 वर्सा उजवाडा आयला. आनी तांतूत वट्ट 142 कविता आस्पावल्यांत. तांच्यो सगळ्यो कविता वेग वेगळ्या विशयांच्या आदारीत आसा.

'देवळा उक्ती करात' 2002 वर्सा हे समाजीक चळवळीवयले पुस्तक. हे सगळे साहित्य ताचे कोंकणी पुस्तक रुपान आयिल्ली आमकां दिश्टी पडटा. मराठींत भगदाड 2006 वर्सा उजवाडा आयिल्ली कादंबरी. देवळे खुली करा 2005 वर्सा समाजीक चळवळीचेर पुस्तक मराठींत अणकार जावन उजवाडा आयलां.

1995 वर्सा 'बंड' नाटक पहला सेनानी नांवान हिंदीत अणकार जावन उजवाडा आयलां. 2011 वर्सा लाटा मांडवीच्या स्तंभलेखन संग्रह उजवाडा आयलां. देवळा खुली करात 2002 मंत्रा आनी हेर कथाकार (कोंकणी अणकार) केला 2014 वर्सा. हिंदू महाजन (मराठी अणकार) 2016 गणपती स्टोरी (इतिहास) 2016.

3.3 हेर साहित्यीक वावर

एन. शिवदास हांच्यो कथा वेग वेगळ्या नेमाळ्यानी आनी दिसाळ्यांनी उजवाडा आयल्यात. तातुंतल्यो कांय कथा अश्यो जावन आसा 'रोजी मांय' 2011 वर्सा जाग प्रकाशनांत उजवाडा आयल्यात. 'राधा' कथा कुळागर नेमाळ्यांत 1987 वर्सा उजवाडा आयल्यात. 'सपनांतलो सपनाळो' ही कथा कोंकणी नेमाळ्यांत 1982 वर्सा आयल्यात. 'महारुद्र' ही कथा 1979 वर्सा जाग प्रकाशनांत उजवाडा आयल्यात. 'ब्युटीफूल लेडी' ही कथा समकालीन कोंकणी लघुकथा ह्या पुस्तकांत उजवाडा आयल्या. तशेंच कांय कथांचो तांका बरोच प्रतिसाद मेळून दुसऱ्या भासांनी गेल्यो मेळटात तांचे 'पोसको' हे कथेचो फ्रेंच भाशेंत अणकार जाला. 'गळसरी' कथेचो कोंकणी कथा मराठीत पुस्तकांत अणकार जाला. कांय कथा इंग्लिशीत आनी पुर्तुगेज भाशेंत अणकारीत जाल्ल्यो पळोवपाक मेळटात. 'मारयान' हे कथेचेर टेलिफिल्म निर्माण जालां. 13 कविता वेग वेगळ्यो नेमाळ्यांनी आयिल्ल्यो मेळटात. देखीक: "तूं आंकवार आमोरी, तूं वच फाटीवळून पळोवं नाका आनी उत्सवकुंवर." तांचे 'उर्बा' नेमाळे हें 1982 वर्सा सावन सुरू केल्लें तशेंच लेखक स्वता ताचे संपादक आनी ह्या नेमाळ्याक तांणी आपल्या चलयेचे नांव दिल्लें आसा. ते म्हळ्यार उर्बा प्रकाशन.⁵

एन. शिवदासाले पत्रकारितेच्या मळावेलें योगदान

1982 वर्सा सावन 'उर्बा' नांवाचे नेमाळ्याचे प्रकाशन करून ताच्या संपादनाची जापसादारकी तांणी घेतली. साबार कोंकणी दिसाळ्यांनी आनी नेमाळ्यांनी राजकी तशेंच सामाजीक विशयांचेर सप्तकी सदरातल्यान जायते लेख उजवाडाक हाडून विंगड विंगड विशयांक वाच्या फोडल्या. देखीक सुनापरान्त दिसाळ्यातले मनमंच सदर. तशेच राष्ट्रमत, गोमन्तक, वर्तमान फुडारी, नवप्रभा, हेराल्ड, उक्ते मळब, कुळागर, जाग, कोंकण टायम्स, बिम्ब, पुनव, द टायम्स

ऑफ इंडिया, नवहिंद टायम्स, नवें गोंय. तशेंच आकाशवाणी पणजी केंद्राचेरय साबार रितीन योगदान दिला. गोंय दुरदर्शनाचेर मुलाखती, नाटकां, म्हायतीपटांची निर्मीती केल्या. मारयान ह्या तांचे कथेचेर गोंय दुरदर्शनाचेर टेलिफिल्म प्रसारीत जाल्लें. उदरगतीची पावलां नांवाचे 25 माळींची कार्यावळ तांणी सादर केल्या. तशेंच बेंगळूर, कोचीन, मंगळूर आनी गोंयांत जाल्या राष्ट्रीय कार्यशाळांनी तांच्यानी कोंकणी साहित्यांत चित्रायिल्ली समाजीक आनी ग्रामीण जीण ह्या विशयांचेर पेपर सादर केल्यात.’⁶

3.4 साहित्यीक पुरस्कार

एन.शिवदासान साहित्याच्या मळार दिल्ली मोलादीक योगदानाची दखल घेवन साबार पुरस्कार तांच्या वांट्याक आयल्यात. सगल्यांत सुरवेक 1974 वर्सा द प्रिन्स पटकथा लेखना खातीर गोवा कला अकादेमीचो पुरस्कार फावो जाला. उपरांत कविता लेखकानाक 1976 वर्सा मंडगांव मेलडी मेर्कस पुरस्कार प्राप्त जालो. कथे खातीर तांकां राष्ट्रमत आनी आकाशवाणी पुरस्कार फावो जालो. ‘गळसरी’ 1982 वर्सा कथे खातीर कला अकादेमी पुरस्कार मेळ्ळो. ‘गळसरी’ कथेक कोंकणी भाशा मंडळ साहित्यीक पुरस्कार लाबलो. 2002 वर्सा नकलामी नवलिकेक जनांगंगा साहित्य पुरस्कार मेळ्ळो. भांगरसाळ कथा संग्रहाक 2004 वर्सा गोंय कला अकादेमीचो पुरस्कार लाबलो. 1983 कला अकादमी साहित्यीक पुरस्कार कथा संग्रह गळसरी 1999 वर्सा एन सी ईआर टी, नवी दिल्ली कडल्यान बाल साहित्य पुरस्कार. 2003 वर्सा टी.एम. महारुख’ खातीर पै फावंडेशन पुरस्कार. 2003 वर्सा कला अकादमी लिटरली पुरस्कार ‘भांगरसाळ’ कथा संग्रहाक फावो जाला. तशेंच 2005 कला अकादमीचो साहित्य पुरस्कार ‘भांगरसाळ’ कथा संग्रहाक मेळ्ळा. 2007 वर्सा संस्कृताय उत्कृश्टताये खातीर राज्य इनाम. तशेंच 2007 मराठी कादंबरी ‘भगदाड’ खातीर तुका म्हाने साहित्य पुरस्कार तांका फावो जाला. मस्कटांत जागतीक

गोंयकार परिशदेचो भोवमान 2010 वर्सा गोंय सांस्कृतीक केंद्राक कुवेतांत भोवमान जाला. तांच्यानी स्तंभलेख बरयल्यांत. तांकां 2017 चो कोंकणी भाशा मंडळ स्तंभलेख चंद्रकांत केणी स्मृती पुरस्कार फावो जाला.तशेंच हेर आदी पुरस्कार तांका तांच्या साहित्याखातीर लाबिल्ले आसात.⁹

संदर्भ वळेरी

1. कुंकळयैकार, सुशांत. भौजन समाज अजुनूय शंबर टक्के कोंकणी वांगडा ना हीच व्हडली खंत: एन. शिवदास, संपादक. रवीन्द्रकेळेकार, जाग, (अंकपाच) रवि मद्रुणालय, काडोलकर गल्ली, बेळगांव, 5 जानेवारी 2006, पा.नं 6-10.
2. एन. शिवदास, वय: 75, ता. 11 फ्रेब्रुवारी 2024, फार्मागुडी फोंडे, गोंय .
3. कुंकळयैकार, सुशांत. भौजन समाज अजुनूय शंबर टक्के कोंकणी वांगडा ना हीच व्हडली खंत: एन. शिवदास, संपादक. रवीन्द्रकेळेकार, जाग, (अंकपाच) रवि मद्रुणालय, काडोलकर गल्ली, बेळगांव, 5 जानेवारी 2006, पा.नं 6-10.
4. शिवदास, एन. उर्बा व्यक्ती अंक, भगदाड- एक विदारक चित्रण (प्रसन्न पागी), उर्बा प्रकाशन क्लासीक रेजिडेन्सी, फार्मागुडी फोंडे, गोंय, 2018.
5. कुंकळयैकार, सुशांत. भौजन समाज अजुनूय शंबर टक्के कोंकणी वांगडा ना हीच व्हडली खंत: एन. शिवदास, संपादक. रवीन्द्र केळेकार, जाग, (अंक पाच) रवि मद्रुणालय, काडोलकर गल्ली, बेळगांव, 5 जानेवारी 2006, पा.नं 6-10.
6. N Shivdas, Meet the Author. Sahtiya Akedmi, June, 2017.

7. शिवदास,एन. उर्बा व्यक्ती अंक, भांगरसाळ- एन. शिवदास हांचे साहित्यीक प्रतिभेचो सर्वोच्च आविश्कार (डॉ हनुमंत चोपडेकार),उर्बा प्रकाशन क्लासीक रेजिडेन्सी, फर्मागुडी फोंडें, गोंय, 2018.

प्रकरण:चवथें

- 4. एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें घटक
- 4.1 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें कथानक
- 4.2 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें पात्रचित्रण
- 4.3 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलो संघर्श
- 4.4 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें वातावरण

4.एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें घटक

4.1 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें कथानक

एन. शिवदास हांच्या कथांनी सदांच वेगळेच अशे आशय विशय आयल्यात सगळ्यां कथांनी हय न्हयशे लेखकान समाजातले वेग-वेगळ्यां घटकांक धरून आपल्यो कथा रचल्या.एन. शिवदास हांच्यो कथा समाजीक तशेच ग्रामीण आसताच. ताच्या वांगडा तातूंत लिपिल्लो तो संगर्श आनी कथेचो मूळ अर्थ वाचकांक एक एकदा गंभीर चितनात बुडून दवरता. लोकांची मानसिकता, अंधश्रद्धा आदी विशय लेखकान आपल्या कथांनी मांडल्या.

एन.शिवदास हांची दर एक कथा वेगळोच आशय घेवन येता देखीक मोगाची, मोग म्हणटा आसतना तरणाटे वयावयलो पयलो वयलो मोग तशेच नव्या व्हकल नवऱ्याचो मोग आनी ज्युस्त लग्न जावन वर्सा जाल्या घोव बायलेचो मोग दाखयतना लेखकान भेस बरे बारीक साणेन विशयाक ज्ञाय दिला.

‘रेंवेंतलीं खोल खोल नेमा’ हे कथेंत बसीनसून प्रवास करता आसतना एक लग्नाच्या वयावयली चली शांबा कुशीक येवन बसता .तेन्नाच हय न्हयशे बसीत बसल्याकडेन तांच्या भितर संवाद चालू जाता आनी ते चली शाबांक कॉफी पिवपाक या म्हूण सांगता .तेन्ना ती मीरामार वचून दोगाय बसता.आपल्याक भायल्यान सोयरीक येता आपणाक भायर वचपाक नाका तेन्ना शाबांक ते लग्ना खातीर उतर घालता, तेन्ना ताका कळून येता की तो लग्न जाला. एका लग्न जाल्या मनशाक भुलता आनी स्वता जावन त्या मनशाक आपल्या मनांतली भावना सांगतना ही कथा आसा.

'महारूख' कथा हे कथेंत एक 'सादोभोळो' रूख, तरीय तो 'महारूख'. कारण पुरुशार्थाच्या चैतन्यान पुराय रसरशिल्लो. एक गरीब बाबडी वाल. तांचो सुखाचो मोगाचो संवसार. पूण अचकित एक रानटी वाल त्या रुखार बळटा, रुखाक व्यापून गुठलावन सोडटा. अस्तुरेचें विधायक आनी विघातक तांकीचें दर्शन महारूख ही रूपक कथा बेस बरी घडयता.

'देवाली मनी ऑर्डर' हे कथेंत शिरवण गांवांत पावस पडून त्या गांवांत सगळे उदक भरिल्ल्यान गणबाचे सगळे शेत इबाडटा. गणबाक आपल्या कुटूंबाचे पोट भरपाक मेळचे ना आनी शेताचो सगळो इबाड जाला म्हूण तो तिडकीन देवाक चीट बरयता आनी चिठयेत देवाक सांगता की आपल्याक जे कितें लुकसाण जाला ताचें पयशे दी म्हूण शिटकायता. पोस्ट कर्मचारी जेन्ना चीट वाचता तेन्ना सगळे कर्मचारी ताका मदत करता. तरीपूण जेन्ना पुराय 500 रुपया येवक ना ते मदी कर्मचाऱ्यानी चोरले म्हूण सांगता आसतना उरलेले 200 रुपयां परत धाडपाक देवाकडेन आग्रो करता ते हे कथेंत दिश्टी पडटा.

'गळसरी' कथेंत शेंवतुलेंयेसू (दादो) आनी तांचो चलो बाबू आनी सून गोकूळ हांची ही काणी. घरांत जायते लोक जाणटीं, भुरगीं. घराबो देवाचेर स्रद्धा आनी भावार्थ दवरून जियेवपी. आंगवण्यो, नवस, गाराणीं, सूरोंट करपी आनी 'दोतोर' नांवाचे संकल्पेनेक पुरायेन विरोध करपी कुटुंब. कुटुंबांत सगळें बरें चल्लां आसतनाच अकस्मात बाबू गोडेमुताचें जावन दुयेंत पडटा. सगळे तरेचीं देवस्पणां करूनय बाबूक गूण पडना. शेंवतूच्या देवस्पणाक लागून गूण पडटलोच आनी घराची विस्काटिल्ली घडी सारकी जातली हो सगळ्यांचो विश्वास आसलो पूण कांयच फरक पडलो ना उरफाटें बाबूची भलायकी चडच इबाडटा. अखेरेक, बाबूचे दुयेंसाचें आनी उपरांत ताच्या मर्णाचें कारण कळटा. गांवांतल्या एका शेतकारान (बाबूसो) शेताची पावणी हाडपा खातीर आपल्या वाडवडलांची 'गळसरी' शेंवतू कडेन घाणाक दवरिल्ली. पूण

शेत जमीन पावसान व्हांवन गेल्यान बाबुसो ती सोडोवंक शकलो ना. तीन वर्सांनी तो कळंतरा सयत येतकीच 'मुदत सोंपली प्राज सोंपलो' असो कायदो दाखोवन शेंवतून ती गळसरी हांतासली. भोवच विनवण्यो करूनूय बी शेंवतून गळसरी परती दिलिना तेन्ना बाबुश्यान ताका साप दिल्लो 'तुजो अस्तीकोंब बाडूंक पावं नाका'. आपणालो कर्तृत्वी पूत बाबू बाबुश्याच्या त्या सापाक लागू दुयेंत पडला, अशी शेंवत्याची खात्री जाल्ली. 'गळसरी' हे उतर आयकना फुडें बाबूची दातखिळी बसली आनी ताणे जीव सोडलो.

'सावड' ही कथा पुराय शेती वेवसायाचेर आदारीत आसा. गांवांनी जेन्ना उदरगत जाता तेन्ना पोट भरपाक मनशाक आपल्या पोटा पाण्याची पयली व्यवस्ता करची पडटा. ह्या कारणाक लागून गांवचो लोक दुसऱ्या गांवांनी सावड करपाक वता म्हणल्यार दुसऱ्या गांवांनी दुसऱ्यांची शेतां करपाक वता, आनी ह्या कारणाक लागून लोक आपलो गांव विसरता आनी सावड करपाक गेल्या गांवांनी स्तलांतरां करून रावतात. तेन्ना मुळापसून तरणाट्यांनी तुटून वचचें न्ही म्हणपी जाणटेलें नव्या पिडीक समजयतना दिसता, तेंच ही कथा कळयता.

'पोसको' कथा भार परंपरीक रितिरिवाजाचेर आदारल्या. दर वर्साक शिगम्याचे निमाणे रातीं, गांवच्या गांवकाराचेर ग्रामदेवाचो भार येता. भाराचो कौल प्रसाद घेवन गांवाचे राखणेची खात्री जातकीच लोक समादानान आनी विस्वासान घरा वतात. अंदूं गांवकाराक हारीचेंपक्षपाताचें दुयेस जाल्यान आनी अपंगूळ कुडीचेर देवपणाचो भार येवंक शकना वा भार येवप समा न्हय, गांवान देवाक सांगणें करून अंकुशाचेर देवपण येवपाची प्रार्थना केल्ली आसता. पूण मध्यानरात जावन गेली तरी अंकुशाचेर देवकळा येना तें पळोवन गांव खरशेता, ते वटेन आपल्या पुताचेर भार येना तें पळोवन शांबा अस्वस्थ जावन तळमळटा. अडेची शक्त काडून लुळो शांबा हातरुणार उठून बसता. भाग्याक आपले बायलेक उठोवन आपली राजांगणाचेर वचपाची इत्सा

परगटायता.शांबा घोवपणाचो सोपूत घालून तिका देवाची तरसाद हाडूंक सांगता. तरवार दितकीच आपलो घोव कसलें तरी देवस्पण करतलो आनी ताका लागून राजांगणांत आपल्या चेड्याचेर भार येतलो, हे आशेन भागें ताका तरवार हाडून हातांत दिता. खिणां भितर शांबा ती तलवार आपल्या पोटांत रोमून घेवन आपलो जीव सोंपयता. मरतना अंकुश आमच्या रगताचो न्हय तर तो पोसको, म्हणपाची गजाल तो सांगता. भागें बाळंत जातना तागेर मेल्लें भुरगें जाल्लें. गांवकारपणाचो मान आपल्याच घरा उरचो म्हूण आपूण नसीं वरवीं अंकुशाक तुजे कुशीक दवरूंक सांगिल्ल्याचे सांगिल्ले अशे सांगता. आपणें गांवाक फटयल्ल्याचें प्रायश्चित्त तो आपलोच बळी दिवन घेता.तेन्नाच राजांगणांत अंकुश लेगीत भाराच्या निशाणा सयत कोसळटा. अंकुशाचेर भार येयलो अशें लोकांक दिसता. पूण बोवाळ आनी गर्देक लागून कोणाकूच कांयच आयकूंक येना जाता.

‘महानिर्वाण म्हज्या पुताचें’ हे कथेंत समिताक आनी ताच्या धोवाक पयली चली भुरगे जाता. तेन्नाच उपरांत रोकडोच ती जोडपी दुसरो नंबर लायता ह्या वेळार समिताच्या धोवाक खूब चित्ता जाता की ताका चली जातली काय चलो. मनांत एक खंत आसता पयली चली म्हणल्यार आता आपणाक चलो जावपाकच जाय.मात ताका हय न्हयशी कळाशी लागता. समिती एक दीस काजी खाता आनी तिका त्यो माल पडटा. पांचव्या म्हयन्यार समितीक हॉस्पिटलांत व्हरचे पडटा. थय कळून येता की तिका भुरगो जालो तो चलो आसलो पूण तो मेल्या अवस्तेत आसलो. चलो जाल्याची खोश समिताच्या धोवाक त्याच खिणा पुरती फावली उपरांत तो खीण सारको ताच्याखातीर दुख्खाचो खीण जाल्लो. आपल्याक चलो जालो हे ताका समाजान सांगपाक जाय आसले मात नियतीचे किते वेगळेच मत आसले. उपरांत तो आपल्या पुताक घेवन मसणात वता आनी ताका पुरता थंय कथा सोपता.

'एक जात मोन जात' कथेचें कथानक गांवांतले एके घडणुकेचेर ही कथा आदारल्या. तरणेपणांत घोव मेल्या उपरांत घोवाचो गोरवां राखणेचो वेवसाय शेंवत्याच्या वांट्याक येता. त्या वेवसायांत चाळीस वर्सा शेंवतू राबता. लोक ताचे कश्ट पळोवन तिका 'धिराची' बायल म्हणटात तितलेंच. दर दिसा सकाळीं गोरवांक दोंगरार व्हरप, चरोवप आनी सांजे तांकां तांच्या धनयांच्या सुवादीन करप हो तिचो दिसपट्टो वावर आसता. पिरायेच्या सत्तर वर्षां मेरेन कश्टाचे दोंगर पेलतकीच, एक दीस दोंगरार गेल्ले कडेन तिका मरण येता. सांज जावन लेगीत आपलीं गोरवां परतीं येवंक नात म्हूण लोक दोंगरार वतात तेन्ना शेंवत्याचें सुणें तांकां शेंवत्याचें मडें दाखयता. चार-पांच गोरवां-वासरां शेंवत्याच्या मड्या फुड्यांत कंवडाळें करून बशिल्लीं आसतात. पूण लोक मात शेंवत्याचें मडें थंयच रानांत उडोवन, आपापल्या गोरवांक घेवन परतुपाची भास करूंक लागतात. पूण मारझोड करून लेगीत गोरवां शेंवत्याचो वांगड सोडूंक तयार जायनात. निमाणें सुणें पेत्रोमॅक्स फोडून उडयता आनी रानांत गुपाट काळोख पातळटा.

'घरचो अहेर' हे कथेंत एका लग्न जाल्या दादल्याच्या पयल्या मोगाची काणी आसा. लग्न जाल्लो दादलो आजून आपल्या पयल्या मोगिकेक विसरूंक पावूंक नासता हे खातीर तो सदांच मायाच्या मोगान तिच्या यादिनी घुस्पिल्लो आसतालो. तो बायलेक सांगपाक सोदतालो की माया ताका भेट म्हूण जाय. पूण रंजनाक ते आपुणूच कळून येता आनी एक दीस रंजना मायाक आपल्या घरां ताची भयण म्हूण आपयता आनी तिका आपल्या घरांत रावयता.

'कुलदीप' ही कथा एका गिरेस्त जोडण्याची. लग्न जावन खूब वर्सा वता आनी घरांत अजून पाळाने खेळूंक नासता. भुरगें जावंक नाशिल्यान कुसुन आनी सदाशिव दोतोराची मदत घेता. आनी दोगाय जाणा आपणाक तपासून घेता. कुसुम सगळ्या बाबतींत बरें आसता मात

सदासिवाक खोड आसता . तेन्ना कुसुम आपल्या घोवाक निरशेवंक दिना ते न कोणाक सांगच्या आदी रमा ड्रायवरावांगडा अनैतीक संबंद दवरून घरचो कुलदीपक सदाशिवाक दिता.

एन.शिवदास हांच्यो कथां समाज जिणेच्या वेग वेगळ्या घटकांचेर आदारीत आसता. दिसपट्यां जिणेत जे किते घडटा वा घडत आसा त्या विश्यांचेर लेखक आपल्या कथांनी उत्सूक रितीन मांडटा. कथानकां रचतना ते वास्तव तशेच कल्पनां शक्तींचो वापर करून आपल्या कथानकांक एक वेगळीच सोबाय हाडटात.

4.2 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें पात्रचित्रण

कथा हो ल्हान साहित्य प्रकार आशिल्ल्यान कथेंत पात्रांची संख्या मर्यादीत आसता. मात हे एन. शिवदास हांच्या कथांक लागना. तांच्या काय कथांनी पात्रां एका फाटल्यान येत रावतात. तर कांय कथांनी एक दोन पात्रा घेवन लेखक पुराय कथा सांगता. पात्रांच्या भांडावळीत पुराय समाजात जी जी पात्रा आमकां दिसपट्या जिणेंत दिसता वा मेळटा ती ती पात्रा लेखकान आपल्या कथेत मांडल्या. देखीक: क्रिस्तांव, हिन्दू मुसलमान बिहारी, घाटी बेबदो पिसो ही पात्रा लेखकान आपल्या कथेत मांडल्या.

'घर घर बेघर' हे कथेंत कस्तूरे नावांची बायल आसता ती सामकी चामटी आनी बदमाश आसता. आपल्या हिताखातीर दुसऱ्यांचे कांय चितीनासतना फक्त आपलेच चित्ता. आपली मांय केन्ना एकदां सवसार सोडून वता कांय हाचीच वाट पळयता मेल्या उपरांत सगळे मांयचे सामान आपले करता आनी आपूण स्वता घरची मालकीन कशी जावन रावता. हे कथेंत लेखकान समाजान आशिल्या असल्या स्वभावाच्या मनशांचे चित्र आमच्या मुखार उबे केला.

'देवाली मनी ऑडर' हे कथेंत गणबा शेतकार हाचे चित्र आमच्या मुखार उबे केला. गणबा एक शेतकार शेत कसून आपले आनी कुटुंबांचे पोट भरतालो. पावस पडून सगळ्या शेताचो इबाड जाल्यान आपल्या कुटुंबांचे खूब चित्ता आनी भोळो जावन देवाक पत्र बरयतना ही कथा आमकां दिसता. मानशास्त्रीय नदरेन पळोवपाक गेल्यार गणबा हे पात्र सारके सादे भोळे दर गाजालीक तो सहजतायेन घेता आनी तशेंच ताणी जशे आमी मनशाकडेन उलयता तशेंच गणबान देवाक कायंच न्हू कशी चीट बरोवन दिता हांतूतल्यान गणबाचो देवाचेर आशिल्लो भावार्थ आनी विश्वासी मनीस हांगा लेखकान चित्रायला.

'द बीग ब्लॅकमेल' हे कथेंत एक बायल मनीस दुसरें बायल मनशेक सामकी वळखतात. गुरुप्रसादाची बायल सारकी शिटूक. आपल्या घोवाक ताणी पयलींच शिटकावणी दिवन दवरेली. आपल्या घोवाचेर विश्वास ना असो ना मात दादलो आसून चेडवांक रोकडेच भुलतात म्हणपाचे तिका सामकें खबर आशिल्लें. समाजात पळोवपाक गेल्यार बायल मनीस दुसरे बायल मनशेक वळखुपाक केन्नाच चुकना, बायल मनशेची वृत्ती समजून घेवपाक एक बायल मनीस कशी चित्ता हे लेखकान खूब बरें तरेन आपल्या कथांनी मांडिल्या पात्रचित्रांनी चित्रायला.

'एक कामील दर्याचो' हे कथेंत आल्बेट नांवांचो मनीस आसा. स्वार्थ आसल्या कारणान आपल्याच पुताचो घात करपी बापूय दाखयला. दुसऱ्यांचे चितीनासतना आपल्याचेच बरें चितपी मनशां वांगडा किते घडटा ते दाखयला. आल्बेट सामको आप स्वार्थी मनीस दर्याक बळी दिवपाक जाय आसतना आपल्या पुताच्या वया इतको घाट्यांचो भुरगो तो मागून हाडटा. दोन दीस घरान दवरून ताका दर्याक बळी दिवपाचो आसता. चुकून राती वेळार घाट्याच्या भुरग्याक उखलून व्हरनासतना तो स्वताच्या भुरग्याक दर्याक रगताची बळी दिवपाक व्हरता आनी घरां येवन पळयता जाल्यार ताणी स्वताच्या चल्याची बळी दिल्ली आसता. आपल्या बऱ्याक लागून

दुसऱ्यांचे पाड केन्ना करपाक जायना हाची बेस बरीं कथा. ह्या प्रात्रा वरवीं समाजान आशिल्या असल्या गुणांच्या पात्रांक एक शिटकावणी कशे पात्रचित्रण लेखकान केला.

‘घरचो अहेर’ हे कथेत रंजना बायलेचे पात्रचित्रण लेखकान बरे तरेन मांडला. रंजना सादया विचारांची बायल जी आपल्या घोवाक देव कसो मानता. ताका जाय ते दिवपाक ती सदांच तयार आसता. तिणे आपलो विचार करिनासतना आपल्या घोवाखातीर ताच्या पयलीच्या मोगाक घरा आपोवन मायाक आपली भयण म्हूण मानून घेतले आनी घरात दवरले. बायल मनीस जेन्ना कितें करपाचे चित्ता तेन्ना ती आपलो विचार करिनासतना सदांच दुसऱ्यांचो विचार करतना आमकां दिश्टी पडटा. तशेंच ‘भांगराचो सोरोप’ हे कथेंत माया ही बायल शिकिल्ली मनीस दाखयला. ती सुद्धा आपल्या घोवाचो खूब मोग करता. आपल्याक भुरगो जायना हाचेखातीर ती आपल्या घोवाचे बरें चितून ताका दुसरे लग्न कर म्हूण सांगता. माया ही बायल खूब संवेदनशील मनीस. खरे कितें आसा ताचो सदांच सात दिता.

समाजांत आमकां वेगळेगळ्या स्वभावाचो बायल मनीस मेळटात जांतूत घोवान सांगिल्या उतरां भायर वचपी न्हू अश्योय बायलो मेळटात. आनी घोवाक जाय तशे आपूण करपी, घोवाखातीर सर्वस्व कशी आपणाक घोवाक सारकी ओपतांत आनी तांच्या उतरां भायर केन्नाच वचनात. हांची देख वयल्या कथांनी चित्रीत जाल्ली बायल मनशां दिता.

‘धाकलो सरकार’ हे कथेंत व्हडलो सरकार राजे निवाडीकार हांचो धाकलो भाव नरेश राजकुंवराचें एक खेरीत व्यक्तीमत्व उबें जालां. आपणें पसंत केल्ले आनी जाचेर आपलो मोग आसा ते राजकन्ये कडेन आपलो व्हडलो भाव लग्न जाता आनी आपणाक तिका भावजय म्हूण स्विकारची पडटली हें सोंसूंक जायना जावन स्वताचो नाश करून घेवपी धाकल्या सरकाराचें भारदस्त व्यक्तीचित्रण कथेंत आयलां

‘डॅथ सर्टिफिकेट हे कथेंत धारिणी ही एक विधवा बायल मनीस समाजाचे न चित्ता आपल्या भुरग्यांचो विचार करून जगपाक शिकता मुखार एक वेगळ्या रूपान समाजाक तोंड दाखोवपाखातीर धाडस करता. तेच न्हय तर एक नवो विचार घेवन ती पयलीसावन जगत आयल्या आपल्या बापायलें नांव तेच धारिणी मुखार व्हरून आपल्या बापायचो अभिमान वाडयता. आनी आपल्या नव्या विचारानी समाजात दर एका बायल मनशेक जाव ते एक चली मनीस ' आवय ' धूव ' मामी ' काकी ' भयण आदी हांका सगळ्यांक एक बरी सुधारिल्ली देख दिवपासारकी प्रतीक आसा.

तशेच 'सौभाग्य सुवाळो' हे कथेंत रावराजे विरेन्द्र प्रभूची पट्टराणी विजयादवी ही राजा भायर पडतकच घोवाक दिल्या वचना प्रमाण क्षत्रीय धर्माची पाठराखण करपाचे ध्येय दाखयता. विधवा जावन आपल्या घोवाचे उत्तर ती पाळटना दिसता तशेच राणी जावन समाजा आड कशीं झुजता ते दाखयला.

'गळसरी' कथेंत शेवतू हे पात्र पुराय श्रध्दा आनी भावार्थ दवरून जियेवपी मनीस. देव देवस्पणां करपाक तिचो खूबच विश्वास आसता. आपल्या पुताक दुयेस जाल्यान ताका दोतोराकडेन व्हरचे साणून ताका देव देतस्पणां करूनूच बाबू आपलो बरो जातलो अशे ताका दिसताले. पुराय पणांत अंधविश्वास हाचेर आदारून आपली जीण ते जगतालें.

'एक भर दनपार' हे कथेत परेशाच्या बायलेचे चित्रण लेखकान बेस बरे तरेन केला बायल म्हूण घोवाकडल्यान हिस्पाभायर अपेक्षा दवरता सगळो वेळ परेशावांगडा झगडत आसता. घोवाचे पयशे सोपोक जाय म्हूण घरान नाका थंय बिला वाडयता. घरांत कांयच साफ दवरिना परेशाचो इश्ट बी कोण आयलो जाल्यार तोंडा वाकडी करून फुडसून रागान वताली. परेशाक ती बायल

म्हूण कशीच समजून घेनासली. लेखकान हे कथेंत वेगळेच अशे बायलेचे चित्र उबे केला जातूंत बायल म्हूण घोवाक ती कशीच समजून घेना.

‘अशीय एक जोड’ हे कथेंत एक घाटी मनशाचे चित्रण लेखकान केला. घाटी मनीस कसो प्रसंग पळोवन सगळ्यांक लुट्टा पयलीच प्लेन रचून तो घाटी तयार आसता आनी ज्युस्त ज्या मनशाक नाडपाचे आसता ताका वचून मुद्दाम मेळटा. आनी ताका लुट्टा. समाजात असल्या तरेचे लोक आता दिसपट्या जिणेंत पळोवपाक मेळटा जय आपलो पयली विचार करून सादे दिसपी भुरग्यांक वा मनशांक लुटपाक वतात.

एन. शिवदासान आपल्या कथांनी सगळे जे प्रसंग समाजात दिसपट्टे घडटा ते प्रसंग चित्रायल्या. समाजात जो मनीस त्या त्या परिस्थितीक लागून घडटा वा जाता, तांचे पुराय चित्रण लेखकान आपल्य कथांनी पात्रांक धरून केला.

4.3 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलो संघर्श

कथा जर बरी जावपाक जाय जाल्यार कथेचो आशय विशय बेस बरो थारावचो पडटा. विशयाक बरे जाल्यार बरेच गोड शेवट दीत जाल्यार कथेक चड प्रभाव पडचो ना. कथा प्रभावी जावपाक जाय जाल्यार कथेत भितर विनोद, सूख, दुख्ख, रहस्य, इतिहास आसप गरजेचे थारता. हे प्रकार कथेक सारकी प्रभावी करता. तर कथेंतलो संघर्श जेन्ना आमी म्हणटा तेन्ना आमी कथांनी पात्रांक जाल्लो त्रास तांचे उमाळे समजून घेवपाचो यत्न करता. जीण जगपाक दर एकल्याक आपल्या जिवितांत संघर्श करचो पडटा. संघर्शा शिवाय मनशाची जीण अपूर्ण थारता. तश्याच तरेन साहित्य समाजांचे चित्रण करता आसतना तातूंत हो संघर्श येवप तितलेच गरजेचे आसता.

'घुस्पल्ली मनां' घोव अपंगूळ आसून दोग जाण भुरग्यांक एकटीच बायल मनीस म्हयन्याचे सशे रुपयांचेर आपलो संवसार चलयतना तिचो संगर्श लेखक मांडटा. तशेच घोव अपंगूळ आसून तिच्या मनाच्यो तशेच शारिरीक इत्सा पुर्ण करपाक तिचो घोव सारको नासता. एक बायल घोवाच्या स्पर्शाक तांनेल्ली आसता तिचो संघर्श आमकां हे कथेंत दिसता.

'एक भर दनपार' हे कथेंत परेश घरचो मुखेली जावन ताका तिची बायल समजून घेना ' उलट ताच्या वांगडा झगडत रावता. ताका आपल्या जिवितात व्हडलो कोण तरी मनीस जावंक जाय आसता . पूण बायल घरांत नाका थंय पयशे वगडायता.परेशांक घरांत सूख ना. फक्त बायल झगडून ताची तकली आनीक इरार करता.

'भांगराचो सोरोप' हे कथेंत एका जोडप्याक जेन्ना भुरगे जायना तेन्ना तांकां समाज कशे तरेन वागयता कशे तरेन पळयता हे दाखयला. एक शिक्षित जोडपे भुरगे जायना म्हूण तांच्यानी केल्ले वेग वेगळे गांवठी उपाय समाज करपाक लायता तशेच समाजाचे आयकून शिक्षित घोव आनी बायल तांच्या खातीर तांचे आशिल्या अंधश्रद्धाचेर विश्वास दवरून भटाक भांगराचो सोरोप करून दिता.

'सिनेभूषण आनी भवरी' हे कथेंत गांवातलो जेन्ना भुरगो भायर कामां खातीर वता तेन्ना ताच्या कामांत मग्न जावन शुटींग करता आसतना चली मनशांची तशेच बेड रूम सिन पळोवन त्या चल्या मनशाक ऊब आयिल्ली आसता. सदची नागडी उगडी चेडवा पळोवन ताका आता चली मनशाकडेन आर्कशण भावनेन पळोवपाचो भान उरूंक नाशिल्यान तो आपल्या बायलेक शारिरीक सूख दिवपाक पावना. जेन्ना हे बायलेन आपल्या आवयक सांगले तेन्ना तांच्यानी दोतोराक मेळून सगळे सामकें केले हांतूत बायलेचो संगर्श दिसून येता.

'सावड' हे कथेंत सगळ्या गांवच्या दादल्यांचो संघर्श दिसून येता. ते आपल्या नव्या पिळगीक दुसऱ्यां गांवानी वचून राबितो करपाक न्हयकार दिता मात नवी पिळगी पयऱ्यांचे आशेक लागून गांव सोडून दुसऱ्या गांवांत शेत करपाक वता आनी परत ते आपल्या घरां परतिना. हातूंत जाण्ट्यांचो संघर्श दिसता.

'भूककांप' हे कथेंत बाबल्याचो संघर्श दिसून येता. सवसाराक कांय उकक नाशिल्यान घरांत खाण जेवण नासून तो सद्धा सोरो पिवून आसता. आपली भुरगीं बाळा आनीक केन्ना उपाशी न्हिदीची ना हाची खात्री तो करता तेन्ना गांवांत कोण मेला हाची खबर आयकना फुडे तो खूब खोशी जाता कारण मरणाची रिती करपी आपूण आनी आता आपल्याक पयशे मेळटले हे आशेन तो सगळी मरणाची रीत आनी मुसुंडीतली सगळीं कामां करून सगळे पयशे एकठांय करून वाटेक येतना ते पयशे चोरी जाता. पयशे चोरी जाल्यान आपली भुरगी परत उपाशी उरतली हांचे चितून तांका आनीक वायट दिसता. तशेच आपूण कामां करून हाडिल्ले पयशे कोणी चोरले हाची तांका खंत भोगता. कथेंत एका बापायचो संघर्श लेखकान मांडला.

'मेघा' हे कथेंत मेघाच्या आवयचो संघर्श दिश्टी पडटा. मेघा मॅटल हॉस्पिटलांत सिझोफ्रेनिया ह्या दुयेसांन पिडीत आसल्या कारणान मेघाच्या आवयक खूब त्रास जाता. घरांतली कांय बरी दिसपी आपलें चली अचानक दुयेस जावन नाका आशिल्ली कामां करतालें. ताचे मन सारके नासले. आपल्या चलयेक आता कोण लग्न करून व्हरचोना ताचो कांयच फुडार ना हे चितून ती देवाक सांगता आपल्या पयली आपल्या चलयेक व्हर.ताका असल्या अवस्तेत पळोवपी संवसारांत आपल्या शिवाय कोणूच ना. आपले मन मारून आपल्या चलचेच्या हिताखातीर ताच्या मरणाचो वेळ ती आवय पळयतना तिचो संघर्श हे कथेंत दिसून येता.

'आलतडचो बापूय पलतडची धूव' हे कथेंत बापायचो संघर्श दिसून येता. बाटाबटी वेळार आपूण क्रिस्तांव जावच्या पयली आपल्या धूवेक ताच्या काकागेर दवरता. धुवेचेर जीवा आड मोग करून आपल्या धूवेचे कन्यादान आपूण करपाक पावना हाचे ताका खूब त्रास तशेच दुख्ख भोगता. आपली चली फुडल्यान लग्न जाता पूण आपूण बाटिल्या कारणांक लागून तो आपल्या हिन्दू धूवेचेर कसलेच पाप चडपाक नाका म्हूण पयस पलतडच्यान आपल्या धुवेक लग्न जाताना पळयता आनी दुख्खानी दुखा गळोवन धुवेच्या माथ्यार दुखांची अक्षदां मारता.

एन.शिवदास आपल्या कथांनी संघर्शमय जिणेचो प्रस्तांव मांडटा. समाजात दर एक मनीस रावता तांका आपल्या जीवनान सूख दुख्ख घेवन जगचेंच पडटा. संघर्शा शिवाय समाजात जगप सोपे न्हय दर एका मनशाक आपणाक किते जाय कितें नाका ह्या गजाली निमतान संघर्श करचोच पडटा. कोणाचेच जीवन संघर्शा शिवाय आसना. आनी लेखकान ते आपल्या कथांनी बेस बें रीतीन मांडला.

4.4 एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें वातावरण

वातावरण हो कथेचो भोव म्हत्वाचो घटक. वातावरणाक लागून कथेंत कथेच्या आशयांक कथांच्या घडणुकांक आनी सगळ्यांत चड प्रमाणांत कथांतल्या पात्रांत जिवसाण येता. ती पात्रां जिती जिवी जावन आमचे कडेन उलयता अशें आमकां दिसता. एखाद्री कथा वाचताना आमी ते कथेंत रमता. ती काणी भायल्या जगकाक खीण भर तरी विसरून कथेंतल्या विशयाक वा तातूंतल्या पात्रां कडेन एकरूप जातात ते कथेच्या वातावरणाक लागुनूच. कथा ग्रामीण कांय शारी वाठारांतली हांच्या वयल्यान कथेचें वातावरण बदलता.

जेन्ना लेखक गांव हे संकल्पने विशी तांच्या कथांनी वातावरण निर्मिती करता तेन्ना अकर्शशा फुडल्यान गांवाचे दुश्य दिसपाक लागता.

‘भायलो’ हे कथेंत लेखकान गांवाचें चित्रण केला ते अशें सुमार सातशें-आठशें वर्सा जातीं, ह्या वाठारांत पंचविशेक घरां आसलीं. घरां म्हळ्यार कावलाच्यो खोंपी, ह्या घरांनी रावपी मनशांय तशीं थोडींच. खोंपीक वत लागनासलें. गच्च रानाच्या सावटांत आसल्यो न्हय त्यो? तरीय पावस कमी नासलो, रानांनी तरातरांची सुकणीं आसली, जनावरां, सावदां आसली. फुलां-फळां, आवाळे, कुवाळे, चिरपुटां, शिरपुटां, काण्णां-चुन्नां, कणेरां, पिटकोळां, आसलीच. ते भायर दोंगराच्या तेमकुलांनी नासणो, कुळीद-हुडीद, काकड्यो, घोसाळीं, तवशीं, चिबडां, भेंडे, सगळे पिकतालें.¹

‘द बीग ब्लॅकमेल’ सारक्या कथेन जेन्ना गुरुप्रसादाक कळटा आपूण आवंती वांगडा कितें केला ते त्या वेळार लेखकान वातावरण निर्मिती त्याच खिणाक धरून केल्या. “गुरुप्रसादाच्या कपलाक घामाचो झरो फुटपाक लागलो आनी बसलो थंयच. गुरुप्रसाद काळजांतल्या गडगडान आकांताच्या भिरांकूळ दडकांनी चिप्प भिजपाक लागलो. मस्तक सणसणपाक लागलें. ताका वयर पळयल्यार काळखांत अब्रूची जोगलां मारतात तीं दिसपाक लागलीं. आशीकुशीक भुताखेतां आनी हापशी म्हारू सुळे दांत भायर काडून पच्छो भोगल्यो मारीत ताचे फाटीक लागिल्ल्याचो भास जालो. पांयां कडेन पळयल्यार पांयां पोंदची धर्तरी पेचून, भेगो पडत पडत चिरता आनी ते चिरेखणींत आपूण खोल खोल पडटां असो भास जालो. मेजार कपल आपटून आपटू तो हुडक्या हुडक्यांनी रडपाक लागलो. ताचेसरी ताचीं दुकां पुसपाक कोणूच नासलो. आवंती थंय सावन फुडले तयारेक केन्ना गेल्लें.”²

‘आलतडचो बापूय , पलतडची धूव’ हे कथेंत बापूय धूवेचे नाते स्पश्ट करता आसतना लग्ना वेळार बापायची दशा आपूण क्रिस्तांव जावन कशी जाल्या ताचे वर्णन लेखकान केला. “वडापोंदा रावन मोगरूच्या लग्नाचो सुवाळो पळयतां, पळयतां निमण्या खिणा ताणें

माटवाकडेन पळयलें आनी आपल्या दोळ्यांतल्यान घळघळीत भायर व्हांविल्लीं आपलींच दुकां आपल्या पोशांत जमयलीं आनी “म्हजे धुवे... म्हज्या अपुरबायेच्या मोगरू, ह्या तुज्या दुर्भागी वापायक माफ कर...” अशें म्हणत पोशांत जमयिल्लीं भळभळीत दुकां अक्षतां कश्यो माटवाकडेन शेवटून मारलीं आनी “कल्याण जावं” अशें म्हणत पयसावल्ले धुवेक दोळेभर पळोवन घेवन त्या हय-न्हय श्या गोंधळीच्या काळखांतल्यान न्हंयचे वटेन आलतडी येवपाक तो जड पांयांनी चलपाक लागलो.’³

‘भूककांप’ हे कथेंत मनशाच्या मरणाची विधी करतना ताचे पुराय निमाणे कडचे वातावरण चित्रीत जाल्ले दिसता. ‘सरणाचो उजो सोंपत आयिल्लो. भोंवतणी काळोख जाल्लो. इल्लो इल्लो थंयच काळोख जावपाक लागिल्लो. कोणें तरी वतना काळोख जावये हें चिंतून एक पेट्रोमास हाडिल्लो. तो घेवन एक तरणाटो सो मनीस उबो आसलो.’ ‘चला रे, या आमी आतां, जालें सगळें, गेलो सर्गार आमचो रामराय.’ एकलो तर्रें जावन कोण तरी काळखांत बडवडलो.’⁴

‘मीराचो भावोजी’ हे कथेंत मीरा आनी भावोजी मदी जाल्या मौगीक वातावरणाचे दुश्य लेखकान अशे तरेन मांडला. ‘ताका थंयच वावटोळी आयिल्ले भाशेन दिसलें आनी ते वावटोळेंत सगळो सुको पत्रो, खोलयो आनी भावनांचो धुल्ल भोंवरो जावन घुंवचो आनी वयर, वयर मळबांत पावचो तशें कितें तरी जालें. ताची आंगावयली लवलवीत मॅक्सी त्या भोंवऱ्यांत आंगावयल्यान हुबून गेली अशें दिसपाक लागलें.’⁵

‘मारयन’ हे कथेंत आपलो कोण लागीचो मनीस अकस्मात ना जाता त्या वेळाचें वातावरण लेखकान आपल्या कथेंत मांडला. “भर दनपारां काळोख. घांटीचो घणघण म्हजें मस्तक

फोडटालो – चेंचतालो. दोनूय हातांनी तकली धरपाचें भान लेगीत उरलें ना. वादळांत उबो माड कोसळचो तसो हांव खिणांत मुळा सयत हुमटून पडलों.⁶

‘महानिर्वाण म्हज्या पुताचें’ हे कथेंत बापूय आपल्या मेल्ल्या चल्या भुरग्याचे प्रेत घेवन मुसंडीत व्हरतना लेखकान केल्ली वातावरण निर्मिती अशी आसा. “खीणभर दिसलें, म्हज्या व्हडल्या पुताची प्रेतयात्रा मसंडीकडेन चल्ल्या. पुतान खूब नांव जोडलां. ह्या देशांतलो व्हड मनीस जावन ताका मरण आयलां. ताच्या मरणाक हजारांनी लोक आयल्यात आनी हांव म्हातारो बापूय म्हज्या व्हड पुताचे मरणयात्रेत सामील जालां. रस्त्याच्या दोनूय वाटांनी लोक गर्दी करून म्हज्या पुताचेर अंजली ओपतात. सगलेकडेन दुख्खाची सावळी पडल्या. वाट मोनी जाल्या. पावलां संथ पडटात, दुख्खाची धून वाजता. आनी ह्या देशाचो बावटो अर्द्धार देवता.”⁷

एन. शिवदास जेन्ना वातावरण निर्मिती आपल्या कथांनी मांडटा तेन्ना तो प्रसंग सारको आमच्या दोळ्या मुखार येवन उबो रावता. लेखक आपली पुराय विचार सरणी करून आपल्या कथांनी वातावरण निर्माण करता. लेखक वास्वांत रावून आपली कथा रचता तशेच तांच्या कथांची वातावरण योग्य कथेंत गरजे पुरते फावो जातात .

संदर्भ वळेरी

1. एन,शिवदास.शिवकथा.रूद्रा प्रकाशन फड्रिका अपार्टमेंट, काकुलो कोलनी मिरामार, गोंय.जानेवारी 2016. पा. क्रम 22
2. वयलोच संदर्भ पा. क्रम 39
3. एन,शिवदास.भांगरसाळ, डॉ. हरिश्चंद्र नागवेंकार सचीव अस्मिताय प्रतिष्ठान, लुइश मिरांडा मार्ग, मडगांव, गोंय. 2003. पा. क्रम 13
4. वयलोच संदर्भ पा. क्रम 41
5. वयलोच संदर्भ पा. क्रम 58
6. एन,शिवदास.गळसरी, रूद्रा प्रकाशन फड्रिका अपार्टमेंट, काकुलो कोलनी मिरामार, गोंय. 2016. पा.क्रम67
7. एन,शिवदास.महारुख,मिलींद कमलाकर म्हाळशी, ॐ श्री दत्त पद्मजा प्रकाशन.काणकोण गोंय.1999 .पा. क्रम 35

प्रकरण:पांचवें

5. एन. शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज
- 5.1 कथांनी आयिल्ले ग्रामीण जीवन
- 5.2 कथांनी आयिल्लो ग्रामीण वेवसाय
- 5.3 कथांनी आयिल्लो धार्मिक विचार आनी चाली रीती
- 5.4 कथांनी आयिल्लो अंधविश्ववास
- 5.5 ग्रामीण समाजातली बायल आनी दादल्याचो संबंद
- 5.6 बदलतो काळ

5. एन. शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज

5.1 कथांनी आयिल्ले ग्रामीण जीवन

गांवांनी रावपी लोकांचें जिवीत सामकें सादें आसा. तांचें पुराय जिवीत शेतवडीचेर वा तांचेकडेन संबंदीत आशिल्ल्या उद्देग धंद्यांचेर आदारून आसता. लेखकान आपल्या कथांनी ग्रामीण जीवन बरे तरेन चित्रायला.

एन. शिवदास हांच्या कथांनी कुटुंब वेवस्था चड प्रमाणांत दिश्टी पडटा. ‘भांगराचो सोरोप’ हे कथेंत आमकां एक पुराय कुटुंब दिश्टी पडटा. जातूंत एक शिक्षित जोडपे माया आनी रूपेश आसता. तांच्या वांगडा रुपेशाची आवय आनी बापूय रावता. लग्न जावन खूब वर्सां जावन गेल्ली आसतना तांच्या घरांत पाळणे हालूंक नासले घरांतली भुरग्याक आशेताली तेन्ना घरांतली व्हडली मनशां सांगता म्हण माया आनी रूपेशान एका अशिक्षित शाबाच्या घरगुती उपायाक दोगायनीय मान दिवन ताका भांगराचो सोरोप करून दिलो. हे कथे वरवीं आमकां पुराय पणान ग्रामीण जिवीत नदरेत पडटा ते म्हळ्यार जर गावांन कोणाक भुरगे जायना वा किते आदी कागाळी आसत जाल्यार सरळ घरांतली पयली घाडी मनशाकडेन वचून ताची वासपूस करताली. तांका दोतोराच्या उतरा परस घाडी मनशांचेर चड प्रमाणात विश्वास आसलो. घाडी अशिक्षित आसून लेगीत गांवांतली मनशां ताचेर खूब मना काळजासावन विश्वास दवरताली. आनी जेन्ना कोणी व्हडल्या मनशान घरांत किते सांगले जाल्यार धाकट्यानी सहज सादेपणान व्हडल्यांचे आयकपाक जाय आसले ह्याच कारणाक लागून पयलीं गांवांनी घाडीपणा चड प्रमाणात जाताली.

‘भूककांप’ हे कथेंत आमकां पुराय बाबल्याचो कुटुंब दिश्टी पडटा. बाबलो पिवून पिवून आसता कांय काम करीना कांय कमयिल्ले पयशे आसता तो सोऱ्याचेर मोडटा. बाबल्याची बायल

भुरगी सदांच आशेन आसता आपल्याक किते आपलो बापूय खावपाक हाडटलो कांय ना, एक एकदां भुरगी बाबडी उपाशीच न्हिदताली उदक पिवून ती आपली भूक भागयताली. बाबलो तर बेबदो आसून लेगीत ताका ताच्या भुरग्या बायलेची काकुळट दिसताली. आनी जेन्ना जेन्ना तो कमोवपाक भायर सरतालो तेन्ना लोक ताका नाडटाले आनी ताचे सगळे पयशे चोरताले. हे कथेवरवीं आमकां गावांत आशिल्ले गरीब कुटुंबाची वेवस्ता दिश्टी पडटा जातूंत बेबदो बायलेचो घोव तशेच बेबदो भुरग्यांचो बापूय आपलें कुटुंब म्हण आसा हो तो सदांच चित्ता मात परिस्थिती ताका सोरो पियोपाक मजबुर करता आपली बायल भुरगी उपशी उरता हाची जाणीव ताका आसता तरी पूण आपूण तांका त्या अवस्तेत पळोवचो न्हू म्हूण तो एक वेळ आपले दूख विसरपाक पिता जायत हो एक प्रस्न म्हजे मुखार उबो जाता.

भारतीय गांवगिरे जिवीत शेतां भाटांचेर आदारिल्लें आसा, शेतवड हो लोकांचो मुखेल वेवसाय. गांवांत हाजीर आशिल्ले लोक हेर कांय वेवसायूय करतात, तांचो वेवसायूय प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षपणान शेतवडीचेर आदारून आसता. एन. शिवदास हांचे कथेंत सुद्धा शेती वेवस्ता आमकां दिश्टी पडटा.

‘सावड’ हे कथेंत आमोणे गावडो समाज, गांवांत कसलेच दिसावड्याचे दिसावड्याचें काम नाशिल्यान सावड करपाक दुसऱ्या गांवांनी शेतां करपाक वतात शेतां करप गांवगिन्यां लोकांचो मूळांत मुखेल वेवसाय जावन आसा. ह्या कारणाक लागून गांवाचो सगळो लोक हळू हळू सावड करपाक म्हणजेच शेता करून आपली पोटा भरपाक दुसऱ्या गांवांनी वचून राबितो करतालें. तशेच शेतां करून तांची जोड वाडटाली तांका खावपाक आपल्या शेतांतले कण मेळटाले म्हूण ते शेतकार सावड करपाक पयसुल्या गांवांनी वचपाक तयार आसले.

‘देवाली मनी ऑर्डर’ हे कथेंत शेती वेवसाय मुखेलपणांन आयला. हातूंत शिरवण गांवांत पावस पडून त्या गांवांत सगळे उदक भरिल्यान गणबा शेतकाराचे शेत सगळे इबाडून वता. तेन्ना गणबाक आपल्या कुंटुबांचे पोट भरतलो जाल्यार तो सगळो शेताचेर आदारून आसता असल्यानी पावस पडून ताचे शेत इबाडिल्यान ताका कितले त्रास जाला ते हे कथेंत लेखकान मांडला. तशेच लेखकान सांगला की कशेतरेन गांवचो लोक पुराय पणात शेताचेर आदारून आपले पुराय जीवन जगतात ते आमकां हे कथेंत दिश्टी पडटा.

ग्रामीण समाजांत जाती – धर्माचो भेद भाव .ग्रामीण समाज वेवस्थेंत धर्म , जात, जमात, समाज ह्यो सगळ्यो गजाली खूब खरपणान मानतात.आयज लेगीत कोण चली वा चलो जाती भायर लग्न जायत जाल्यार तांका गांवांतल्यान भायर काडटात. गांवांन तांकां कायच मान नासता. धर्मांतरण केल्यार मनीस बाटलो ती बाटली हाची संकल्पना आजूनूय गांवचे लोक मानीत आसा. अश्याच आशयाचे ग्रामीण वास्तवीक चित्रण एन.शिवदास हांच्या कथांनी दिश्टी पडटा.

‘कोकणेपण’रोजमारीलें ‘कोंकणेपण’ म्हणल्यार फकत कुड्डो भावार्त न्ही. धर्मान वाटे घातिल्ले आसले तरीय खूब पोरणे संस्कृतायेचो एक प्रवाह सरसकट भारतीय जिणेतल्यान व्हांवता. ‘कोंकणेपण’ हें कथेंत रोजमारीन आल्तेरार पुजिल्लो नाल्ल म्हटल्यार एक हिन्दू धर्माचे प्रतीक अशें पाद्री मानतालो हाचे खातीर रोजमारीक इर्गजेत आयिल्ल्या सगळ्या क्रिस्तांव लोकांनी तिका वेगळ्याच नदरेन पळोवन तिका क्रिस्तांव म्हूण मानपाची सोडून पातकी मनीस मानताली.

‘मर्णमुक्ती’कथेंत आनंदलो एक हिन्दू चलो आनी लिब्रु एक क्रिस्तांव चली हांचेमदी मोग जाता. मात जाती खातीर गांवांत ती समाजामुखार लग्न जावंक शकना म्हण लिब्रु एका क्रिस्तांव लोल्या कडेन काजार जाता मात घोव ते आनंदल्यांक मानता आनी तांच्याच वांगडा लग्नाची आपली पयली रात वांगडा घालोवन आनंदल्याची भुरगी जाता मात समाजान भुरग्यांक मान मेळपाक

जाय म्हण लिब्रू आनंदल्याच्या भुरग्यांक त्या लोल्या क्रिस्तावाचे नांव तांका दिता. हांतूत उपरांत लिब्रू भायर घेल्ले कडेन ताचो अपघात जावन ते मरता. तेन्ना भुरगीं आसून लेगीत आनंदलो समाजात आंकवार उरता आनी ताका आपल्या स्वताच्या भुरग्यांक लेगीत मेळपाक मेळना.

‘आलतडचो बापूय पलतडची धूव’ हें कथेंत पयलीच्या काळार जेन्ना बाटाबाटी चलताली तेन्ना भायले लोक येवन हिन्दू लोकांक क्रिस्तांव जावपाक खूब तरेचे प्रयत्न करून बाटयताले. हातूनूच खापूशणैक खबर आशिल्ल्या आपली चार वर्सांची धूव क्रिस्तांव जावची न्हय अशें खापूशणैक दिसपाक लागलें आनी ताणें सगळ्यांक पलतडी धाडून आपणें आलतडीन रावपाचें थारायिल्लें. तेन्ना आपल्या धूवेक पलतडी धाडून दिले आनी सगळे धूवेचे कार्य ताच्या इश्टाक करपाक लायले. लग्ना दिसा क्रिस्तांव जाल्लो बापूय पलतडीसून आपल्या चलयेक पयसून दुख्खानी रडत आपल्या धूवेच्या कन्यादानाक आशेतालो आनी आपले दुख्ख व्यक्त करतालो. आपली धूव आता नवो संवसार करतली हाची ताका खोशी भोगताली.

गांवाचे लोक पंचांगाचो उपेग करताले शारांतले लोक तीज उत्सव विसरल्यात जाल्यार गांवगिरे लोक आयज लेगीत भारतीय पंचांगाचेर पाळो दितात. आयज लेगीत गांवांतले लोक सादे जिणेचेर आनी उंचेल्या विचारांचेर विस्वास दवरतात. लेखक एन. शिवदासान आपल्या कथांनी ग्रामीण जीवन चित्रायतना तातूंत बऱ्यो वायट गजालींचो आसपांव केला.

5.2 कथांनी आयिल्लो ग्रामीण वेवसाय

आयज लेगीत जायत्या जाणांक गांवचें नांव आयकून फकत शेती आनी पशुपालन तांच्या मनांत येता. पूण ना, आयच्या गांवगिऱ्या भारतांतली परिस्थिती खूब बदलल्या. आयज गांवच्या लोकांनीय आधुनीक वस्तूंची मागणी करपाक सुरवात केल्या. अशे परिस्थितींत गांवांत फकत शेतकाम आनी ताचे कडेन संबंदीत वेवसाय करूं येतात अशें म्हणप चुकीचें थारतलें. एन

शिवदास हांच्या कथांनी ग्रामीण गांवगिरे वेवसाय आयल्यात ते लेखकान बेस बरे आपल्या कथांनी मांडल्यात .

‘एक कामील दर्याचे’ हे कथेंत खारवी समाज आयला. खारवी समाज दर्यावेळेवयली नुस्तेमारी करून बाजारांत नुस्ते विकून पयशे जोडटा. हे कथेंत खारवी समाजाचे कांय मुखेल वस्तू आयल्या जशे की नुस्त्यांक धरपाचें जाळे. आनी तांच्या धंद्याक धरून कांय तांच्यो चलत आयिल्यो अंधश्रद्धा ती लोका कशे तरेन पाळत आयला ते सांगला. जर वर्साक धुडू वा धंदो बरो चलपाक जाय जाल्यार अमक्या देवाक होरावन त्या देवाच्यो मागणी पुराय करप. आदी सगळे खारवी आसात ते थोडो भोव लोक ते पाळटात.

‘भायलो’ हे कथेंत एका वसयिल्या गांवांत येवन एक भायलो गांवचो मनीस आपूण ह्या गांवांचो मुखेली देवळी म्हूण त्या देवळाचेर हक्क गाजयता. आनी गांवच्या देवीचेर आपलो हक्क आसा अशे सांगून तो लोकांक फटोवन त्या गावांत रावता. देवी आपली आनी तिची सगळी कामां आपूण करतलो. अशे सांगून पूराय गांवाक तो आपल्या ताब्यांत दवरतालो. गांवां गांवांनी जो देवळाचो वा गांवाचो मुखेली आसता वा गांवच्या देवाळांतली सगळी कामां करतालो ताका देवळी म्हणतलें. आनी हे देवळी पण करप म्हणल्यार एक तरेचो गांवचो वेवसाय आसतालो कारण हातूंत देवळ्यांक गांवांतल्या लोकां कडल्यान येणावळ मेळटाली.

‘सावड’ हे कथेंत आमोणे गावडो समाज , कांय जोडिचो प्रसन्न नाशिल्ल्यान सावड करपाक दुसऱ्या गांवांनी शेता करपाक वतात . शेता करप गांवगिऱ्यां लोकांचो मूळांत मुखेल वेवसाय जावन आसा. ह्या कारणाक लागून गांवाचो सगळो लोक हळू हळू सावड करपाक म्हजेच शेता करून आपली पोटा भरपाक दुसऱ्या गांवांनी वचून राबितो करतालें. तशेच शेतां करून तांची जोड वाडटाली. तांका खावपाक आपल्या शेतांतले कण मेळटाले.

तशेच 'देवाली मनी ऑर्डर' हे कथेंत शेती वेवसाय मुखेलपणांन आयला. हातूंत शिरवण गांवांत पावस पडून त्या गांवांत सगळे उदक भरिल्यान गणबा शेतकाराचे शेत सगळे इबाडून वता. तेन्ना गणबाक आपल्या कुंटुबांचे पोट भरतलो जाल्यार तो सगळो शेताचेर आदारून आसता. असल्यानी पावस पडून ताचे शेत इबाडिल्यान ताका कितले त्रास जाला ते हे कथेंत लेखकान मांडला. गांवचो लोक पुराय पणात शेताचेर आदारून आपले पुराय जीवन जगतात ते आमकां हे कथेंत दिश्टी पडटा.

'कोकणेपण' हे कथेंत क्रिस्तांव पाद्री आसता. पाद्री जावन ताची देवाची सगळी कामां ताणी करप पुराय मीस ताचे शेरमाव आयकप हे सगळे गांवच्या इंगेजेचो पाद्री सांगता .

'भूककांप' हे कथेंत गांवात जर कोण मरत जाल्यार ताचे पुराय मरणाचे काम करपी एक मनीस आसता ते काम सगळे बाबलो करतालो जशे की मरण करपाक एकदम खांपो. गांवांत कोणूय मरतकच निसणे खातीर कोंडे वेणून हाडून तांची दारांत निसण बांदपाक बाबलो सोडून कोण नासतालो. निसण बांदून तिचेर अखखी केळी शिर्ती दवरून ते शिर्त मडें दबरी मेरेन ते मसंडीत पावतकच निसणीक सुमान गुटलायिल्लें मडें सोडयसर बाबलो आसतालो. हाका सागून मड्यासरीं बाबल्या इतलो कोणूच लागीं उरनासलो. मड्याच्या आंगाखांद्यार कितेय वस्तू-विस्तू उरल्यो सुद्दां जाल्यार त्यो बाबल्यान काडून दिवच्यो आनी मडें सरणार दवरचे पयलीं मरणाक आयिल्ले सगळे लोक जेन्ना मड्याचेर पयशे घालतात तेन्ना ते सगळे पयशे जमा करपाची संदय बाबल्याकच फावताली. कथेंत आमकां गांवांत आशिल्लो एक वेवसायीक प्रसंग दिश्टी पडटा. जो सहजतायेन खंयच्याय मनशाक जमना. ह्या काम करतल्या मनशाक कोण कुशीक सरून पयशे दिनात तर जे पयशे मड्यायाचेर आसता तेच सगळे पयशे ताका फावता जो सगळी कामां ती करता.

5.3 कथांनी आयिल्लो धार्मिक विचार आनी चाली रीती

गांवांत रावतल्या मनशांक आपल्यो चाली- रीती खूब म्हत्वाच्यो आसतात आनी ह्यो चाली- रीती बरें तरेन पाळीत जाल्यार तांच्या कुटुंबाचेर वा गांवांचेर कसलेंच अरिष्ट वा संकट येवचें ना असो ह्या लोकांचो समज आसता आनी हाका लागून हे लोक आपल्यो चालीरीती बरे तरेन पाळटात. एन. शिवदासाच्या कथांनी जायते कडेन आमकां गांवच्या लोकांच्यो चालीरीती पळोवपाक मेळटात.

लेखिका जयंती नायकाच्या मता प्रमाण, “धर्म हो देवा वयल्यान घडटा. व्यक्ती आनी समाज हाचेर नियंत्रण दवरप आनी दोगांयकूय वायट मार्गां कडल्यान पयस करप आनी हे धर्माचे कार्य मनशाच्यो मुळाव्यो तशो भौतीक आनी आत्मीक गरजो भागोवप आनी एकंदरीत ताची जीण संयमीत करप, हे खातीर धर्म सदांच वावुरला.”¹

‘गळसरी’ ह्या कथासंग्रहातल्या गळसरी’ हे कथेंत एकाद्रो घरांतलो मनीस देव देवपणां खातीर जेन्ना भायर सरता तेन्ना तांणी हात-पांय धुवून भितर सरप, आंगा वयले कपडे काडप आनी मागीर भुरग्यांक हात लावप असो नेम शेवतुल्या घराचो आसता. तेच परी शेवतू दर आयतार बुधवारा मानेर क केंस काडून देवा मुखार रातभर अवसर काडटाले पूण ताणें जाणटेपणाक लागून आपली अवसर काडपाची जबाबदारी सुनेक गोकुळाक सोपोवन दिल्ली. तर असल्यो चाली- रीती ‘गळसरी’ हे कथेत पळोवपाक मेळटा. धार्मीक पंरपरा तिगोवन दवरपाक लोक आपल्यो जबाबदाऱ्या कश्यो फुडे व्हरतात ताची देख हे कथेत मेळटा आनी तसल्योच कांय चाली-रीती आमकां आजूय कांय गांवांनी पळोवपाक मेळटा.

‘कोंकणेपण’ ही कथा ‘महारुख’ संग्रहांतली हे कथेंत लेखक सांगता काळीज नितळ दवरपा खातीर क्रिस्तांव लोकांक नातलांच्या दिसांनी कुमसार जावचे पडटा. हे परी कुमसार जावन

प्रत्येक क्रिस्तांव मनशान जेजू येता, ताका वाट करपाक जाय आनी पवित्र सुवात दिवपाक जाय पवित्र बापाच्या नांवांन आनी सायबीणमांयच्या नांवांन दर क्रिस्तांवाची ती जबाबदारी आसता. तशेंच रोजमारी आपले खोशयेन कोंकणी मनशां सारके नाल्लाक पुजता आनी त्या नाल्लाक जेजू वरी मानता. क्रिस्तांव लोकांक नातलांच्या दिसांनी कुमसार वचपाची जी चाल आसा. ती चाल आमकां आजूय क्रिस्तांव लोक करतना दिश्टी पडटा.

‘महारुद्र’ हें कथेंत लेखक सांगता गांवात पयलो मान गांवकारांक आसता. कसलीय देवकार्या करपाची आसत जाल्यार पयली तांची परवानगी घेवप गरजेची आसता. दर वर्सा गांवांत रुद्र देवाची जात्रा जाता, ती जात्रा बरी जावंचे खातीर देवाक सांगणे करतात. उपरांत उत्सवाक सुरुवात जाता. जात्रे दिसा गांवांत मळार दाळिल्या होमखणांत गांवचो गांवकार चूड लायतालो आनी मागीर वाजंत्री वाजताली. अवसरान भारविल्ले धोंड रंगीत बेतकात्यो घेवन होमखण भौवतणी घामाघूम जावन घुंवळ येयसर नाचताले धोंड पट्टले आनी दाळाक लायिल्ली लाकडां गोबोर जावन वा भूयभरवण जाताली. मागीर सगळे शांत जातलें आनी निमाणे कडेन कपलाक बिबूत लावन, एका वर्सा खातीर मागणे करून जात्रेक समारोप करताले. अश्यो चाली रिती हांगा दिश्टी पडटात.

‘पोसको’ हे कथेविशी चंद्रकांत केणी हांचे मत, “ही कथा वंश परंपरा आनी रगत हांचे नातें सांगपी मान्यतायांचेर, समाज जिणेच्या एका आंगाचेर कॅमेऱ्याचो फोकस धरून उबी केल्ली कथा.” हे कथेंत शांबा हो गांवचो मुखेली आसता. तांच्या गांवांत शिगमो जाता तो सात दीस चलता आनी तो बरे तरेन जावचो म्हूण शांबा खूब वावुरता. शिगम्या दिसा मांडार गांवच्या मेळाक नमन घालप, देवाक प्रसाद पाकळी लावप, सांगणें करप अशी परंपरा आसा. सातव्या दिसा गांवकारांचेर अवसर येवपा खातीर आमणो जल्मी सांगणे घालता आनी निमाणे कडेन

जेन्ना शांबा गांवकराचेर अवसर येता तेन्ना शिगमो सोपयतात. पूण जेन्ना शांबांक आरीचे दुयेस जावन हांतुणार पडटा तेन्ना गांवचो लोक ताची जबाबदारी ताच्या पुताक दिवपाच्यो थारायता. गांवांत लोकांची मानसीकता अशी आसता जी चाल आमच्या जाण्ट्यांनी सांबाळून दवरल्या ती तशीच फुडे चलोवपा खातीर दर एके पिळगेन जबाबदारी घेवपाक जाय . तो ताचो चडशो पूत जबाबदारी घेता.गांवांत ह्यो धर्माक धरून चाली रीती चालूच आसता . धर्माच्या नावांनी जायते जाणांचेर अन्याय सुद्धा जातना आमकां दिसता पूण हाचे खातीर आमीच खंय तरी धर्माच्या नावांनी मोनी रावून हो खेळ पळयतात आनी अशें मानपी लोक आमकां गांवांनी आजुनूय दिश्टी पडटात. हाची देख आमकां हे कथे वरवीं बरी मेळटा.

‘निमणो कायतान’ ही कथा भांगरसाळ ह्या कथा संग्रहातली हे कथेंत बाटयिल्ल्या पोरण्या गांवड्यांक मुसराश्रमाच्या बाबान परते शुध्दीकरण करुन हिंदू धर्मात हाडीत सावन कायतानाचे कुंटुंब गणपती पूजेक लायताले. ते आपल्यो चालीरिती सोडी नासले.चवथ तिसालान करताले. आंगवण करुन घेताले. सत्यनारायणाची पुजा करताले,सैम खूब म्हत्वाचो मानताले. हाका लागून सैमाचीय पुजा करताले. पिकता तें चवथी दिसांनी माटोळेक बांदताले. गांवकारांक नेमाचें पयले कणस मेळटालें. ते कणस इगर्जेचे पाद्विगार मानान व्हरतले अश्यो चाली रिती आमकां निमणो कायतान’ कथेत पळोवपाक मेळटा.

‘सौभाग्य सुवाळो’ ह्या कथेतलो क्षत्रिय समाज स्वताच्या जिवा परस शास्त्रांक पयलो वयलो मान दिता. दसऱ्याचे तयारेक लागच्या पयलीं हे लोक राजवाड्यांतली शस्त्रां, घरांतली शस्त्रां धुवन पुसून तयार दवरतात. तांकां अदीक चकचकसाण येवपा खातीर तेल काडून, सगळी पोरणी शस्त्रां राजांगणाचे मुखा वयले सदरेर व्हरून पुजेक लायतात.दसऱ्याक एक बोकड्याचो बळी

दिवप राजवाड्यांतल्यो राणयो केन्नाच विधवा जायनात म्हणून सगळ्यो जापसालदारक्यो ते राण्यांचेर सोपयतात. घोवाक आनी बायलेक दोगांकूय समान हक्क दिता.

‘सावड’ हे कथेंत गांवांत कसलोय निर्णय घेवपाचो आसत जाल्यार धा जाणांक मांडार आपोवन निर्णय घेतात. गांवपणाक सुरवात करचे पयली गांवकरान जाग्याच्याक दिवो लावप, गाराणे घालच्या पयलीं सगळ्या लोकांनी हात जोडून उबे रावप आनी जे किते गांवकार म्हणटा ताच्या फाटल्यान “हय सायबा” म्हणप आसता.

‘भुककांप’ हे कथेंत गांवांत जेन्ना रामराय गांवकार मरता तेन्ना ताच्या मरणाक निसण करपाक बाबल्याक सांगतात. जो मनीस मरणाक निसण करता त्याच मनशाक मेल्ल्या मनशाच्या मड्या वयले पयशे मेळटात. तशेंच हेर विधी करपा खातीर त्या मनशान आदार करचो पडटा. अशी एक मरणा संबंदी परंपरा हे कथेंत पळोवपाक मेळटा.

‘खेत्र’ हे कथेंत बाबीन भगत गांवकार आसा. गांवांत दसरो करतात. मालूण म्हयनो लागिल्ल्यान दसऱ्याच्या आदल्या दिसा गांवच्या सिमपुरसाच्या बेताळाक प्रसाद शिजोवन व्हरपाची चाल आमकां हे कथेंत पळोवपाक मेळटा. गांवांत कसलीच अडचण येवची न्हय आनी गांवच्या लोकांक त्रास जावचो न्हय म्हूण दर वर्सा गांवांत दसऱ्या दिसा गाराणे घालून बारा जाणाचो उगडास करून थंय विडी पान दवरतात, कोंबो मारून खेत्र करपाची चाल, भुताखेतांक फातरीणोदा दवरून प्रसाद घालप ह्यो सगळ्यो चाली रिती गांवकारानूच करपाक जाय, तशेंच भुरगे ना तांच्यानी देवाचो प्रसाद शिजोवपाक जायना. हक्काचे भुरगे नासत जाल्यार तांणी बापायच्यो जबाबदारी घेवपाक जायना. देखीक गांवांतली देवकार्या तशेंच बापायच्या मरणाच्यो विधी करपाक ताका अधिकार मेळनात .

‘एक कामील दर्याचो’ हे कथेंत असो एक समज आसा की जर तुजो धंदो चालूच उरपाक जाय तुका बरो लाब मेळपाक जाय जाल्यार अमक्या देवांक तुका होरावचे पडटा.

लेखकान आपल्या कथांनी धार्मीक चाली -रिती बेस बऱ्या प्रमाणाण दाखयल्या ज्यो पयलीच्या काळात आमच्या समाजात / वाठारात नेमून आसता आनी आमकां आजूय गांवांनी चालू आशिल्ली दिश्टी पडटात. कांय गांवांनी परिवर्तनाक लागून मात्सो बदल घडोवन आयिल्ल्याचे दिसता तर कांय कडेन तश्या- तश्यो धार्मीक चाली रिती चालूच आसा. धर्माच्यो चाली रिती पाळून लोक आपलो घर सवसार बेस बरें तरेन जियेतात. तशेंच प्रत्येक गांवांत जांव धर्मांत एकाद्या मनशाक धार्मीक चाली रिती कितल्यो म्हत्वाच्यो आसात हाचीय देख ह्या कथांनी आमकां मेळटा.

5.4 कथांनी आयिल्लो अंधविश्वास

एन. शिवदासाचे मत अशें, “अंधश्रद्धेच्या रोगाचो म्हत्वाचो विशाणू वा मायक्रोब म्हळ्यार वायरस देवाची श्रद्धा जी आमच्या लोकांचे तकलेत आसा ती. देव आमकां तारता, मारता, बरें वायट करता, देव आमकां ख्यास्त करता. देव बरें केल्यार सर्गांत सुवात दिता, नाजाल्यार नरकांत वडयता. ही मानसीकता मनशाचे तकलेत इतली रोमल्या की ती मनशां-भितर खोल तळाक खडप जावन घट जाल्या. आनी ह्या खडपाक घाव घालप भोवच कठीण जालां.”³

गांवांतलो लोक सादो भावार्थ घेवन कितें कितें करपाक तयार जातात आपले सगळे बरें जावचे हाचे खातीर ते सदांच कसले ना कसले उपाय करीत आसता. गांवांतले लोक अंधविश्वास अंधश्रद्धा ह्या गजालींचेर दोळे धापून विश्वास करता. आनी प्रत्येक गजालीत देवाच्या नावांन जायते अधर्म करतात तें आमकां शिवदासाच्या कथांनी दिश्टी पडटा.

‘भांगराचो सोरोप’ हे कथेंत एक शिक्षित जोडपे आपल्याक भुरगे जायना म्हूण घराच्या अशिक्षीत व्हडल्यांचे सांगणें आयकून ब्रह्मणान सांगिल्या उपायाक योग्य मानतात. भुरगो जायना हाचे कारण सोरपाक मारिल्याचो बादिकार जाला हाचे निमीत काडून ब्राह्मण त्या घराण्या कडल्यान भांगराचो सोरोप करून दी म्हूण मागणी घालता. भांगराचो सोरोप करून दीत जाल्यार तुमगेर पाळणे खेळटले हाचो विश्वास तो बाह्मण करून तांका दिता. आनी ती सगळीं मानता.

‘मध्यान रात दिव्य पुरुश’ हें कथेंत पणजीकार आपूण केस जिखपा खातीर तांत्रीक (बाबा) म्हऱ्यांत वता तेन्ना बाबा ताका आशिर्वाद दिवन तोच केस जिखतलो अशें आश्वासन दाखयता आनी खऱ्यांनी जेन्ना पणजीकार केस जिखता तेन्ना ताका दिसता बाबाचे भक्तीक लागून हें सगळे घडले. त्या खातीर तो आपल्या मंत्र्यांक, घरांतल्या वांगड्यांक, आदी लोकांक. बाबा म्हऱ्यांत वचपाक सांगता. तशेंच शिकिल्ले भुरगे जे बे रोजगार आशिल्लें तांच्यांनी बाबागेर वचून आशिर्वाद घेतल्यार तांकां बरी नोकरी फावो जातली अशें लोक मानतात. आपल्याचेर विश्वास दवरपाक जाय म्हूण बाबानूच नोकरी दिल्ली आसता पूण लोकांचो गैरसमज जाता. रत्नेय आपल्याक भुरगे जातले हीच आस्त धरून ताच्या म्हऱ्यांत वता तेन्ना बाबा ताचेच कुडीचो फायदो घेवन तिका आवय जावपाचे सुख दिता पूण रत्याक हाची कांयच सुलूस लागना आनी बाबाच्या श्रध्देचेर कुड्डो भावार्थ आशिल्यान आपूण आवय जावपाची आसा अशे तिका दिसता. हे कथेंत जायती शिश्रीत लोका कसो ढोंगी बाबांचेर विश्वास करून आपले सगळे विकून बसता ते दाखयला. तशेच स्वताक सारकेच ते दुसऱ्यांचेर विश्वास करून आपलो नाश करतात ते विसरल्यात ते दाखयला.

‘एक कामील दर्याचो’ हे कथेंत खारवीं जोडपे आसता तांका धंध्यात भरपूर नुस्ते मेळचे, तांका खूब दुडू मेळचो ह्या हावेसान फिलोमेनाचो घोव अल्बर्ट अंधश्रध्देचो शिखारी जाता . तो जेन्ना

देवळात प्रसाद घेवपाक वता तेन्ना देव ताका आपणाक मनशाचे रगत दर्याक दी म्हूण सांगता . ताच्या खातीर तो फूडे फाटी कांय चितीनासतना मडगांवां वचून एका घाट्याच्या भुरग्याक हाडटा आनी ताची बळी दिवपाक ताका आपल्या घरान थोडेदीस दवरता. शेवटाक तो आपल्या आनी घाट्याच्या भुरग्यामदी घुस्पता आनी खबर नासतना आपल्याच पुताचे तो रगत दर्याक दिता. असल्या अंधविश्वासान आपल्याच पुताचो घात करून घेतिल्लो अल्बर्ट आमकां हे कथेंत दिसता.

‘गळसरी’ कथेंत शेवतुच्या पुताक बाबूक गोड्या मुताचे दुयेस बरें जावच्या खातीर शेवतु दीस- रात देव देवास्पणां करता, झाडापाल्यांची वखदांय करता पूण गुण पडना. हाका लागून गांवांतलो लोक ताका दोतोराचें नांव सुचयता तेन्ना शेवतू म्हणटा, दोतोर म्हळ्यार ‘सुयो तोपून जित्या मनशाक मारपी यम’ देखून देव देवपणां केल्यारूच आपलो पूत बरो जातलो. असो एक अंधविश्वास ताच्या मनांत आसता म्हूण ते दोतोराक दाखयना आनी निमाणे कडेन जेन्ना बाबू मरणाचे धडेर आसता तेन्ना वातीचे तेल सोपिल्ल्यान ती फरफरता पूण शेवतूक दिसता आपणा कडेन घाणाक दवरिल्ली गळसरी त्या बाबुशाक परत केली ना म्हूण ताचो श्राप लागून वात फरफरता आनी बाबुचो जीव वता अशी मानसीकता शेवतुच्या मनांत तयार जाता. देवाचेर श्रध्दा आशिल्ल्यान मनशाच्या मनांत कसल्या तरेचो आनी कसो अंधविश्वास तयार जाता हाची देख हे कथेत मेळटा.

‘खेत्र’ हे कथेंत बाबीन भगताक वारस नाशिल्लो. पूण ताका देवाचेर खूब विश्वास आसलो आनी केन्ना तरी देव आपणाक भुरगे दितलो हीच आस्त घेवन तो रावतालो. खूब वर्सा गेली आनी तो आपल्याक भुरगे ना म्हूण निरशेवन बसतालो. ते पळोवन यमुना ताका भुरग्याखातीर नव्या विज्ञानीक उपाया विशीं सांगता. तेन्ना तो सांगतालो देव करूंक शकना ते दोतोर कितें

करतलो? आपल्या सटये राती देवान अशें बरोवन दवरला आसतले असो अंधविश्वास ताच्या मनांत आसता. तशेंच यमुनाक खर मंगळ आसता आनी लग्न जाल्यार संवसार उद्ध्वस जातलो अशें भटान सांगिल्ल्यान ते आंकवार रावपाचो निर्णय घेता. भुरगे नाशिल्ले बायलेन देवकार्याक प्रसाद केल्यार गांवांत अनर्थ जातलो असो गांवच्या लोकांचो भावार्थ आसता. देव श्रद्धेचेर विश्वास आशिल्ल्यान लोकांनी स्वता करून घेतिल्लो असो अंधविश्वास आमकां हे कथेंत दिसता.

‘महानिर्वाण म्हज्या पुताचें’ हे कथेंत पयली चली भुरगे जाल्यान बापायक चलो जाय आसल्या कारणण गांवांतल्या तशेच दोतोरान बापायक वेग वेगळे चलो जावपाचे उपाय सांगिल्ले. कारण म्हणटात न्ही चलो घरचो दिवो म्हूण. चल्याच्या आशेन समिताच्या घोवान समिताक बरो सांबाळटालो. लोकानी चलो जावपाखातीर उपाय सांगिल्ले ते सगळे केल्ले. न्हाणापासून पंदराव्या दिसा संबंध येलो जाल्यार चलोच जाता हो समज आसलो. पूण शेवटाक जालेच तशे ताका पांचव्या म्हन्यार चलो जालो पूण ता सवसारांत चड वगोत उरलो ना. हांतूतल्यान आमकां अंधविश्वास दिसता ता म्हळ्यार चली आसून कांय फायदो नाशिल्ल्यान चलोच जावचो हो बापायचो मन.

‘आलतडचो बापूय, पलतडची धूव’ हे कथेंत बाटाबाटी वेळार क्रिस्तांव जाल्या बापायक माटवांत पावल्यार भश्टकार जातलो आनी धुवेच्या लग्नाक कसलींच विघ्ना येवपाक नाका हो समज धवरून बापूय आपल्या धुवेच्या लग्नाक भायल्या भायरसून तिका आर्शिवाद दिवन घळघळीत दूकां व्हावयतना दिसता. हातूंत एक अंधश्रद्धा दिश्टी पडटा की बाटलेलो हिन्दू मनीस आपल्यात धुवेच्या लग्नांक विधी करपाक पावना.

‘सोभाग्य सुवाळो’ राजाची बायल राजा मेल्या उपरांत अलंकार घालूंक फावना हो अंधविश्वास आजून गांवानी तशेच शारांनी चालू आसा जर एका बायलेचो घोव मरता जाल्यार तिका समाजान कसलोच मान दिना. बायलेक कसलोच अधिकार उरना पूण हे कथेंत राणी आपल्या घोवान सांगिल्ले तशेच करता. घोव मेल्यान राणी आपूण सगळो शिंगार करून राजान सांगिल्या तरेन शांत्रांची पुजा आपूण करता.

‘द लॅफ्ट हजबंड’ हे कथेंत वांट्याक आयिल्लें एकलेपण सोपचें म्हणून कुंदा अंधविश्वासान कोल्हापुराक गेल्लें आसतना कोल्हापूरचे देवी महालक्ष्मीकडेन सुद्दां मागून घेतलें, आंगवण केली, सांगणें केलें. नरसोबावाडीच्या गणपतीकय गाराणें घाल्लें ताणी मनांतल्या मनांत पूण सगळे देव ताजेर रागार कित्याक तें खबर ना. तरी पूण सगळ्यांत पावरफूल सटीच. ओगीच म्हणनात तें, सटये-रातीं वरयलां तेंच घडटा म्हण. अशे म्हणता कारण ताका घोव बेबदो मेवळेळो आपले नशीबच खोटे ह्या विश्वासान रावताले म्हूण तिणे खूब कितें कितें केल्ले.

जयंती नायकाच्या मता प्रमाण, “श्रध्दा धर्म भावनेक बळगे दिता. श्रध्देच्याच भुजांचेर धर्म उबो राविल्लो आसा. पूण हीच श्रध्दा केन्ना केन्ना तातूंतल्या घटकांक लागून अंधश्रध्देचे रूप घेता आनी मागीर ती गिन्यानाच्या विकासाक आडखळ हाडपी थारता. धर्माक लागून मनशाची विचारसरणी संकुचीत जाता, तांच्या विकासाक आडखळ येता असो आरोप मागीर आयकूंक मेळटा.”⁴

पयलीच्या काळार लोक खूब विचार सरणी करून प्रत्येक गजाल आपल्याक लावन घेताले. जर एक खंयची गजाल सामकी घडना जाल्यार त्या गजालीक हय न्हयसो खंयचोय खंय विचार झुळयताले आनी तांतूतल्यान अंधविश्वास वा अंधश्रध्दा सारक्यो गजालींचेर खर विश्वास दवरून बसताले. गावांत न्हय तर गांवांतले लोक जेन्ना शारांनी पावले तेन्ना सुद्धा ह्यो गजाली

चड प्रमाणांत अख्खा भारतात पसरली .आनी हातूंतल्यान वेग वेगळे अंधविश्वासी लोक मोठ्या संखेन विचार करिनसतना सगळ्यांचेर बळी पडले. शिक्षण आसून लेगीत असलोच अंधविश्वास घेवन जगपी लोक जायते कडेन आमकां पळोवपाक मेळटा. आनी लेखक एन.शिवदासान आपल्या कथांनी ते बेस बरे रितीन आमच्या मुखार मांडला.

5.5 ग्रामीण समाजातली बायल आनी दादल्याचो संबंद

महाबळेश्वर सैलाच्या मतान, “दादलो बायले मदी फकत मोग आनी भोग म्हणल्यार सगले न्ही. वांगडाच समाज तत्वाचो, ताचे धाटणेचो बंधनांचो मान राखचोच पडटा. प्रस्न धर्माचोय न्ही. प्रस्न लग्नांतले जबाबदारेचो, मुक्त भोगांतल्यान जल्माक आयिल्ला भुरग्यांबाळांक शेवटाक फावो तसो मान मेळना तशीच ती आपली जायनात है लेखक एन. शिवदासाल्या कथांनी दिश्टी पडटा.’⁵

समाजांत जीण जगताना जायत्या मनशां कडेन संबंद येता हो संबंद अनवळखी मनशांचो, घरांतल्या मनशांचो सोयऱ्या धायऱ्यांचो, इश्ट- इश्टीणणींचो मोग मोगिकेचो जांव येता. लेखक एन.शिवदासाच्या कथांनी आमकां हें सगळे तरेचे संबंद पळोवपाक मेळटा.

‘मर्णमुक्ती’ हे कथेंत लिब्रू आनी आनंद ही दोगांय एकामेकांचो मोग करता. लिब्रू गिरेस्त आनी क्रिस्तांव आशिल्ल्यान आनंदाक आपल्याच घरांत दवरतात. पूण समाजात स्वताचो मान आनी व्हडपण राखपा खातीर आनंदा वांगडा नाते तोडीनासतना लिब्रू एका गिरेस्त लोल्या पास्कुवाना कडेन काजार जाता. पूण काजराची पयलीच रात आनंदा बरोबर सारता आनी ताका आनंदा कडसूनच भुरगी जाता. मुक्त भोगांतल्यान जाल्या भुरग्यांक समाजांत फावो तसो मान मेळना देखून त्या भुरग्यांक आपल्या लोल्या घोवाचें नांव दिता आनी त्या भुरग्यांक बुध्द येवच्या पयलीं स्वता घर सोडून वता आनी आनंदाकूय घरांतल्यान भायर काडटा आनी एका अपघातांत मरता.

हे कथे वरवीं अशें दिसून येता, समाजांत लिब्रू सारकी बायलां खूब मेळटा. जी स्वताच्या फायद्या आनी सुवार्था खातीर घोव- बायल सारक्या सुंदर नात्याचो लेगीत विश्वासघात करता. तशेंच लिब्रू सारकी बायलां दोन दादल्या वांगडा संबंद तर दवरतात पूण तो संबंद तिगोवन दवरपाक जायना तेन्ना मात स्वताची जीण उध्वंस करताच वांगडा दुसऱ्याचीय जीण त्रासांत घालता आनी भुरग्यांक दुसऱ्याच्या हीतार सोडटा आनी हे चीत्र आमकां आयजूय समाजात दिश्टी पडटा.

‘भोळे’ कथेंत मंगेश कामत आनी विजया ही दोगांय एकामेकांचो मोग करतात मंगेशान तर ताका आपली बायलूच कशी करून घेतिल्ली ताका लागून विजयाक लग्न जावंच्या पयलीच भुरगी जातात. ऑपरेशन करपा खातीर मंगेशाची सय मागता तेन्ना मंगेशाक आपल्या गोत्र वस्त्राची जाणीव जाता तेन्ना तो सयूच न्हय तर त्या भुरग्यांक नांव सुध्दां दिवपाक न्हयकरता आनी हाका लागून विजयाक आपलेच नांव भुरग्यांक दिवचे पडटा. तशेंच हे कथेंत आमकां भोळे आनी यादूचेय नाते दिसता ती दोगांय एकामेकांचेर मोग करतात आनी शारिरीक संबंद दवरता पूण जेन्ना भोळे यादू कडेन लग्न जावपाचो विशय काडटात तेन्ना तो आपल्या जातीचो मान राखपा खातीर भोळ्याक सोडून वता. हें कथेंत आमकां दिसता की दादलो आपल्या सुवार्था खातीर आपल्याच मोगिकेचो विश्वास घात करता. आपले काम जाल्या उपरांत तांका सगळी आपली जात पात हाचो विचार जाता ना जाल्यार तांका शाररीक सुख मेळटा ते प्रमाण तांका आपल्या जाति बेदीची याद सुद्धा नासता.

‘एक माड हुमटतना’ हे कथेंत निवेदक आनी सालीसांव ही दोगांय एकामेकांचो मोग करतात पूण सालीसांव दुसरे जातीचे आशिल्ल्यान मोगी काजार जावपाक फाटी रावता. सालीसावन ताचेर मोग केल्यान ते काजार जावच्या पयली आपूण जावन प्रियकराक शारिरीक सुःख दिवपा खातीर तयार जाता तेन्ना तो ते सुःख घेवपाक न्हयकरता. दादलेपणाक आव्हान दिता हाचोच

विचार करीत तो मुळां सयत हुमटून पडटा. सादारपणान एके चली वा बायल मनीस हिचे कडल्यान शारिरीक सुःख घेवपाक दादलो आपूण पयली फुडे सरता, हे आमकां चडशें आयकुपाक मेळटा पूण 'एक माड हुमटतना' हे कथेंत एक बायल मनीस कशे तरेन आपूण पयली फुडे सरुन, दादल्याक, आपल्याक शारिरीक सुख दी म्हूण सांगता आनी हाचो दादल्याक, जाल्लो मानसीक त्रास आमकां पळोवपाक मेळटा.

हेच तरेन एन शिवदास हाणीं तशीच कथा बरयल्या 'रेवेंतलीं खोल खोल नेमा' तातूंत एक बायल मनीस जवान दादल्याक पळोवन आपल्या बरोबर लग्न जावपाक सांगता. दादलो लग्न जाल्या कारणान तो सहज त्या चलयेवांगडा एक दादल्याची वृती चलये मनशान आपल्या वांगडा आपयल्या बरोबर वेगळीच जाता आनी दादलो सहज चलयेवांगडा वता. पूण चलयेच्या मनांन त्या दादल्या वांगड लग्न जावपाचे आसता. हे जेन्ना शामाक कळटां तेन्ना ताका विचीत्रच वागता आनी तो मोन्यानी थंयसून चलत वता.

'धुस्पल्लीं मनां' हे कथेंत घोव अपंगूळ आशिल्ल्यान शारीरीक संबंद घोव आनी बायले भितर जावंक नाशिल्यान बायल दादल्याच्या स्पर्शाक आशेतना दिसता. बायल बसीतल्यान घरां वतना एका अनवळख्या मनशाच्या स्पर्शाक भुलून वता आनी त्या मनशाचो स्पर्श तिका शाररीक सूखाची गरज कशी दिसता तेन्ना ती बायल आपूण जावन त्या दादल्याक खरे किते आसा ते सांगून आपली हौस भागयता.

'घरचो अहेर' हे कथेंत लग्न जाल्या दादल्याच्या पयल्या मोगाची काणी आसा. रंजना सादया विचारांची बायल जी आपल्या घोवाक सदांच देव कसो मानता. ताका जाय ते दिवपाक ती तयार आसता. तिणें आपलो विचार करिनासतना आपल्या घोवाखातीर ताच्या पयलीच्या मोगाक घरां आपोवन मायाक आपली भयण म्हूण मानून घेतली आनी घरांत दवरले. तर घोव

ताणी आपल्या बायलेचे केन्नाच चितूंक ना. ताका फक्त आपल्या पयल्या मोगाचे चितून येताले आनी दीस रात मायाच्या सपनांनी बुडून रावतालो आनी केन्नाच रंजनाक आपली बायल म्हण हक्क दिलो ना.

‘द लॅफ्ट हजबंड’ हे कथेत एक धाडसी शिकिल्ली बायल मनीस आपलो घोव पियेता घरांतली कांय कामा करिना आनी सगळो लोक घोवाबद्दल कितें किते सांगता म्हूण ती ताका सोडून वता. पूण शेवटाक कितेय जाले तरीय आपलो आपूरबायेचो घोव तो म्हूण बायल मनीस आपल्या घोवाक आपणायतना दिसता. गांवात हीत चाल आसताली एकदां एक चली आवयल्या घराकडसून लग्न जावन घोवाच्या घरां गेलो म्हणटकीच ताचेच घर चली आपले शेवट मानताली. आपल्या आवय घरां परत तिका रावपाक जागो नासलो. म्हूण घोव सांगता तशेच तिका वागचे पडटाले. घोवान मारले सुद्धा जाल्यार ताका परत उलट जाप दिवपाक मेळनासले. म्हूण हु ना चू बायल मनशेक सदांच दादल्या मनशाच्या पायासकयल रावचे पडटाले.

‘कुलदीप’ हे कथेंत सदाशिवाक भुरगे जावपाक शक्य नासता तरी पूण कुसूम ते गुपीत सदाशिवाक सांगिनासतना ते रामा ड्रायवरावांगडा अनैतिक संबंद दवरून सदाशिवाक घरचो कुलदिपक दिता. हे कथेंत आमकां दिसून येता की बायल मनशेक आपल्या घोवाची कितली किम्मत आसा हाचेखातीर सदासीवाक वायट दिसपाक जायना म्हूण कुसुमान त्या ड्रावराकडेन संबंद दवरून त्या घराक वारस दिलो.

5.6 बदलतो काळ

परिवर्तन हो संवसाराचो नियम जावन आसा. परिवर्तनाक लागून समाजांत खूब बदल जाल्ले पळोवपाक मेळटात. दिसान दीस बदल घडत आसता. ह्या सगळ्या बदलाक आमी

आपणावपाक जाय. समाज जसो बदलता तेच परी आमी बदलपाक जाय, समाजावांगडा आमीय फुडे वचपाक जाय .

महाबळेश्वर सैल हांच्या मतान, 'सावड' हे कथेंत नव्या वाऱ्याचो, मुक्तिचो, बदलाचो वेध लागिल्लो एक तरणाट्यांचो चोमो आनी परंपरागत मुल्यां वेगावन बशिल्ले जाण्टेले हांचेमदीं एक ताटातुटीचो संघर्श पळोवंक मेळटा. मूळ भुयेतली मुळां हुमटून घेवन वयतना काळीज तुट्टा. पूण मनीस कुळयेचे उदरगतीच्या प्रवाहांत ती एक चुकनाशिल्ली गजाल. पोटापाण्याचो प्रस्न हो मनशाच्या अस्तित्वाचो प्रस्न. जगून वाचून उरल्यारच मागीर मनाचो काळजाचो प्रस्न हे एक वैश्वीक सत. तेच ही कथा केळयता.'⁶

'सावड' कथेंत गांवच्या (जाणट्यांक) पंढरीक आनी नारायणाक गांवचें दायज, गांवपण, देव-धर्म, जात-पात राखच्या खातीर गांवच्या लोकांनी गांव सोडून वचपाक जायना. पूण गांवांत रावून पोटाचो प्रस्न सूटचोना, भुरग्यांच्यो फुडार परजळीत करपाक गांवच्या लोकांक गांव सोडून वचून सावड जावपाक निरोप दिता. हांगासर आमकां परिस्थितीक लागून एकाद्रो मनीस कसो बदलता वा बदलूंक शकता तो पळोवपाक मेळटात.

'डॅथ सर्टिफिकेट' हे कथेंत एक धाडशी बायल आमच्या मुखार येवन उबी रावता. घोव भायर पडिल्यान आपल्या भुरग्यांक पोसपाक तशेंच आपल्या खातीर बरी दिसपाक विधवेपण ती आपणाय नासतना ती गाळ्यात मंगळसुत्र हातांत काकणां मात्याक तिकली लावन समाजामुखार आपले अस्तित्व तिगोवन दवरतना दिसता तशेच आपले नांव बदली नासतना आजून लेगीत आपल्या नावां उपरांत बापायचें नांव दवरिल्ले दिसता. हे कथेंतल्यान सगळ्यां विधवे बायलांक एक सुटका कशी घेवप विधवेपणातल्यान ते लेखकान दाखयला.

‘खेत्र’ हे कथेंत गांवचो मुखेली बाबी भगता यमुना वांगडा अनैतीक संबंद दवरुन भुरगो जाता पूण त्या भुरग्याक म्हळ्यार गुरूक लागून गांवचे वायट जावचे न्हय म्हूण बाबी भगताच्या मरणा उपरांत गांवचे गांवपण करपाक ताका अधिकार दिना. गुरू बरो शिकिल्या सवरिल्या कारणान ताची मानसीकता वेगळी आसता. देखून गांवपण करपाक गांवकारांचो विरोध आसून लेगीत तो कोणाचीच परवा करिनासताना लोकांची मानसीकता बदलपा खातीर गांवांत स्वता खेत्र हो उत्सव करून गांवचे दायज आनी बापायाचो मान राकून दवरतात. गांवच्या लोकांची जी मानसीकता आसता ती परिस्थिती वांगडा कशी आनी कित्याक बदलपाक जाय ही देख हे कथेंत पळोवपाक मेळटा.

परिस्थिती वांगडा मनशाक आपली मानसीकता बदलपाक जाय आनी हे आमकां ‘सैभाग्य सुवाळो’ हे कथेंत पळोवपाक मेळटात. राजवाड्यांत राजा रावराजे विरेन्द्रच्या मरणा उपरांत लेगीत राणी विजयादेवी विधवा जायना कारण तिका दिसता, जो मेरेन तरसाद सुरक्षित आसा तो मेरेन आपल्या आयावपणाक कोणूच हात लावंक शकचो ना. देखूनच राजदरबारांत वर्सावळीची जी दसऱ्या परबेची कांय रिती रिवाज राजा विरेन्द्रच्या मरणा उपरांत बंद केल्ल्यो. त्यो परत चालू करुन त्याच पोरण्या चाली रितिन अंदूय दसरो मनोवपाचो हुकूम तिणें दरबाराक तसो गांवांकय दिल्लो. आनी राज्याचो मान सम्मान राखपा खातीर दसऱ्याच्या सुवाळ्याक सगळे सौभाग्य अलंकार आनी उंची शाही वस्त्रां आंगार चडोवन वर्सा भाशेन राजदरबारांतल्यो जबाबदाऱ्या स्वता सांबाळपाचो निर्णय घेवन गांवच्या विधवा बायलांक एक बरी देख दिता.

‘भाटकार’ कथेंत गांवांत भाटकार जेन्ना मुंडकाराच्या घरात येतालो तेन्ना ताका उठून पयली बसपाचो मान दिवपाची रीत आशिल्ली पूण रमेश शिकिल्ल्या कारणान ही रीत मोडटात कारण ताका दिसता, मनीस म्हूण सगळ्याक एक सारकेच लेखपाक जाय आनी ताका लागून पयली

बसपाचो हक्क फकत भाटकाराकच दिवपाक जाय अशें ना. तशेंच भाटकार गांवच्या लोकांचेर अन्याय करीत आयिल्लो पूण तो अन्याय ह्या फुडें ताचेर जावचो न्हय म्हूण रमेश गांवच्या लोकांक अन्यायाचो बदलो घेवपाक मार्ग दाखयता.

‘निमणो कायतान’ हे कथेंत कायतान बाटिल्लो पूण शुध्दीकरण करुन तो परत हिंदू जाता पूण भौजन समाजांतले कांय लोक ताका निजाचो हिंदू न्हय तर नवो हिंदू म्हूण पाचरतालो. ताका लागून तो सांगता तांच्या घरांत क्रिस्तांव नांवांचो आपूण निमाणो मनीस आसतलो. आनीक घरांत ह्या फुडे कोणूच क्रिस्तांव जावचो ना वा कोण येवचो ना पूण कायतानाचो नातू दिलीप शिकिल्ल्या सवरिल्या कारणांन जाती धर्माचो भेद- भाव करिना वा मानिना आशिल्लो म्हूण क्रिस्तांव चलयेच्या मोगान पडटात आनी ते चलये कडेन लग्न जावपाचो निर्णय घेता. शिक्षण मनशाक घडयता, शिक्षण आमकां फकत वाचूंक, बरोवंक शिकयना पूण दुसऱ्या कडेन कशें वागप, कित्याक लागून आमी भेद भाव करपाक जायना, किते बरें आनी किते वायट हे सगळे शिकयता आनी हाची देख निमणो कायतान हे कथेंत भेस बरें रितीन पळोवपाक मेळटा.

जरी तर आमी पयलीचेच विचार, चाली- रिती मानसिकता घेवन रावली जाल्यार आमी फाटीच पडपाक वा शेणपाक शकतात हाका लागून जें बदल आमच्या बऱ्याक पडटा ते आमी आपणावपाक जाय. मनशान परिस्थिती वांगडा बदलप आनी अन्याय आड कसो आवाज उटोवप वा झुजपाक जाय ते एन. शिवदास आपल्या कथांनी बेस बरें रितीन आमच्यां मुखार मांडटना दिसता.

संदर्भ वळेरी

1. नायक, जंयती.धर्माचो प्रचार, लोकबिंब, प्रकाशक श्री. शरद दळवी, गोवा कोंकणी अकादेमी पर्वरी- गोंय, 1998, पा.नं. 60-63.
2. केणी, चंद्रकांत.कोंकणी कथेंतले नवे प्रवाह, साहित्य स्वाध्याय, गोवा कोंकणी अकादेमी प्रकाशन, पणजी- गोंय, 2007, पा.नं. 77
3. शिवदास.एन.अंधश्रध्देच्या रोगाचे केंद्र देव हे कल्पनेंतच आसा, धर्मायण. उर्बा प्रकाशन, फर्मागुडी, फौंडे- गोंय, फेब्रुवारी 2012, पा. नं. 77-78.
4. नायक, जंयती.धर्माचो प्रचार, लोकबिंब, प्रकाशक श्री. शरद दळवी, गोवा कोंकणी अकादेमी पर्वरी- गोंय, 1998, पा.नं. 60-63.
5. शिवदास, एन.समाजमनाची स्पंदना, महारुख. प्रकाशक मिलींद कमलाकर म्हाळशी, श्री दत्त पद्मजा प्रकाशन, श्रीस्थळ, काणकोण, गोंय, 17 मार्च 1999, पा.नं. 6
6. वयलोच संदर्भ
7. एन,शिवदास.शिवकथा.रूद्रा प्रकाशन फड्रिका अपार्टमेंट, काकुलो कोलनी मिरामार, गोंय.जानेवारी 2016.
8. एन,शिवदास.गळसरी, रूद्रा प्रकाशन फड्रिका अपार्टमेंट, काकुलो कोलनी मिरामार, गोंय. 2016.
9. एन,शिवदास.भांगरसाळ, डॉ. हरिश्चंद्र नागवेंकार सचीव अस्मिताय प्रतिष्ठान, लुइश मिरांडा मार्ग, मडगांव, गोंय. 2003.
10. एन,शिवदास.महारुख,मिलींद कमलाकर म्हाळशी, ॐ श्री दत्त पद्मजा प्रकाशन.काणकोण गोंय.1999 .

प्रकरण: सव्वें

6. एन.शिवदास हांच्या कथांची भाशीक खाशेलपणां

6.1 भास / निवेदन शैली

6.2 संवादांची भास

6.3 ग्रामीण भास

6.3.1 ग्रामीण उतरावळ

6.3.2 गाळ्यो

6.4 म्हणी/ वाकप्रचार

6.4.1 म्हणी

6.4.2 वाकप्रचार

6. एन.शिवदास हांच्या कथांची भाशीक खाशेलपणां

6.1 भास / निवेदन शैली

"भास हें विचारांचे साधन आसता. भाशेचो वापर निश्काळजीपणान करप म्हणल्यार विचारांचो वापर निश्काळजीपणान करप." अशें भाशे संबंदी अलॅक्सी टॉलस्टोय आपलें मत दिता. "मानवी जिवीतांत भाशेचें स्थान चड म्हत्वाचें आसता." अशें डॉ. कल्याण काळे म्हणटात.¹ भास ही आमच्या विचारांच्या अभिव्यक्तीचें माध्यम आसता. मनीस अनुभुतीचे विचार मनांतल्यान करता पूण ही अनुभुती अभिव्यक्त करपा खातीर ताका भाशेचें माध्यम गरजेचें थारता. देखून भास ही अभिव्यक्त करपाक मनशाचें एक म्हत्वाचें साधन आसा. भास ही मनशाच्यो भावना आनी अणभव व्यक्त करपाचें म्हत्वाचें साधन थारता, देखून भास साहित्याचो मूळ आदार आसता.²

एन. शिवदास आपल्यो चडश्यो कथा प्रथम पुरुशी वा आत्मकथनात्मक शैलेंत बरयतात. बरोवपाची ही पद्दत म्हणल्यार चड घोस्ताची आसली. देखून तांच्यो कथा वाचता आसतना तांचे जिणेंतलो एकाद्रो व्यक्तीगत अणभव सांगता काय किते अशें वाचप्यांक कथा वाचतना दिसता.

तशेंच एन. शिवदास हांची भाशीक वाक्य रचना सादी आनी सरळ आसता. तातूंत मोजकीच उतरां आनी मोजकीच वाक्यां. पूण तांचे कथेंत भौवभाशीक उतरावळ मेळटा. तातूंत हिंदी, मराठी, इंग्लेजी वांगडाच पुर्तुगेज उतरावळ लेगीत कांय कडेन मेळटा. पूण ही सगळी उतरावळ कोंकणीचे आपलें नीजपण घेवन येता.

"Style is the dress of thoughts" अशें Classtefind म्हणटात. जाल्यार "style is man's own, it is part of his nature" अशी इंग्लेज भाशेंत शैलेची व्याख्या मेळटा.³

साहित्यांत शैलेचें म्हत्व कितलें आसता हें सांगता आसतना डॉ. कृष्ण ललेहस म्हणटात, "वर्णनाची सुंदरताय कथेच्या प्रवाहाचेर आदारीत आसता. प्रत्येक बरोवप्याची कथा सांगपाची ही पद्दत लेगीत कथा आयकुप्याच्या काळजाक आकर्शीत करता. जाका लागून कथेंत शैलेक खूब म्हत्वाचें स्थान आसता."⁴

भाशाशैले विशीं सांगता आसतना डॉ. अशोक रा केळकर म्हणटात, "बरोवप्याचो विशय हो मनशांचेर (माणसाबाहेरचा असतो) आदारीत आसता. पूण बरोवप्याची भाशाशैली ही सदांच मानसीक आसता. विचारशक्ती, चिंता, अभिरुची हीं व्यक्तीमत्वाचीं तीन मुखेल आंगां जी भाशाशैलेच्या रुपांत उपस्थीत आसतात."⁵

तशेच तांची वाक्य रचना वेग वेगळ्या भासांनी तांच्या कथेंत येता . देखीक इंग्लीश वाक्यां देवनागरीत : थॅक्यू आण्टी, थॅंग गोड, आण्टी, आय इण्ट्रोडयूस टू यू माय हजबंड मिस्टर वागळे, सॉरी , वॉट नॉन्सेन्स, माय फस्ट अँड लास्ट कलाएंट .

हिंदी वाक्यां मेळटात तातूंत ती अशी: पात्रांव निकालनेको भूल गया, तुम्हारे वास्ते मरी घडी पानी मे गयी ना?, भगवान की कसम, थोडा और पैसा दे, बीस रुपया देना पड़ेगा.

मराठी वाक्यां मेळटांत ती अशी: 'हो ना, आम्हाला एवढं एवढं करून चिमटी चिमटी खायची सवय नाही हो.', 'काय म्हणतात हो हे?'

एन. शिवदास हाणी कथांनी मिश्र वाक्यांचो प्रयोग केला जातूंत आमकां भौभाशीक भाशें वांगड भौभाशीक उतरावळ मेळटात. शैली म्हळ्यार लेखक आपल्या अनुभवा प्रमाण जे किते लोकांक

सांगपाचे आसा ते सहज एका वाठाराची शैली म्हणल्यार एके तरेन कथा बरोवपाची तरां त्या वाठारा प्रमाण बरोवन काडटा. शैली म्हणल्यार लेखकाची साहित्य विचार करून बरोवपाची पद्दत . लेखकान आपल्या कथानी सादी सोपी उतरां घेवन आपल्यो कथा बरयल्या. ज्या ज्या वाठाराचो लेखकान कथेत उल्लेख केला त्या प्रमाण ताणी आपली शैली भेस बरी वापरल्या.

एन. शिवदासान कथांनी पात्रांच्या तोंडांत ग्रामीण भास खूब बरे भशेन वापरल्या. गांवगिऱ्या वाठाराची बुन्याद तांच्या कथांनी दिसता. कथांनी वेग वेगळ्या शैलीचो उल्लेख केला. शिवदासान ग्रामीण भाशेचो आनी वेग वेगळ्या शैलीचो वापर कथांनी फावो तसो केलां. ताचेर साश्टी बोलयेचो प्रभाव आशिल्ल्यान कथांनी त्या बोलयेचो वापर बेस बरो केला. लेखकान सरळ, सोपी, आनी सादी भास शैली वापरल्या. वाचप्यांच्या मना मेरेन पावपी आनी मनाचो थाव घेवपी ओघवती भास. काळा वेळाक धरून भाशेंत कशे बदल घडत गेले ताची देख कथांनी मेळटात. लेखकान म्हणी आनी वाक्प्रचार हांचोय कथांनी आसपाव केला. लेखकान जी बोली वापरल्या ती मुखेलपणान अंत्रुज महालांतल्या भौसाची आनी साश्टी क्रिस्तांवाची. ती बोली आपणायतना बरोवप्यान त्या बोलयांचो बेस बरो वापर करून कथेक एक वेगळे तरेचे बातावरण दिवपाचो यत्न केला. कथांतली भास आशयाक घटाय हाडटा, कथात्मक विस्तारान आसना, परिस्थितीक लागून लोकजीणच कशी बदलत गेल्या वा वता ताचे चित्रण आसा.

कथांचो कथानक मुद्देशीर करपाक नाट्यात्मक संवादाचो वापर केलां. बारीक सारीक घडणुकांचे वर्णन करतना लेखक कल्पक भाशेचो वापर करता. वाठारांत जे किते घडटा वा घडत आयला तांचे सगळ्यांचे रूप भाशेच्या आदारान लेखकान आपल्या कथांनी बेस बरे तरेन मांडला. लेखकाचेर वेग वेगळ्या भाशेचो प्रभाव आशिल्ल्यान आमकां तांच्या कथांनी पुर्तुगेज, इंग्लीश भाशेंतली उतरावळ दिश्टी पडटा.

पात्रांची भास

कथाकार एन. शिवदास हांची चडशी पात्रां मध्यमवर्गीं समाजांतल्यान येतात. तांची भास ही भौभाशीक आनी भौवाठारी आशिल्ल्यान तांच्या कथांनी ह्या भासांतलें उलोवप कांय कडेन दिसता. तांच्या कथांतली पात्रां एके तरेची प्रामाणीक कोंकणी उलयतात. तर दुसऱ्या वटेन जसो वाठार बदलता तशी तांची बोली भास त्या प्रमाणात बदलता. तशें पळयल्यार लेखकान भाशे संबंदान आपल्या कथांनी वेग वेगळ्या बोली भासानी प्रयोग केल्लो मेळटा. प्रसंगा नुसार तांची भास बदलता. तांचे भाशेक अलंकाराची जडसाण चड प्रमाणांत दिसना. तरी आसतना शब्दांचो जादूय आसा. ते नवीन शब्दांचो प्रसंगा नुसार योग्य रितीन प्रयोग करून हाडटात.

तशेंच कोंकणी म्हणी ओपारी वांगडा हेर भासांतल्या म्हणींचो वापर केल्लो दिसता. वाक्प्रचारांचो वापर तांणी चडांत चड प्रमाणांत केल्लो मेळटा. कोंकणी कथेंत भौभाशीकतायेचो वापर करता आसतना कोंकणीक जुळटा अशी उतरावळ वापरून कोंकणी भास समृद्ध केली.

एन. शिवदास हांची कथा पारंपारीक कथालेखनाची शैली स्विकारतनाच तंत्राचे नदरेन जायते प्रयोग करता. कथाकार घटनाप्रधान अणभवांचो आदार घेवन निखट्या आपणाले व्हांवते लेखनशैलीच्या म्हालवजार आखखो दाव जिखून घेता. तांची निरिक्षण शक्त आनी कल्पनाशक्त तांचे कथेक नवी कलपात्मकताय दिवंक जैतिवंत करता. जाल्यार तांचे कथेंतले भावनीक, मानसीक संघर्श आनी अनपेक्षीत शेवट वाचकवर्गाक अजापीत करतना सुन्न करून सोडटा. देखी खातीर 'भांगरसाळ' ह्या कथांशेल्यांतली 'भूककांप' आनी 'नेम आफ अनबॉर्न सन' ह्या दोन कथांचो विचार केल्यार पयलेंत पारंपारीक निवेदनशैली जाल्यार दुसरेंत पात्रांच्या आचारविचारांत घडपी मानसीकतायेचो मनोविश्लेशणात्मक दिश्टावो शब्दबद्ध जाल्याचो बोद दिसून येता.

6.2 संवादांची भास

लेखक एन. शिवदासच्या कथांनी संवादाची भास दोन पांवड्यांचेर दिसता. एक भास अंत्रुजी म्हालांतली आनी दुसरी साश्टी क्रिस्तांवांची . त्या त्या पात्रांच्या तोंडांतल्यान ती भास घालतना लेखकान ते तंत्र पुरायपणान सांबाळपाचो यत्न केला. संवाद शैली वाचकांक समजुपा सारकी वापरल्या. संवादाच्या बळाचेर ते ते व्यक्तिरेखेचें भावविश्व वाचकांच्या काळजाक स्पर्श करता.लेखकाचेर भौ-भाशीक प्रभाव आशिल्ल्यान कांय कथा संवादांनी आमकां इंग्लीश,पुर्तुगेज सारक्या भाशेचो वापर दिसता आनी कांय प्रमाणांत तो कथेत फावो तसो आयला.

देखीक : घोव बायले मदले सवाद

"रियली? हं, तेच खातीर हालींसरा म्हाका त्रास जातात दिसता."

"कसले त्रास?"

"आनीक कसले? यूवर टफ अण्ड हार्ड...?"

"स्टूपीड! माया, हालीं तूं म्हणून... ' !. ⁶

घोव बायल झगडटना केल्लो सवाद

"वेळ पासार घरांतूय करूं येता, बरी पुस्तकां वाचूं येता."

"कितें करपाचे आसा तीं पुस्तकां वाचून? कसलो लाव आसता त्या वाचपाचो?"

"आगो मुखर्बा, हांगाच तुवें मार खाला. पुस्तकां वाचून कितें करपाचें आसा म्हाका... म्हाका तू म्हजी बायल म्हणून घेवपाक लज दिसता. आय यम्म अशेमड ऑफ यू. हाड, मांस आनी मनश्याचें रूप आसा म्हणून तुका मनीस म्हणपाचें, तूं जनावरा परस पास्ट." 7

लेखक घोव बायले मदले संवाद अशेतरेन बरोवन तयार करता जशे आमी स्वताच सदा आमच्या जिवितांच भास वापरता तशी. मनीस झगडी करता आसतना नाका नाका ते म्हूण मोकळो जाता तशेच संवाद लेखक आपल्या कथानी मांडटना आमकां दिश्टी पडटा.

घोव बायले मदी जाल्लो संवाद.

'आगो, फकत नुस्त्या खातीरूच तूं भाऊगेर वता?'

'हय हय. आमकां नुस्त्याबगर जायना हें खबर ना तुका? तुमकां कितें, कशेंय चलतां. शिवराक म्हणू नाका, अळेण म्हणू नाका, सोलां कडयेन लेगीत तुमी जेवपी. जातूच तशी तुमची. नाजाल्यार आमची जात पळय कितली शेश्ट ती!' 8

शाश्टी भाशेतलो घोव आनी बायलेमदलो सवाद.

फूंय "वोयताय आल्बेट सकाळीं फुडें?" फिलोमेनान फुडें येत विचारलें.

"मोडगोंवां."

"मोडगोंवांसो?"

"तें चोय तूं मागीर. काम जाल्यार पुरो म्हूण माग देवा लागीं." अशें म्हणीत आल्बेट मडगांवची बस धरपाक घरांतल्यान भायर सरलो. 9

अमकी झगडी करतना दुश्य

'हय राजा रें तूं?'

'शेटभर पोर!'

'मस्ती माल्ल्या, देवाकडे मस्करी करता?'

'तुका बऱ्याक पडचेंना.'

'हांगा कोण सुटना, सासाय खर आसा.'

'रोखडो दाखयतलो, हांगाचे हांगा.'¹⁰

सहज जेन्ना आमी लोकांवांगडा झगडा तशीच झगडी आमकां लेखक एन शिवदास बरयतना वास्तवाक धरून बरयता हाचो भान आमकां लागता. जे किते आमच्या जिणेत घडटा तशेच लेखक वास्तवतायेन आपल्या औघवत्या संवाद शैलीन आपल्या कथांनी मांडटा.

लग्न जाल्या इश्टा मदलो संवाद

"परेश, हे सदचेच रे, आजून थांबना?"

"हय, आय यम फेसींग इट ब्रेवली."

"वॉट अबावट यूवर चिल्ड्रन?"

"तांकांय आता हें सदचेंच जालां, तिंव्य म्हजेभाशेन सिझन जाल्यांत. तांची आवय आनी म्हजी बायल, आफ्टरवॉल इट इज लायफ."

"जालें, पूण अशें?".¹¹

तरण्या पिरायेचेर मन जेन्ना थारार नासता तेन्ना चलो आनी चलये मदले सवाशीक्त
संवाद

'इस्कोलाक येताय?'

'तू शिकोयताय?' तें विचारतलें.

'तू शिकताय?'

'तू शिकोयल्यार शिकताय.'

'केदोना येताय?'

'आतां येवचें?'.¹²

पुताचे आनी बापाय मदलो संवाद

"हॅलो, संजयकुमार स्पर्किंग."

"बेटा संजय, पापा हिअर."

"या पापा?"

संजय, आर यू ओके?"

"हय पापा, आय अॅम क्वायट ऑलरायट. एनिथींग?".¹³

सहज जेन्ना बापायक पुताची कळजी आसता तेन्ना बापूय आनी चल्या मदलो संवाद करतना
लेखकान बरे भशेन संवाद आपल्या कथांनी मांडिल्ले दिश्टी पडटा.

अनोळखी मनशां वांगडां संवाद

"मी फोंड्यालाच आलेली आहे."

"खंयच्यान आयल्या?" हावें परत विचारलें.

"पुण्याहून..." थंडसाणेन तिणें म्हळें.

"हांगा कोण आसा तुजो?".¹⁴

कामगार आनी सेट हांच्या मदी जाल्लो संवाद

पात्रांव, थंडी खाता है, घरको जाकर कपडे बदलना है.'

'कहां रहता है तू?'

'मडगांव खारेबांद पर.'

'मागीर हांगा लोटले कित्याक आयलो?'

'कामाक येतां पात्रांब सदृदां. पात्रांव, जादा नहीं, और पचास दो, मेरा पैसा थोडा.'¹⁵

दोतोर आनी पेशंटा मदलो संवाद

'ऑफ कोर्स, हातूंत हंड्रेड पसेंट चान्सेस नासतात.'

'म्हणजे, परत हिशेब वाटकुळो?'

'पूण ऐंशी परसेंट चान्सेस आसात.'

'एकूण नियतीचेर भरवंसो.'¹⁶

गणबा आनी देवा मदलो आप उलोवपी संवाद

जो गणबा ह्या पात्रान आपल्या देवाचेर आशिल्या भावार्थान देवाक चीट बरयतना केला.

अंदू म्हाजें कशें जातलें ? म्हाज्या भुरगेबाळांक कोण घालतलो पोटाक? देवा, म्हाका लुकसाण भरपाय जाय. उणेंच म्हटल्यार पांचशीं रुपया तरी.¹⁷

एन.शिवदास आपल्या कथांनी वेग वेगळ्या तरेन संवाद मांडटना दिसता. लेखक भौभाशीक आसल्या कारणाण तांच्या संवादांनी तरेकवार उतरां वापरलेली दिश्टी पडटा. लेखक घोव बायले मदले संवाद सहजतायेन वाचकामुखार मांडटना दिश्टी पडटा. दिसपट्या जिणेंत जशेतरेन आमी एकामेकावांगडा वागता , कशी उलयता तशेंच संवाद आमकां लेखकाच्या सबार कथांनी दिश्टी पडटा. लेखक जेन्ना आपल्या कथांतलें संवाद रचता तेन्ना ते संवाद सुटसुटीत आसता तशेंच वाचपाक सोपे पडटा. वाचतना खंय आडखळ अशीं येना सहजतायेन संवाद वाचपाक वाचकांक एक वाव मेळटा.

6.3 ग्रामीण भास

लेखक एन. शिवदासांच्या चडश्या कथांनी आमकां वेग वेगळ्या गांवगिऱ्या वाठाराचे वर्णन आनी ग्रामीण जीण दिश्टी पडटा. लेखकान ताचो उल्लेख फावो आनी बरे रितीन केल्लो मेळटा. कथांनी त्या त्या पात्रांच्या तोंडात जे संवाद घातल्यात ते ग्रामीण भाशेंतले पूण कांय कथांनी लेखकान पात्रांचे तोंडात ज्या वाठाराची भास वापरली ती पुरायपणान सारकी आसाच अशे ना. देखीक 'निमणो कायतान' ह्या कथेत ओडशेल वाठाराचो उल्लेख केला पूण लेखकान पात्रांच्या तोंडात भास घातल्या ती मात्शी अडेचीशी दिसता, कारण ओडशेल वाठारांतले हिंदू लोकांची भास पुरायपणान तश्यी ना. जशी लेखकान पात्रांच्या तोंडांत भास वापरल्या. कांय कथांनी

आमकां ग्रामीण दर्शन घडटा. जंय ग्रामीण लोकांचे चिंतप, तांचे विचार, लोक संस्कृतायेचेर उजवाड घातला. गांवांत सांगणें, गाराणें आनी हांच्या वेळार जी भास वा उतरावळ वापरल्या ताचो विस्तार आनी लोकांच्या तोंडांत आयिल्ल्यो गाळ्यांचो वापर लेखकान कथांनी फावो तसो केला. तशीच लेखकान वाचकांक समजता तसली ग्रामीण भास वापरल्या.

बाबा रे, हे जें काल पयर हांगा येवन आमकां सांगता तो कोण म्हूण?.'¹⁸ बरें बाये, हाडुया नुस्तें. बाजाराक मेळ्ळें ना जाल्यार दर्यार वां पागेल घेवन.'¹⁹

हांगां ग्रामीण भाशेचो प्रभाव दिश्टी पडटा. गांवांतलो लोक सहज जेन्ना व्हडलो मनीस जांव या धाकटो जेन्ना एकामेकांक पाचारतात तेन्ना बाबा रे वा बाये ही उतरां घालून एकामेकांक उलो मारप जाता ते लेखकान आपल्या कथांनी मांडला.

6.3.1 ग्रामीण उतरावळ

भौवले, गायल्यो, मांडार, बुदवंत, धा जाण, गोजडी, बुडकुल्यात, धेंगसो घालो, माणसुकी ना, भश्टतली, खेत्र, तवकोलो, मठयेर, पारखिलो, बुरास, गरादीचेर, ध्दताले, फळ्यार, किरवंटीक, कवडी, बरगत, शिवोर केलो, चोयवशी पर्कले, कोयल्ल बोयर्तले, खंजीर, मदेकाकच, भिरकावन, कुरकुटांत आदी.. अशी कांय थळावी उत्तरी कथांनी मेळटात जांचो आयज कमी वापर जाल्लो मेळटा.

6.3.2 गाळ्यो

गाळी संवप ही मनसाचे जिणेत सभावीक गजाल जावन आसा. कोणाचेय जिबेर ती सहज येता. ती मुद्दाम कोण शिकून घेना आनी गाळ ही कोणाचेय जिबेर नासता अशें म्हणपाचो मनीस अजून जल्माक आयिल्लो ना. मागीर तांची गाळ इल्ली वेगळी आसत. गाळी बगर मनीस मेळप हे

मात कठीण. गाळी सवून मनीस मनांत आशिल्लो राग भायर काडटा कोण एकलो दुसऱ्याच्या मना आड कितेय तरी करता वा उलयता तेन्नाच आमकां त्यो गाळी आयकूपाक मेळटात. दादल्या बायलांच्या लिगांचे नांव घेवन गाळी घातिल्ल्यो मेळटात. अश्याच कांय गाळ्यांचो वापर लेखकाच्या कथांनी मेळटा. देखीक: ते पिडेक, रांड, चेडी, कोलूग, पोटणे, पाड पडिल्लो, चेडयेचो, राणग्याच्या आदी. ह्यो गाळी आमकां गांवानी सर्रास मेळटात.

6.4 म्हणी/ वाकप्रचार

6.4.1 म्हणी

इंग्लीश भाशेंत म्हणीक 'प्रोवर्ब' (proverb) अशें म्हणटात. म्हणी म्हणल्यार लोकवेदाचो एक मौखीक साहित्य प्रकार. म्हणी म्हळ्यार समजाचो हारसो. तातूंत अणभव भरल्यात जिणेचें एक ना एक सत्य तांतूत लिपिल्ले आसता. फक्त भाशणां वेळारच न्हय तर बऱ्या वायटाची जाण करून दिवपाची तांक म्हणीत आसा.

म्हणी ही लोकवेदाचे तशेंच भाशेचे मुखेल आंग जावन आसा. म्हणीतल्यान आमकां मनशांच्या सभावाचे दर्शन जाता. तो समजांत कसो वागता लोकां कडेन कशे तरेन संपर्क करता, हाचे चित्रण म्हणीतल्यान बेस बरें दाखोवं येता. म्हण म्हळ्यार अणभवांची खण. म्हणीत येवपी वर्णनां वा घडणूक पूर्णपणान सत्य अणभवाचेर आधारीत आसात. म्हण ही जाणट्यांच्या वा म्हालगड्यांच्या अणभवांचे अर्क. थोडीच उतरां, पूण तातूंत खूब अणभव भरिल्ले आसतात. एकूच वाक्य, पूण ताचे फाटल्यान एक पुराय घडणूक वा एक काणी जोडिल्ली आसता. काळ बदल्ल्या, मान्य परिस्थिती बदल्ल्या, पूण मनीस आनी ताचो सभाव तसोच आसा. हे सत्य म्हणीतल्यान पयस जाल्लें पळोवंक मेळना.

एन. शिवदासाच्या कथा साहित्यांत म्हणींचो वापर केल्लो मेळटा. भाशेंत म्हणींक खूब म्हत्व आसता. कांय जाणकार म्हणी म्हणल्यार अणभवाचें उलोवप अशें म्हणटात. एन.शिवदास हे भौवभाशीक आसले देखून तांणी कोंकणी कथेंत भौवभाशीक म्हणींचो वापर केल्लो मेळटा. तातूंत कोंकणी म्हणी मेळटात तेच बाराबर हिंदी आनी इंग्लेज म्हणीय मेळटात. त्यो अश्यो आसात:

मोव थंय खणटात, कावथो किलतलो, कावथ्याचो माड जातलो, हाडांची काडां केली. जीव आसल्यार भीक मागून खायन, उदकार दांडो मारल्यार उदक दोशी जायना. हरवें सोदताले थंय तांकां भाजिल्ले मेळपाक लागलें, कुड्डो मागता एक दोळो आनी देव दिता दोन दोळे, गांव आंकड्यान व्हड आसूनय तकलेन ल्हान आसात, मांजराचे वागरो हुंदराचेर पडचे, गांवांत आसून रानांत सो? , ताकाक येवन गाडगो कित्याक लिपोयता रे? , कावळ्यान अडेचीं मोरपाखां चिकटायली म्हणून कावळ्याचो मोर जायना गो.

ह्यो म्हणी आजूय कांय कडेन वापरिल्यो मेळटात.

6.4.2 वाक्प्रचार

म्हणी सारकीच वाक्प्रचार कोंकणी भाशेंत एका खेरीत वेग वेगळे कडेन, वेग- वेगळे तरेन वापर करतात. वाक्प्रचार म्हणी वरीच पूण तातूंत थोडीच उतरां आनी चड करून एकूच अर्थ आसता. फिरकी घेवप, जिबेक कसलीच लगाम नासप, खबर सगळ्या गावाक फांकली, आफुडप, मार्थें खरपीत , तयारी करपाक फर्मायलें , पिकसांव जाले , सांगणे मस्कऱ्यांचेर व्हेले , भुजांक पाखाटे लावप , सद्गतीत जालो , हुडक्यांनी रडप , जालेच तर, काळीज परत एकदां भरून आयले , स्वताचीच जीब चाबली , पोटभर उजो पेटिल्लो, पिरंगवता , तकलेंत लखख उजवाड पडप

एन. शिवदास आपल्या कथांनी म्हणी / वाकप्रचार हांचो उपेग करून सवांदांक एक वेगळीच रुची हाडटा. कथांनी म्हणी / वाकप्रचार आसल्या कारणांण तांच्यो कथा चड प्रभावी जाता. कथेंक मोल येता आनी व्हडले कितें सांगच्या आदी म्हणींचो वापर केलो जाल्यार व्हडले कितें सांगपाचे आसा ते सहजपणांण आमकां थोड्या उतरांनी कळून येता.

संदर्भ वळेरी

1. शर्मा, जाकनी प्रसाद. कहानी का वर्तमान. राजसुत्र प्रकाशन, दिल्ली: 2000. पान. क्र.

80

2. पुंडे, दत्तात्रय. आनी डॉ. तावरे, स्नेहल. (संपादक), साहित्य विचार. स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हावज, पुणे, (दुसरी खेप) 1996. पान. क्र. 63.
3. Tandon, Neerja A. stylistic. Eastern Book Linkers, Delhi; 1996. पान, क्र. 20.
4. डॉ. हेस, कृष्णलाल. समीक्षा शास्त्र. ग्रंथ मरामबण, कानपूर; 1975; पान, क्र. 901.
5. पुंडे, दत्तात्रय., आनी डॉ. तावरे, स्नेहल. (संपादक), साहित्य विचार, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हावज, पुणे; (दुसरी खेप) 1996. पान, क्र. 70.
6. एन, शिवदास. शिवकथा. रूद्रा प्रकाशन फड्डिका अपार्टमेंट, काकुलो कोलनी मिरामार, गोंय. जानेवारी 2016.
7. वयलोच संदर्भ पा.क्रम 59.
8. वयलोच संदर्भ पा.क्रम 142.
9. वयलोच संदर्भ पा.क्रम 67.

- 10.1 एन,शिवदास.शिवकथा.रूद्रा प्रकाशन फड्रिका अपार्टमेंट, काकुलो कोलनी मिरामार, गोंय.जानेवारी 2016. पा.क्रम 127
11. वयलोच संदर्भ पा.क्रम 60.
12. एन,शिवदास. गळसरी, रूद्रा प्रकाशन फड्रिका अपार्टमेंट, काकुलो कोलनी मिरामार, गोंय. 2016.
13. एन,शिवदास.भांगरसाळ,डॉ. हरिश्चंद्र नागवेंकार सचीव अस्मिताय प्रतिष्ठान, लुइश मिरांडा मार्ग, मडगांव, गोंय. 2003.
14. वयलोच संदर्भ पा.क्रम 154.
15. एन,शिवदास.महारुख,मिलींद कमलाकर म्हाळशी, ॐ श्री दत्त पद्मजा प्रकाशन.काणकोण गोंय.1999 .
- 16.वयलोच संदर्भ पा.क्रम 29
17. वयलोच संदर्भ पा.क्रम 53
18. एन,शिवदास.शिवकथा.रूद्रा प्रकाशन फड्रिका अपार्टमेंट, काकुलो कोलनी मिरामार, गोंय.जानेवारी 2016. पा. क्रम 27 .
19. वयलोच संदर्भ पा.क्रम 142.

प्रकरण : सातवें

7. समारोप आनी निश्कर्ष

- आदारावळ

समारोप आनी निश्कर्श

‘एन शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज’ हो विशय हावेंन संशोधनाखातीर घेतिल्लो आसा. तातूंतल्यान हांव पुराय वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाजाचो अभ्यास केला. प्रबंधिकेखातीर पुराय मेळून सात प्रकरणां आंखल्यात. पयल्या प्रकरणांत विशय प्रवेश घातला. विशय प्रवेशांत सुरवातेक प्रबंधिकेची प्रस्तावना मांडल्या. तातूंत पुराय प्रबंधिका कशी आसतली तातूंत कितें आसा हे मांडला जाल्यार उपरांत विशयाची फाटभूंय मांडल्या. विशय निवडटना विशयाक धरून ताचो फाटलो इतिहास जाणा जावन घेतला. कथा ह्या साहित्य प्रकाराचो थोडो भोव इतिहास मांडलां. उपरांत सोद वावराचो हेतू मांडला. हो पुराय प्रबंध होवन कित्याक अभ्यासला हाची उद्दीश्टां मांडल्या. प्रबंधिका पुराय करतना प्रबंधिकेखातीर हावे कांय मर्यादा आनी आवाठ दवरून पुराय प्रबंधिकेचो अभ्यास केला ते सांगला. उपरांत पुराय प्रबंधिकेची परिकल्पनाची मांडणी केल्या तातूंत प्रबंधिका कशी आसतली तातूंतल्यान म्हाका किते मेळटले हे सगळे मांडला. आनी शेवटाक सोद वावराची पद्दत मांडल्या हांतूत प्रबंधिकेखातीर हावेन अभ्यास करता आसतना तातूंत सोद वावराची खयंची समिक्षा पद्दती वापरलांत ते सांगला.

दुसऱ्या प्रकरणांत ग्रामीण : संकल्पना आनी व्याख्या दिवन ग्रामीण समाजाक जाणून घेवपाचो प्रयत्न केला. नामनेच्या लेखकांनी ग्रामीण समाजाचेर दिल्ली व्याख्या हावेन प्रकरणात मांडल्या. तशेच ग्रामीण समाजाची संकल्पना म्हणल्यार किते हाचेर थोड्या भोव उतरांनी प्रबंधिकेत मांडल्या. उपरांत थोड्या भितर ग्रामीण स्वरूप कितें ते मांडला. ग्रामीण समाज म्हणल्यार गांव तर गांवात आशिल्या वेग वेगळ्या समाजाचे चित्रण हावेन प्रबंधिकेत अभ्यासला. तशेच वेग वेगळ्या समाजाच्यो सण उत्सव तांचे वेवसाय हाचेर थोड्या भितर बरोवन तांचो अभ्यास केला.

शेवटाक ग्रामीण जीण कितें हे पुराय रितीन मांडला. ग्रामीण जीवन म्हणटा आसतना ग्रामीण जीवनात बरे वायट प्रसंग येतात. गांवांत तरा तरांचे सण, उत्सव, खेळ जातात तेन्ना गांवांत चित्रीत जाल्ली जीण तशेच गांवांतले लोक कशें जगतात कितें खातात, कसलो भेस करून भोवतात शेतांत कसल्या तरांचे धान्य पिकयतात आपली जीण कशी तडाक हांडटात गांवठी वखदांचो उपेग करून पुराय जीण कशेंतरेन जगतात हे सगळे प्रबंधिकेत मांडला. पुराय, ग्रामीण स्वरूप, ग्रामीण समाज जीवन हाचो अभ्यास करून तांच्या देखी दिवन अभ्यासला.

तिसऱ्या प्रकरणांत लेखक एन. शिवदास हांची वळख हांचेर अभ्यास केला. जीण वळख आनी कार्य ह्या उप प्रकरणांत लेखकाची पुराय वळख करून दिला हातूंत तांचे भुरगेपण तांची वळख आनी तांचे कार्य हाची म्हायती एकठांय केल्या. तशेच एन. शिवदास हांचे साहित्यीक वावर हाचेर उजवाड घातला. साहित्य म्हणटा आसतना कथा, कादंबरी, बालसाहित्य, पटकथा, नाटकां आदी साहित्य येता तेन्ना लेखकान जे कितें आयज मरेन साहित्य बरयला त्या साहित्याचो हावेन अभ्यास करून तांच्या साहित्यात कशे किते विशय आसात तांचो थोड्या उतरांनी त्या साहित्याची वळख करून दिल्या. तशेच लेखकाच्या हेर साहित्यीक वावरांचो सोद करून हावेन प्रबंधिकेत मांडला. तातूंत लेखकान साहित्य बरोवप वांगडा समाजात जाल्या हेर साहित्यीक मळार कशे आनी कितले योगदान दिला ताचो सोद लायला. आनी निमाणेकडेन एन. शिवदास हांकां लाबिल्ले साहित्यीक पुरस्कार हांचो सोद वावर करून तांच्या साहित्यीक पुरस्कारांची मांडणी प्रबंधिकेत मांडला.

चवथ्या प्रकरणांत लेखक एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें घटक ह्या विशयाचेर अभ्यास केला. कथेचे घटक म्हणटा आसतना तातूंत कथानक, पात्रचित्रण, संघर्श, वातावरण निर्मिती आदी घटक आसपावतात. तेन्ना एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें कथानक ह्या विशयाचेर अभ्यास

करता आसतना तांच्या कथांनी आयिल्या वेग वेगळ्या कथानकांचो सार हावेन प्रबंधिकेत मांडला. लेखक आपल्या कथांनी कथानक मांडटा आसतना समाजाचे विशय घेवन तांतूत कल्पना आनी वास्तव घालून सुचक अशीं कथानकां लेखक रचता. तांतूत बायल मनशेचे, दादल्या मनशांचे, जाण्ट्यांचे, भुरग्यांचे आदी हेर विशयांचेर लेखक आपली कथा रचता. कथानका वरवी समाजात आशिल्ले प्रस्न तो वाचकांमुखार मांडटा. आनी कांय कथानकां वरवी समाज प्रबोधन करता. एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें पात्रचित्रण .समाजात जे जे प्रसंग घडटा ते प्रसंग आपल्या कथांनी मांडला. समाजात मनीस त्या त्या परिस्थितीक लागून जाता वा घडटा तांचे पुराय चित्रण लेखकान आपल्या पात्रांक धरून केला. मनशांचे पात्रचित्रण करता आसतना मनशांक भायल्यान चित्रायतना त्या व्यक्तिचें आंतरीक मन लेखकान उक्ते केला. समाजात जी पात्रां घोळटात तांचो उल्लेख लेखकान आपल्या कथांनी मांडला. एन. शिवदास हांच्या कथेंतलो संघर्श . लेखक आपल्या कथांनी संघर्शमय जिणेचो प्रस्तांव मांडटा .समाजात दर एक मनीस रावता तांका आपल्या जीवनान सूर्ख दुख्ख घेवन जगचेंच पडटा. संघर्शा शिवाय समाजात जगप सोपे न्हय दर एका मनशाक आपणाक किते जाय कितें नाका ह्या गजाली निमतान संघर्श करचोच पडटा. कोणाचेच जीवन संघर्शा शिवाय आसना. आनी लेखकान ते आपल्या कथांनी बेस बरें रितीन मांडला. एन. शिवदास हांच्या कथेंतलें वातावरण . लेखक जेन्ना वातावरण निर्मिती आपल्या कथांनी मांडटा तेन्ना तो प्रसंग सारको आमच्या दोळ्या मुखार येवन उबो रावता. लेखक आपली पुराय विचार सरणी करून आपल्या कथांनी वातावरण निर्माण करता. लेखक वास्वांत रावून आपली कथा रचता तशेच तांच्या कथांची वातावरण निर्मिती योग्य कथेंत गरजे पुरते फावो जातात .

पांचव्या प्रकरणांत एन. शिवदास हांच्या वेंचीक कथांनी चित्रीत जाल्लो ग्रामीण समाज कशेतरेन चित्रीत जाला हाचेर अभ्यास केला. सुरवातेक तांच्या कथांनी आयिल्ले ग्रामीण जीवन हाचो अभ्यास केला. ह्या उप प्रकरणांत ग्रामीण जिवीतांत आसपाविल्ली कुटुंब वेवस्ता, शेतां, ग्रामीण जाती भेद हे सगळें मांडलां. तशेच कथांनी आयिल्लो ग्रामीण वेवसाय हाचेर खोलायेन अभ्यास केला. ग्रामीण जीवनां हेर वेवसाय समाजात आसता तांचो हावें अभ्यास केला. कथांनी आयिल्लो धार्मिक विचार आनी चाली रीती, अंधविश्वास हांचेर तर लेखकान खूब बऱ्या भशेन बरयलां. समाजांत चालिल्ल्यो रिती रीवाज आसा तशेच लेखकान आपल्या कथांनी मांडल्या. आनी अंधविश्वास, अंधश्रद्धा सारक्या विशयांचेर लेखकान सारकी बडी मारल्यात. अंधविश्वास, अंधश्रद्धा सारक्या गजालींनी अशिक्षीत तशेंच शिक्षीत मनशां गांवगिन्यां येवजणेक लागून नाका आशिल्लो भावार्थ आपल्या मनांत बाळगितां आनी नाका त्यो गजाली तांच्या पदराक पडटा. एन. शिवदास पुरायपणान ह्या गजालींचेर मात सुद्धा विश्वास दवरिना हे तांच्या कथावरवीं आमकां कळून येता. ग्रामीण समाजातली बायल आनी दादल्याचो संबंद हे विशय हाताळाटना लेखकान समाजांत जशी बायल आनी दादलो मनीस वावुरता वा वावरत आयलां हांची चित्रणां ताणीं आपल्या कथांनी मांडल्या. बायल दादलो हांचो आंतर संबंद आनी बदलत्या काळांत परिस्थिती वांगडा लोकांची - मानसीकता कशी बदलता अश्या हेर आंगांनी कथांचो ग्रामीण समाज ह्या नदरेन अभ्यास केला.

सव्या प्रकरणांत एन. शिवदास हांच्या कथांची भाशीक खाशेलपणां हांचो अभ्यास जाला. ह्या प्रकरणांत भास / निवेदन शैली, संवाद, ग्रामीण भास, गाळ्यो, म्हणी / वाक्प्रचार ह्या भाशीक खाशेलपणाचेर अभ्यास केला. भास / निवेदन शैली भितर ग्रामीण चिंतप इंग्लीश, पुर्तुगेज आनी ग्रामीण उतरावळ, लोकवेदाची भास, म्हणी आनी वाक्प्रचार अश्या साबार आंगांनी भाशीक

ग्रामीण समाजाचो अभ्यास केला.लेखकान कथांनी सादी, सोपी, सरळ आनी वेग वेगळी भास शैली वापरल्या. काळा वेळाक धरून भाशेंत कशे बदल घडत गेले ताची देख कथांनी मेळटा. कथांनी बोलयांचो वापर करतना लेखकान स्वताच्या अनुभवांतल्यान तसोच तांचो खोलायेन अभ्यास केल्लो दिश्टी पडटा. हेर तरेचे निवेदन प्रकार लेखकान आपणायल्यात. संवाद जेन्ना कथांनी येता तेन्ना लेखकान संवादाची भास पात्रांक फावो तशी वापरल्या. ग्रामीण भाशेचे वर्णन करतना लेखकान लोकवेदाचो उल्लेख केला. गरज पडटा थंय ग्रामीण उतरावळ, ग्रामीण चिंतप, गाळ्यो म्हणी, वाक्प्रचार हांचे वापर कथांनी फावो तसो केला. हे सगळे समाजीक संदर्भाचो भान घेवन आयिल्ल्यान लेखकांच्या कथांनी ते सोबतात देखून तातूंत वास्तवता आसा अशें दिसता

सातव्या प्रकरणात निश्कर्श,आदारावळ तशेच एन .शिवदास हांची मुलाकत मांडल्या तशेच तांचे यादेस्त फोटो आसा.हे सगळे अभ्यासतना फक्त पुस्तक रूपांत प्रसिध्द जाल्ल्या कथा पुरतोच अभ्यास मर्यादीत दवरिनासतना जाग, कोंकण टायम्स, बिम्ब, द नवहिंद टायम्स आदी दिसाळ्यांनी, नेमाळ्यांनी आयिल्ल्या लेखांचो, मुलाखतींचो संदर्भ साहित्य म्हूण वापर केला.मुलाखतीतल्यान उपेगाक पडपी सारकी मतां तशेंच म्हायती ह्या प्रबंधांत आस्पावतात. तशेंच कांय प्रकरणांत म्हाका मराठी भासांतले संदर्भ साहित्य वापरचे पडला. तर कांय कडेन इंग्लीश भाशेंतलें संदर्भ वापरतना कोंकणीतल्यान अणकारीत करून आसपाव करचो पडला. एन.शिवदास हे एक नामनेचें लेखक आसा.जांच्यानी कोंकणीच्या मळार कथांतल्यान समाज प्रबोधन केला. तांच्यो कथा समाजात आशिल्ल्या दिसपट्या विश्यांचेर आदारीत आसता. तांच्यो कथा वाचकांक एक उत्स्फूर्त अशी ओड लायता. तशेंच मनांत विचार घालपासारके विशय तांच्या कथांनी दिसून येता.

आदारावळ

कोंकणी पुस्तकां :

1. कानोळकार, डॉ. बाळकृष्णजी.क्ष : समिक्षतलो. त्रिमुर्ती प्रकाशन, साखळी-गोंय. 2008.
2. केणी, चंद्रकांत. (संपादक), साहित्य स्वाध्याय, गोवा कोंकणी अकादेमी. 2007.
3. गांवकार, भालचंद्र.साहित्य एक भासाभास. मित्र प्रकाशन, किटोर्ले, बेताडे फोंडे गोंय. 1998.
4. गोमिश, ओलिवीयू. कोंकणी सरस्पतिचो इतिहास. कोंकणी सरस्पत प्रकाशन,चांदर-गोंय. 1989.
5. जोग, गजानन. रुद्र. अपूरबाय प्रकाशन, फोंडे गोंय. 1986.
6. नागर्वेकार, हरिशंद्र. आस्वादन. गोंयकार प्रकाशन, मडगांव- गोंय. 1987.
7. धुगट, पै, मनोहर. कोंकणी म्हणीसागर. गोवा कोंकणी अकादेमी, बोरी, फोंड- गोंय. 2002.
8. नायक, जंयती. लोकबिंब, गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी गोंय. 1998.
9. नायक, जंयती. (संपादक) कोंकणी लोककाणयो, साहित्य अकादेमी. 2000.
10. नायक, पुंडलीक.(संपादक) समकालीन कोंकणी लघुकथा, संचालक, नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया, ए-5, ग्रीन, नवी दिल्ली. 1998.
11. परेरा. आंतोनियो. कोंकणी ओपारींचे भांडार, गोवा कोंकणी अकादेमी. 1985.
12. बुडकुले, किरण. अक्षर सरिता. बिम्ब प्रकाशन. 2009.
13. वजरीकार, प्रकाश. वज्रधात. प्राची प्रकाशन, साखळी-गोंय. 2010.

14. वैरेकार, श्याम. गोंयच्या लोकवेदाचो रूपकार, गोवा कोंकणी अकादेमी. 1991.
15. वैरेकार, श्याम. सरदेसाय, माधवी, म्हाळशी, कमलाकर, (संपादक) कोंकणी भास, साहित्य आनी संस्कृताय, कोंकणी भाशा मंडळ, मडगांव- गोंय. 2003
16. वेळुस्कार, रमेश. नायक, पुडलीक. केणी, चंद्रकांत. करमली, नागेश. मावजो, दामोदर. भांगी, पांडुरंग. (संपादक), साहित्य शिल्प. गोवा कोंकणी अकादेमी. 1995
17. शिवदास, एन. म्हारुख. मिलिंद कमलाकर म्हाळशी, श्री दत्त पद्मजा, काणकोण- गोंय. 1999
18. शिवदास, एन. धर्मयण, उर्जा प्रकाशन, फॉर्ड-गोंय. 2012
19. शणै, शरदचंद्र. लोकधन, pionner Enterprises clamukkara कोची. 2004

मराठी पुस्तकां :

1. जोशी, सुधा. संकल्पना आणि समिक्षा. मैज पकाशन, गृह खटाववाडी, गिरगाव- मुंबई, 2000
2. शेवडे, इंदुमती. मराठी कथा उगम आणि विकास. प्र. सेमैय पब्लिकाशन्स, प्रा.लि. मुंबई, 1973, सुधारित आवृत्ती. 1982
3. सुर्यवंशी, रमेश. अहिराणी म्हणी वाक् प्रचार. श्रीपाद देशमुख, सरस्वती सदन, पुणे. 1997
4. हातकणंगलेकर, प्रा. म. द. मराठी कथा रूप आणि परिसर. श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे 2008
5. पुंडे, दत्तात्रय. आनी डॉ. तावरे, स्नेहल. (संपादक), साहित्य विचार. स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हावज, पुणे, (दुसरी खेप) 1996. पान. क्र. 63.

6. गुंदेकर, श्रीराम. ग्रामीण साहित्य-चिंतन आणि चर्चा, पृ.2, स्वरूप प्रकाशन, डिसेंबर 2005.
7. गो.म. कुलकर्णी :मराठी ग्रामीण साहित्य परिसर आणि प्रवाह, मेहता पब्लिशिंग हाऊस-पुणे, प्रथमावृत्ती 1999 .
8. कोत्तापल्ले, नागनाथ: ग्रामीण साहित्य स्वरूप आणि शोध, स्वरूप प्र., प्र.आ., औरंगाबाद. 2007.
9. यादव आनंद: ग्रामीण साहित्य स्वरूप आणि समस्या, मेहता पब्लिशिंग, द्वि.आ.1984 .
10. पाटील, मोहन.ग्रामीण साहित्य आणि संस्कृती दुसरी आवृत्ती. सिडको औरंगाबाद, ऑगस्ट 2008.

नेमाळी :

1. कुळागर, दिवाळी अंक 1981
2. कोंकणी, दिवाळी अंक 1980, दिवाळी अंक 1982
3. कोंकण टायम्स, दिवाळी अंक 1997
4. जाग, इकरा अंक फेब्रुवारी 1992, दिवाळी अंक 1979, डिसेंबर 2005, जानेवारी 2006.
5. बिम्ब, पयलो अंक जानेवारी 2000

पी.एच.डी

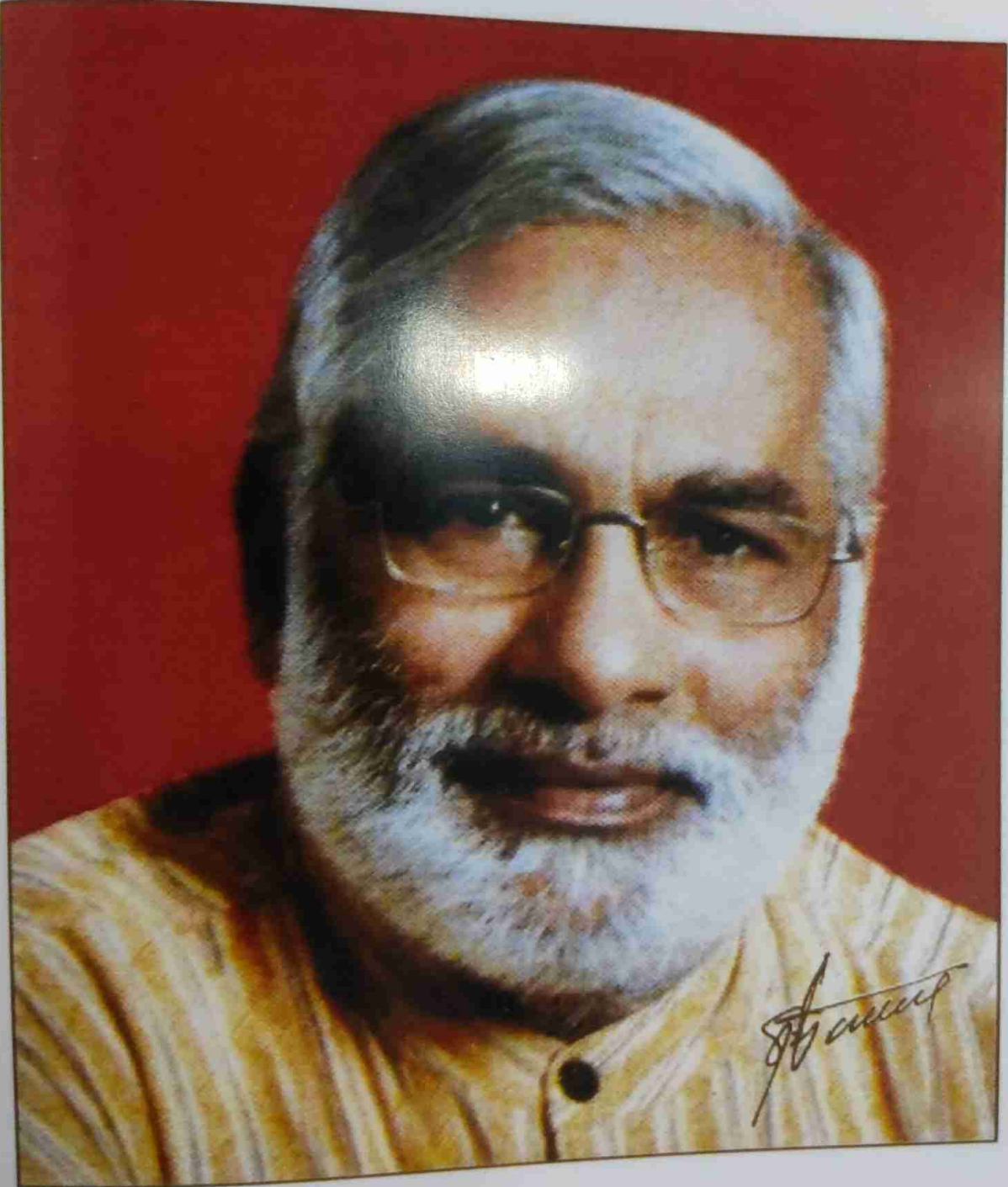
1. पर्यंकार, प्रकाश.महाबळेश्वर सैल हांच्या कादंबऱ्यांचें समाजशास्त्रीय अध्ययन ताळगांव
गोंय : गोंय विद्यापीठ, 2014 .
2. चोपडेकार, हनुमंत.कोंकणीची राजभास चळवळ एक समाजभासविज्ञानीक मुल्याकन.
ताळगांव गोंय : गोंय विद्यापीठ, 2015.
3. वजरीकार,प्रकाश.कोंकणी कांदबऱ्यांतले समाजदर्शन;ताळगांव गोंय :गोय
विश्वविद्यालय 2006.
4. भावे,भूषण.खण-वेवसायाचेर आदारीत कांय कादंबऱ्यांचो अभ्यास:मूल्य परिवर्तनाच्या
संदर्भांत, ताळगांव, गोंय: गोंय विश्वविद्यालय, 2015.

कोंकणी विश्वकोश :

1. कोंकणी विश्वकोश खंड 2, 1997, खंड 3,1999, खंड 4, 2000.

परिशिष्ट

परिशिष्ट . 1 एन.शिवदास

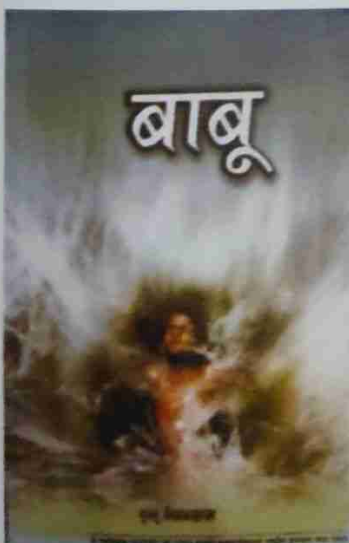
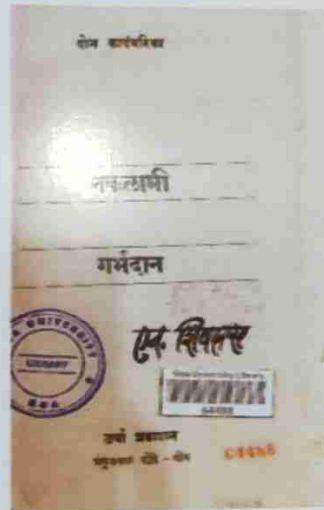
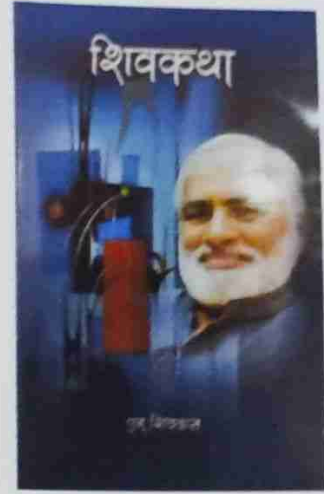
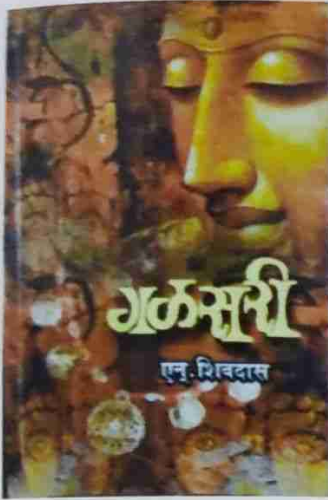

परिशिष्ट 2: साहित्य अकादमी पुरस्कार (भांगरसाळ) 2005

being honored by Sri Ramesh Tawadkar, then Sports Minister of Goa

परिशिष्ट 3 : एन. शिवदास हांची काय पुस्तकां

परिशिष्ट 4: एन. शिवदासाचे हेर मळांवेले वावर

तांकां फावो जाल्ली अध्यक्षपदां आनी वांगडीपदां

साबार संस्थांची वांगडी पदांय तांकां लाबल्यांत. देखीक: दक्षिण केंद्रीय रेल्वेचे वांगडीपद 1997-1998 वर्सा फावो जाला, पश्चिम सांस्कृतीक केंद्र उदयपुरचे 1990 वर्सा वांगडीपद फावो जाला अखिल भारतीय कोंकणी परिशदेचे येजमानपणय तांणी केलां. कोंकणी भाशा मंडळाच्या कार्यकारी मंडळाचे वांगडी, गोंय राज्याच्या सांस्कृतीक उदरगत मंडळाचे वांगडी म्हूण 2000-2005 वर्सा मेरेन वावुरले, गोंयच्या राजभास संचालनालयाचे वांगडीपद 2005-2007 वर्सा मेरेन फावो जाला, राजीव गांधी कला मंदीराच्या साहित्य मंडळाचे वांगडीपदाचो मान तांका 2010 वर्सा लाबलो, कला आनी सांस्कृतीक साहित्याच्या उदरगती पासत वावुरपी उप मंडळाचे अध्यक्षपदय तांकां 1987-1993 वर्सा फावो जाला.तांकां फावो जाल्ली अधिकारपदां अशी आसात 2009 – 2011 वर्सा हया कार्याकाळा खातीर ते गोवा कोंकणी अकादेमीचे अध्यक्ष म्हूण वावुरल्यात. 1986 वर्सा सुरु केल्ल्यो कोंकणी लेखक संघाचे ते संस्थापक अध्यक्ष आसले.अखिल भारतीय साहित्य संमेलनाच्या येवकार समितीच्या अध्यक्षपणाचोय मान तांका 1984 वर्सा फावो जाला.

सामाजीक कार्यकर्ता म्हण तांचो वावर

जय गोमंतक कलापथकाचे वांगडी कशे श्री उल्हास बुयांव हांच्या वांगडा 1967-67 ह्या वर्सा ते गोंयच्या विलिनीकरणा आड झुजले. 1986 ह्या वर्सा जाल्ल्या भाशीक चळवळी वेळार फुडारी कशे वावुरले.गोंयच्या हिंदू देवळांनी जावपी जातीक भेद भाव आड आवाज उठोवपा खातीर, 1983 वर्सा तांच्यांनी देवळे खुली करा नांवाची चळवळ सुरु केली.

राजकीय मळार तांचे योगदान

1969 वर्सा पणजेत जाल्ल्या अखील भारतीय काँग्रेस आधिवेशनान वेळार ते स्वयंसेवक वा आपवावुरपी कशे काँग्रेस पार्टींत भितर सरले आनी उपरांत काँग्रेस सेवा दल ह्या समितीचे वांगडी जाले. दक्षिण गोंय काँग्रेस समितीचे सामान्य सचीव गोंय प्रदेश काँग्रेस समितीच्या विचार विभागाचे कार्यकारी मंडळाचे वांगडी श्रीमती सोनिया गांधी आनी सगैस्त राजीव गांधी हांच्या पासत गोवा प्रदेश काँग्रेस समितीन आयोजीत केल्ल्या भौशीक बसकांक तांच्यानी सुत्रसंचालना केल्ली आसात. राजकीय आनी सामाजीक सभांनी उत्कृर्तपणान भाशण दिवपी उत्कृष्ट वक्ते म्हूण सक्रीयपणान वावूरतात.

परिशिष्ट 5 : मुलाकत

1. तुमी सुरवातेकच कोंकणीण बरोवपाक लागले कांय उपरांत बरोवपाक सुरवात केली?

जाप: पयली सुरवातेक गोंयांत त्या वेळार मराठी भाशेचो वापर चड प्रमाणात जाल्लो आमकां मेळटालो. हाचेखातीर पयलींचो लोक उलयतना मौकीक भास कोंकणीण उलयताले आनी जेन्ना कितें बरोवचें आसले जाल्यार मराठी भाशेचो वापर करतालें. तशेच हांव सुद्धा पयली मराठीत बरोवपाक लागलो, मागीर हळू हळू सवकळेचे जावचें म्हूण उपरांत कोंकणी भाशेत बरोवपाक लागलो.

2. तुमी पयलें साहित्य केन्ना बरयलें? आनी तें कित्याखातीर बरयलें?

जाप: हावेन जे पयलें साहित्य बरोवपाक घेतले ते म्हळ्यार कविता. जेन्ना शाळेत आसलो तेन्ना शाळें सती चलताल्यो तेन्ना म्हज्या एका शिक्षकान म्हाका कविता बरोवपाक लायली आनी हावेन ती सहजतायेन बरोवन ती म्हज्या टिचरीक दाखयली तेन्ना म्हजी कविता तांकां खूब आवडली आनी तेन्नासावन हावे साहित्य बरोवपाक सुरवात केली.

3. तुमच्या कथांनी चड प्रमाणांत अंधश्रद्धा दिसता हांचे कारण कितें?

जाप : अंधश्रद्धा, अंधविश्वास हे गजालीनी पयलींचो लोक जियेतालों. अशें केल्यार तशें जातलें हे वृत्तीचे लोक आमकां पयलीच्या तशेच आताच्या काळार दिसता हाचेखातीर ते समाजात अंधश्रद्धेचे बळी पडचें न्हय म्हूण हांव असल्यो कथा बरयता आनी समाज प्रबोधन करता कि अंधश्रद्धा, अंधविश्वास ह्या सारक्यां गजालींचेर विश्वास दवरचो न्हय म्हूण. म्हाका ते मातूय मानय ना आनी केन्ना मानचें सुद्धा ना.

4. तुमच्या जिणेतलो सगळ्यांत वायट प्रसंग खंयचो ?

जाप: जेन्ना हांव साहित्य बरोवपाक लागलो तेन्ना हांव सामकों साहित्यांत गुल्ल जावन तें साहित्य बरयतालो. एक दीस हावेन एक कथा बरयली “भोळे” नावांची आनी ती एक सत्य घटनेचेर आदारीत आसल्या कारणाण आनी तेंच पात्र तोंच प्रसंग आसल्या कारणाण लोकांक त्या कथेविशीं कळ्ळे. आनी ती कथां जाती समाज वेवस्ता तशेच मोगाचेर आसल्या कारणाण गावांतल्या थोड्या लोकांक म्हजो राग आयिल्लो. तर म्हाका रातचें एक दीस व्हरून म्हाका मारलो म्हजे हाल केल्ले लोकांनी तो प्रसंग सारको म्हज्या जिणेतलों वायट प्रसंग आसलो.

5. तुमच्या जिणेतलों सगळ्यांत खोशयेचो प्रसंग ?

जाप : खोशयेचे प्रसंग म्हजे खूबशे आसात. जेन्ना नोकरी मेवळी तो पयलो खोशयेचो प्रसंग जेन्ना लम जालो भुरगी जाली तो खोशयेचो प्रसंग. जेन्ना वेग वेगळे साहित्य बरयतालो तांका पुरस्कार मेळटालो तो सगळ्यांन खोशयेचो प्रसंग जातालो. आदी मदी खूब खोशयेचे प्रसंग म्हज्या जिवितांत आयल्या. आनी म्हाका ती सदांच खोस भोगता.

6. डॅथ सर्टिफिकेट, सौभाग्य सुवाळो सारक्या कथांनी बदलती बायल मनीस दिसता हाची कारणां सांगण्यांत?

जाप: म्हाका पयलीच्या काळांतल्यो विधवा बायल मनशां खातीर ज्यो विधी आसताल्यो त्यो कश्योच मानाव नासल्यो. कारण हांवेन स्वता म्हज्या आवयक पळयला. बापूय भायर पडिल्यान आई म्हजी कपलाक कुंकू, मणी, हातात काकणां, माथ्यात फूलां बी असले कांय शिंगार घालिनासली हाचें खातीर म्हाका दिसताले की आवयन सगळो शिंगार घालप पूण समाजाच्या नेमा अनुसार आवय म्हजी सदांच म्हाका सांगताली तशे करप नासता रे. तेन्ना म्हाका खूब प्रसन्न पडटाले तशेच म्हाका खूब वायट दिसतालें हाचेखातीर हावेन म्हजे कथेंत बदलती बायल मनीस चित्रायल्या.

7. कोंकणी चळवळीत वावुरतना तुमकां कसल्या आडमेळ्यांक फुडो करचो पडलो?

जाप. कोंकणी चळवळींत वावुरतना म्हाका. समाजीक विशयांचेर बरयताले म्हण खूब त्रास सोंसचें पडटालें तशेंच मेकळेपणान, स्पश्टपणान जाती-धर्माचेर म्हण म्हजेर शारिरीक अन्याय लेगीत जाल्ले. पूण हावे समाजाचेर बरोवपाचें अजून लेगीत सोडले ना आनी सोडचोय ना . कारण हांव जे कितें बरयता ते वास्तवाक धरून बरयता आनी म्हाका बऱ्या वायटाचो भान आसा.

8. तुमी एक कथा बरोवपाक कितलों वेळ घेता? आनी तुमी खंयच्या वेळार कथा बरोवपाक बसता?

जाप:हांव कथा बरोवपाक खंयच्याय वेळार बसता अमकोच एक विशिश्ट वेळ असो नासता. सकाळी जाल्यार सकाळी , दनपरां , सांजेच्या वेळार वा रातीकडेन सुचता तेन्ना बरयता. एक कथा बरोवपाक अमको असो वेळ म्हणीत जाल्यार एक ते दोन वरां भितर म्हजी कथा बरोवन सोपता. ती आनी हांव फुडाराक पुराय करतलो अशे दवरीना.

9. प्रत्येक कथेंत तुमी जाती वा समाजा प्रमाण भास शैली वापरतात हांची कारणां सांगश्यात?

जाप. हांव मूळ नागेशी गांवांत रावता तेन्ना म्हज्या गांवांत वेग वेगळ्या जाती धर्माचे लोक आसल्या कारणाण आपशींच लोकांच्या माध्यमांतल्यान म्हाका वेगळी भास शैलीचो प्रभाव पडिल्लो आसा तशेच हांव कथा सोदपा खातीर वेग-वेगळ्या वाठारांनी वतात, वेग- वेगळ्या जातीच्या लोकांकडेन संपर्क करतात, तशेंच तांच्या वाठाराचे तांकां मोल कळच्या खातीर तांचेच भाशेंतल्यान संवाद सादतात आनी समाज दाखोवपा खातीर हांव जात वा समाजा प्रमाण भास शैली वापरतां.

10. तुमी तरणाट्या भुरग्यांक कितें सांगपाक सोदता ?

जाप : आताची पिळगी शिक्षण घेवन खूब मुखार सरल्या . शिक्षण मेळून जिवीतांत तुमी खूब बऱ्या भशेन मुखार सरात . कोंकणी मनीस आसून निजाची भास आपली आवय भास सोडून वचू नाकात जर खंय गेले सुद्धा जाल्यार आपले भाशेक विसरू नाका. कारण कोंकणी भास आमचो मान आनी आमी तिचो मान दवरपाक जाय . जे स्वताक बरें दिसता त करप सदांच सत्याचो मार्ग आपणावप जेन्ना तूं खरो आसता तेन्ना तुका कोणांचोच भय आसना हाचेखातीर सदांच आपल्या खातीर समाजात बरें कितें जावचें हाची स्फूर्त बाळगपाक जाय .

